

Analiza potencijala i razvoja poljoprivredne proizvodnje u Požeško-slavonskoj županiji

Osijek, 24. srpanj 2020. godine

IZRAĐIVAČI STUDIJE

1. Prof.dr.sc. Krunoslav Zmaić
2. Prof.dr.sc. Goran Kušec
3. Izv.prof.dr.sc. Tihana Sudarić
4. Izv.prof.dr.sc. Ivona Đurkin Kušec
5. Dr.sc. David Kranjac

SADRŽAJ

1. UVOD
2. METODOLOŠKI ASPEKTI
3. TRENDOVI NA TRŽIŠTU POLJOPRIVREDNIH PROIZVODA
 - 3.1. Trendovi na ključnim tržištima žitarica i uljarica
 - 3.2. Trendovi na ključnim tržištima stočarske proizvodnje
 - 3.3. Trendovi u ekološkoj proizvodnji
4. STANJE I STRUKTURA POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE U POŽEŠKO-SLAVONSKOJ ŽUPANIJ
5. SPECIFIČNOSTI POŽEŠKO-SLAVONSKE ŽUPANIJE I MODELI POSLOVNIH ORGANIZIRANJA U POLJOPRIVREDNOJ PROIZVODNJI
6. USPOREDBA POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE S DRUGIM ŽUPANIJAMA
7. PROJEKCIJE I PRIJEDLOZI BUDUĆIH INVESTICIJA U ODREĐENIM GRANAMA POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE
8. IDENTIFIKACIJA I ANALIZA ALTERNATIVNIH PRAVACA I PODRUČJA RAZVOJA U SEGMENTIMA POLJOPRIVREDNOG (PREHRAMBENOG) SEKTORA
 - 8.1. Voćarstvo
 - 8.2. Povrtlarstvo
 - 8.3. Svinjogojstvo
 - 8.4. Zbrinjavanje i prerada nus proizvoda i ostataka u poljoprivrednoj proizvodnji
 - 8.5. Vinogradarstvo i vinarstvo
9. ZAKLJUČAK

1. UVOD

Poljoprivreda je prema zakonu o poljoprivredi (NN 118/2018) strateška grana hrvatskog gospodarstva te je kao takva sastavni dio ostalih razvojnih strategija. Poljoprivreda općenito ima važnu gospodarsku i društvenu ulogu uz nezamjenjivu funkciju pružanja prehrambene sigurnosti. Poljoprivreda u gospodarskom smislu ima značajan učinak na ostale aktivnosti poput prehrambeno-prerađivačke industrije, turizma, ukupne vanjskotrgovinske razmjene države, energetskog sustava, prometa, kemijske industrije i mnoge druge. Društveni značaj poljoprivrede izražen je u ruralnom prostoru (u Republici Hrvatskoj većina prostora definirana je kao ruralni prostor, dok se otprilike 0,8% prostora definira urbanim prostorom), jer osim što zapošljava ruralno stanovništvo također i zadržava populaciju.

Izrada Analize potencijala i razvoja poljoprivredne proizvodnje u Požeško-slavonskoj županiji identificirala je i istražila trendove na tržištu poljoprivrednih proizvoda s posebnim osvrtom na stanje i struktura poljoprivredne proizvodnje u Županiji. Detektirale su se glavne prijetnje gospodarskom rastu te su se uvidjele mogućnosti za napredak.

Primjenom benchmarking analize usporedili su se mjerljivi podaci kroz nacionalne i internacionalne okvire te su se identificirali potencijali razvoja poljoprivredne proizvodnje, koje će se po potrebi modificirati, specijalizirati i primijeniti u ruralnom okruženju Županije.

Komparativne prednosti Županije su velike, međutim potrebno ih je aktivirati, usmjeriti i umrežiti kroz poticanje interesnih povezivanja u poljoprivredi i ruralnom prostoru. Naime, prema Godišnjem izvješću o stanju zadružnog poduzetništva (2016) Požeško-slavonska županija ima svega 13 zadruga – odnosno ima najmanji broj zadruga u Republici Hrvatskoj. Županije koje imaju najmanji broj zadruga ujedno su prema konkurentnosti među gospodarski najnerazvijenijim županijama na području Republike Hrvatske.

U cilju izrade agroekonomske analize koja je identificirala alternativne pravce kroz mogućnosti razvoja poljoprivredne proizvodnje u Županiji ostvarila se koordinacija s lokalnim dionicima u poljoprivredi (Veleučilište u Požegi, Poljoprivredno-prehrambena škola, Požeško-slavonska županija, Savjetodavna služba, poslovni subjekti u poljoprivredi, udruge poljoprivrednih proizvođača i slično).

Analiza potencijala i razvoja poljoprivredne proizvodnje u Požeško-slavonskoj županiji detektira smjernice ka proširenju primarne poljoprivredne proizvodnje, finalizaciji i preradi poljoprivredno prehrambenih proizvoda, distribuciji, nabavi i prodaji kroz različite vidove uslužnih djelatnosti u funkciji održivosti kako poljoprivrednih gospodarstava tako i održivosti same Županije.

2. METODOLOŠKI ASPEKTI

Cilj Analize PRPP u Požeško-slavonskoj županiji je dati projekcije razvoja poljoprivredne proizvodnje kroz kvalitativne i kvantitativne indikatore. Kvalitativnom analizom znanstvenih radova i relevantnih publikacija izdvojeni su ključni indikatori koji su imali utjecaj na sadašnju gospodarsku situaciju u Županiji.

Trenodovi na tržištima poljoprivrednih proizvoda i projekcije pokazatelja na tržištima poljoprivrednih proizvoda u Požeško-slavonskoj županiji izrađeni su putem ekonometrijskog modela parcijalne ravnoteže AGMEMOD (Agriculture Member State Modelling). AGMEMOD model službeno je akreditiran i sastavni je dio IMAP (integrated Modelling Platform for Agro-economic Commodity and Policy Analysis) platforme pri Europskoj komisiji (DG-Agri), te služi za srednjeročne projekcije ključnih poljoprivrednih tržišta na nacionalnim i EU razinama. Prema AGMEMOD metodologiji izrađene su projekcije poljoprivredne proizvodnje u Požeško-slavonskoj županiji.

Stanje i struktura poljoprivredne proizvodnje Požeško-slavonske županije, te kasnije usporedba odnosno (benchmark) poljoprivredne proizvodnje u Požeško-slavonskoj županiji sa stanjem i strukturom poljoprivredne proizvodnje u Vukovarsko-srijemskoj i Osječko-baranjskoj županiji izrađeno je putem usporedbe pregleda povijesnih podataka za najvažnije poljoprivredne proizvode u navedenim županijama. Kao izvori podataka za analizu stanja, strukture i usporedbe poljoprivredne proizvodnje primarno su korišteni podatci Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRRR), Državnog zavoda za statistiku (DZS), Hrvatske gospodarske komore (HGK) i Hrvatske agencije za poljoprivredu i hranu (HAPIH).

Analiza okruženja, okoline ili potencijala u određenom sektoru podrazumijeva istraživanje svih važnijih karakteristika kako vanjskih tako i unutrašnjih utjecaja sa svrhom identifikacije strateških čimbenika koji mogu odrediti budućnost sektora. Prilikom analize ključnih sektora Požeško-slavonske županije primijenjena je SWOT analiza i TOWS matrica. SWOT analiza je sredstvo za analizu situacije sektora gdje se identificiraju strateški čimbenici kao potpora odlučivanju kod formulacije strategija. Njome se identificiraju ključni čimbenici iz vanjskog okruženja koji se prepoznaju kao prilike ili prijetnje i čimbenici iz unutarnjeg okruženja kao snage ili slabosti. TOWS matrica na osnovu SWOT analize pokazuje različite veze između vanjskih i unutarnjih čimbenika – odnosno strateške inicijative.

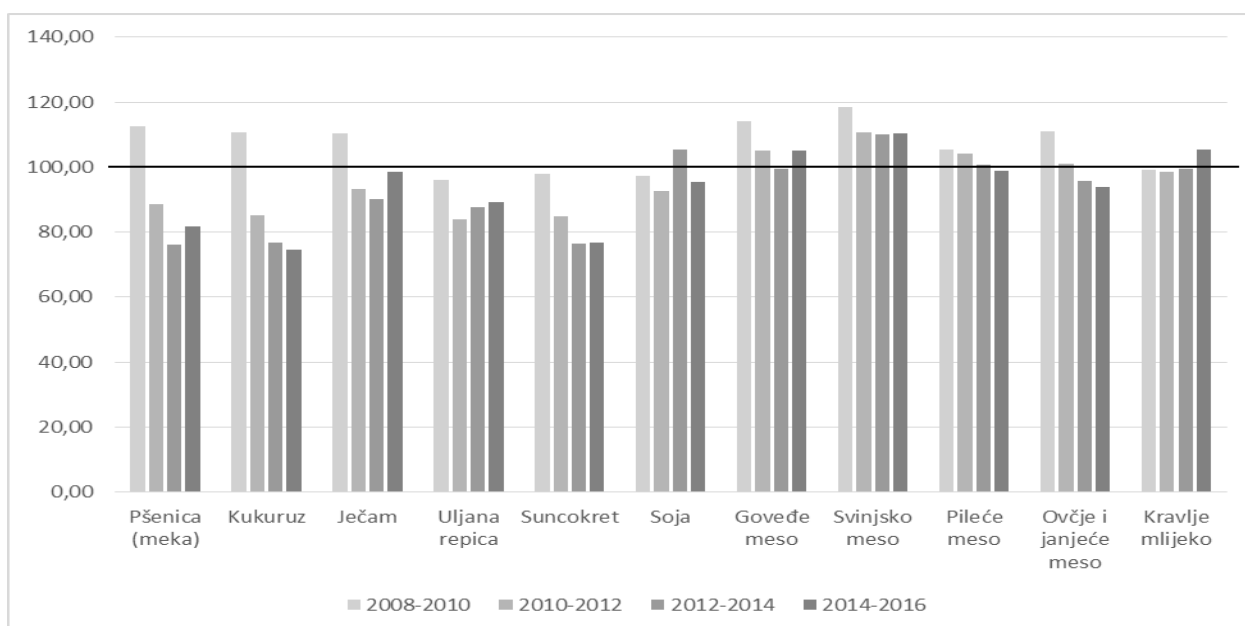
Na osnovu induktivnih i deduktivnih analiza predložene su buduće investicije u određenim granama poljoprivredne proizvodnje i smjernice koje upućuju na sektore sa značajnim razvojnim potencijalom.

3. TRENDOVI NA TRŽIŠTU POLJOPRIVREDNO-PREHRAMBENIH PROIZVODA

Nakon pristupanja Hrvatske u EU 2013. godine zabilježene su značajne promjene u svim gospodarskim sektorima Republike Hrvatske pa tako i u sektoru poljoprivrede, te njezinim ključnim tržištima biljnih i animalnih proizvoda, kao rezultat promjene gospodarskoga i političkog okruženja. Osim prilagodbi legislativa i neposrednim mehanizmima potpora, poljoprivredni proizvođači su se morali prilagoditi uvjetima poslovanja na jedinstvenom tržištu, te konvergirati domaće proizvođačke cijene s cijenama na zajedničkom EU tržištu.

Udio poljoprivrede u ukupnom bruto društvenom proizvodu Republike Hrvatske iznosi 3,5%, te se konstantno smanjuje. Vrijednost ukupne poljoprivredne proizvodnje nakon ulaska Hrvatske u EU opada, te se počinje oporavljati 2015. godine kao rezultat snažnijeg rasta biljne proizvodnje čiji udio iznosi 59.1% u odnosu na stočarsku proizvodnju (40.9%) što je i zabilježeno u drugim zemljama Srednje i Istočne Europe nakon njihovog pristupanja EU, dok pokrivenost uvoza izvozom iznosi otprilike 74% u 2018. godini.

Cijene ključnih poljoprivrednih proizvoda i njihova promjena tijekom i nakon pristupanja Hrvatske u EU snažno su utjecale na spomenutu strukturu poljoprivredne proizvodnje. Proizvođačke cijene ključnih poljoprivrednih proizvoda u Hrvatskoj u pred pristupnom razdoblju u prosjeku su bile više za otprilike 10 % od prosječnih proizvođačkih cijena u EU 27, osim uljarica i kravljeg mlijeka koje su bile nešto ispod EU 27 prosječnih proizvođačkih cijena (grafikon 1.). Nakon 2010. godine, proizvođačke cijene u Hrvatskoj počele su se spuštati, poglavito na ključnim tržištima žitarica. Nakon ulaska u EU, proizvođačke cijene na ključnim ratarskim tržištima u Hrvatskoj ostale su 10 – 20 % ispod prosječnih proizvođačkih cijena EU 28 odnosno EU 27 (nakon Brexita), dok su proizvođačke cijene goveđeg i telećeg mesa, svinjskog mesa i kravljeg mlijeka ostale za otprilike 5 % više od prosječnih proizvođačkih EU cijena.

Trendovi na ključnim poljoprivrednim tržištima Republike Hrvatske prikazani su putem povijesnih podataka za svako pojedino ključno tržište, te projekcijama za 2025. godinu koje su izrađene putem ekonometrijskog modela parcijalne ravnoteže (AGMEMOD).

3.1. Trendovi na ključnim tržištima žitarica i uljarica

Žitarice imaju iznimno važnu ulogu u prehrani stanovnika i u ishrani stoke, stoga je potrebno osigurati samodostatnost u proizvodnji žitarica na nacionalnoj razini zbog političke, ekonomske i socijalne stabilnosti. Republika Hrvatska samodostatna je vlastitom proizvodnjom glavnih žitarica (kukuruz, pšenice i ječma), te višak proizvoda izvozi na EU tržište i susjedne zemlje. U Republici Hrvatskoj žitaricama je zasijano 57,2% ukupno zasijanih površina. Prema podacima DZS iz 2018. godine pšenica i kukuruz zajedno čine 80,71% u ukupno zasijanim žitaricama, te čine 85% ukupno proizvedenih žitarica, dok ječam čini otprilike 10% u ukupnoj proizvodnji žitarica. Prema Ministarstvu poljoprivrede u 2018. godini izvezeno je žitarica u vrijednosti od 190,5 milijuna eura, dok ih je uvezeno u vrijednosti od 71,1 milijuna eura, što je rezultiralo suficitom od 119,4 milijuna eura.

Proizvodnja pšenice u Republici Hrvatskoj prema povijesnim podacima je stabilna, te se očekuje blagi trend rasta proizvodnje u projiciranom periodu uz blagi trend smanjenja zasijanih površina. Rast proizvodnje pšenice očekuje se zbog povećanja produktivnosti dok se zasijane površine neće bitnije mijenjati. Povećanje produktivnosti po jedinici površine očekivano je zbog uvođenja novih tehnologija proizvodnje uglavnom putem EU izvora financiranja, rezultirajući većim brojem tehnološki učinkovitih gospodarstava.

Pšenica (meka)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2025	% promjena 2013- 2018	% promjena 2018- 2025
Proiz. (1000t)	994.10	641.50	748.60	957.60	682.30	738.40	716.70	724.70	842.8	-26%	14%
Površina (ha)	203.40	154.60	139.50	167.20	116.20	135.70	129.80	131.00	129.6	-33%	-4%
Prinos (t/ha)	4.9	4.1	5.4	5.7	5.9	5.4	5.9	6.1	6.5	10%	20%
Potro. (1000t)	659.48	565.87	621.56	627.10	639.00	662.26	662.22	660.81	660.01	0.42%	-0.34%
Uvoz (1000t)	59.10	127.40	149.60	143.00	122.60	118.50	118.10	117.10	101.8	101%	-14%
Izvoz (1000t)	700.50	432.00	535.80	719.70	422.90	444.70	452.10	460.00	563.1	-37%	27%

Slični trendovi su na ostalim ključnim tržištima žitarica (kukuruz i ječam), gdje također povijesni podatci ukazuju na stabilne razine proizvodnje i pozitivan stupanj samodostatnosti žitarica u Republici Hrvatskoj.

Analiza potencijala i razvoja poljoprivredne proizvodnje u Požeško-slavonskoj županiji

Kukuruz

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2025	% promjena 2013- 2018	% promjena 2018- 2025
Proiz. (1000t)	1874.4	2047.0	1709.2	2154.5	1559.6	2147.3	2104.5	2238.2	2,502.5	15%	17%
Površina (ha)	288.40	252.60	264.00	252.10	247.10	235.40	238.20	245.50	244.7	-18%	4%
Prinos (t/ha)	6.50	8.10	6.50	8.50	6.30	9.10	8.80	9.10	10.2	40%	12%
Potro. (1000t)	1810.4	1771.7	1256.6	1680.2	1623.8	1564.1	1535.3	1515.2	1416.3	-13.6%	-9.45%
Uvoz (1000t)	58.10	80.00	96.40	67.40	29.10	43.30	44.90	48.80	59.1	-25%	36%
Izvoz (1000t)	117.00	353.50	551.70	491.70	449.20	514.50	615.00	772.70	1,146.2	340%	123%

Projekcije ukazuju kako će se pozitivni trendovi na tržištu kukuruza i ječma nastaviti, te će porasti proizvodnja, ali i izvoz navedenih kultura (poglavito kukuruza 123%). Domaća potrošnja žitarica uglavnom stagnira ili opada, jer stočarski sektor ne prati rast proizvodnje biljnog sektora, te se ne očekuje snažniji rast stočarstva u narednom periodu.

Ječam

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2025	% promjena 2013- 2018	% promjena 2018- 2025
Proiz. (1000t)	201.30	175.60	193.50	263.20	250.30	227.50	229.60	237.70	263.3	13%	16%
Površina (ha)	53.80	46.20	43.70	56.50	53.30	50.90	46.50	47.30	49.1	-5%	-4%
Prinos (t/ha)	3.70	3.80	4.40	4.70	4.70	4.50	4.90	5.00	5.4	22%	20%
Potro. (1000t)	224.36	182.96	182.90	231.82	242.30	240.88	242.60	244.68	251.52	7.37%	4.41%
Uvoz (1000t)	49.40	59.40	54.50	60.00	55.20	59.00	58.50	57.70	55.4	19%	-6%
Izvoz (1000t)	38.70	38.50	69.90	60.40	63.20	41.60	45.20	50.40	66.9	7%	61%

Višak proizvedenih žitarica Hrvatska izvozi kao sirovinu uglavnom u susjedne države, a vrijednost izvezenih žitarica iz godine u godinu raste, te s obzirom na pozitivne projekcije proizvodnih pokazatelja u sklopu tržišta žitarica očekuje se daljnje povećanje vrijednosti izvoza.

Vrijednost izvezenih žitarica 2014-2018

	2014	2015	2016	2017	2018	2018/4- god. prosjek (%)
Italija (1000 EUR)	34395	51043	98797	95754	111107	58,73%
BiH (1000 EUR)	21817	30832	17045	22285	16103	-29,97%
Slovenija (1000 EUR)	13530	12751	10682	11843	19436	59,29%
Mađarska (1000 EUR)	5330	1789	285	1001	1547	-26,38%
Srbija (1000 EUR)	1492	1684	846	830	2571	111,95%

Analiza potencijala i razvoja poljoprivredne proizvodnje u Požeško-slavonskoj županiji

Austrija (1000 EUR)	4802	8275	9942	14564	25350	169,80%
Ostale države (1000 EUR)	15327	34698	12306	7865	12726	-27,48%
Ukupno (10000 EUR)	96693	141072	149903	154142	188840	39,41%

U razdoblju od 2013. godine do 2018. godine u strukturi ukupne proizvodnje uljarica u Republici Hrvatskoj primarno mjesto ima soja s nešto manje od 50% ukupne proizvodnje uljarica. Proizvodnja soja kao i uljane repice proteklih godina bilježi snažan rast poglavito zbog povećanja zasijanih površina. Razlog tome možemo naći u prosječnim proizvođačkim cijenama, gdje su cijene na domaćem tržištu blizu razinama EU tržišta.

Soja

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2025	% promjena 2013- 2018	% promjena 2018- 2025
Proiz. (1000t)	111.30	131.40	196.40	244.10	207.80	245.20	312.20	325.10	375.2	120%	53%
Površina (ha)	47.20	47.10	88.90	78.60	85.30	77.10	100.40	102.10	108.8	63%	41%
Prinos (t/ha)	2.40	2.80	2.20	3.10	2.40	3.2	3.10	3.20	3.4	33%	6%
Potro. (1000t)	49.63	104.73	128.90	147.05	128.07	158.10	172.67	176.92	204.96	218.59%	29.64%
Uvoz (1000t)	2.15	1.73	0.98	0.89	0.29	0.07	0.22	0.01	0.1	-97%	38%
Izvoz (1000t)	120.10	89.10	129.90	154.80	148.00	190.20	200.70	209.20	231.2	58%	22%

S obzirom na pozitivne proizvodne pokazatelje i relativno visoko domaću i inozemnu potražnju očekuje se kako će zasijane površine i proizvodnja soje rasti u Republici Hrvatskoj do kraja projiciranog perioda. Uz rast proizvodnje očekuje se i daljnji rast izvoza sirovine pošto Hrvatska ima ograničene preradbene kapacitete.

Tržište uljane repice snažno je poraslo ulaskom Hrvatske u EU, uglavnom zbog tržišne cijene i velike potražnje za uljanom repicom na EU tržištu. Uljana repica uglavnom se koristi kao sirovina za proizvodnju bio goriva, a zbog određenih nesigurnosti na tom tržištu ne očekuje se daljnje povećanje potražnje a s time i povećanje zasijanih površina do kraja projiciranog razdoblja u Hrvatskoj.

Analiza potencijala i razvoja poljoprivredne proizvodnje u Požeško-slavonskoj županiji

Uljana repica

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2025	% promjena 2013- 2018	% promjena 2018- 2025
Proiz. (1000t)	47.8	71.2	56.8	113	135.8	155.8	145.5	145.3	151	226%	-3%
Površina (ha)	18	23.1	22	36.8	48.6	55.1	47.1	46.4	46.5	206%	-16%
Prinos (t/ha)	2.7	3.1	2.6	3.1	2.8	2.8	3.3	3.3	3.5	4%	25%
Potro. (1000t)	34.96	53.70	41.14	88.24	116.96	97.53	94.74	94.05	99.61	178.95%	2.14%
Uvoz (1000t)	0.6	1.4	1	0.9	0.9	0.9	0.9	0.9	0.9	50%	0%
Izvoz (1000t)	33.4	39.1	36.6	44.1	51.8	57.7	52.1	52.1	55.3	73%	-4%

Tržište suncokreta u Hrvatskoj prema povijesnim podacima stabilno uz pozitivnu vanjskotrgovinsku bilancu, dok se prema projekcijama očekuje povećanje proizvodnje, površina i prinosa, te povećanje izvoza u odnosu na proteklo razdoblje.

Suncokret

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2025	% promjena 2013- 2018	% promjena 2018- 2025
Proiz. (1000t)	130.60	99.50	94.10	110.60	115.90	110.80	107.80	109.90	137.1	-15%	24%
Površina (ha)	40.80	34.90	34.50	40.30	37.20	37.10	37.30	37.40	41	-9%	11%
Prinos (t/ha)	3.20	2.90	2.70	2.70	3.10	3.00	2.90	2.90	3.3	-6%	10%
Potro. (1000t)	44.62	54.41	46.81	66.17	61.09	62.90	61.34	62.35	74.34	40.97%	18.20%
Uvoz (1000t)	1.10	1.80	2.70	1.20	1.50	1.20	1.40	1.40	0.9	9%	-25%
Izvoz (1000t)	87.10	46.90	50.00	35.70	47.90	50.50	47.80	49.00	63.7	-42%	26%

Slično kao i kod žitarica Republika Hrvatska višak proizvedenih uljarica izvozi ali razlika je u tome da većina izvezenih sirovina završava na tržištima EU 15 država članica. Također vrijednost izvoza se povećava iz godine u godinu.

Vrijednost izvezenih uljarica 2014-2018

	2014	2015	2016	2017	2018	2018/4- god. prosjeak (%)
Italija (1000 EUR)	3462	8377	22216	17896	29934	130,48%
Njemačka (1000 EUR)	7743	13142	16134	30906	28045	65,15%
Austrija (1000 EUR)	4649	6434	10415	7496	12774	76,23%
Mađarska (1000 EUR)	7070	9629	13315	10156	11401	13,53%
Slovenija(1000 EUR)	1442	3021	1654	2615	8532	290,84%

BiH (1000 EUR)	10199	7016	11667	13426	10737	1,51%
Ostale države (1000 EUR)	27631	63826	36575	78165	29827	-42,14%
Ukupno (10000 EUR)	62196	111445	111976	160660	131250	17,64%

3.2. Trendovi na ključnim tržištima stočarske proizvodnje

Stočarski sektor Republike Hrvatske karakterizira manji proizvodni kapaciteti obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava s nekonkurentnom proizvodnošću po grlu. Takve odlike utječu na razmjerno mali udio stočarske proizvodnje (40,9 %) u ukupnoj vrijednosti poljoprivredne proizvodnje, dok je u razvijenim EU 15 državama članicama za dvadeset i više postotnih poena viši. Za razliku od ključnih tržišta biljne proizvodnje, ključna tržišta stočarske proizvodnje ne bilježe pozitivne proizvodne rezultate. Poglavitito sektor govedarstva, mljekarstva i proizvodnja mlijeka koje karakterizira smanjenje matičnih stada, odnosno smanjenje broja mliječnih krava, konzumnog mlijeka, dok se pozitivan trend očituje u povećanju prinosa mlijeka.

Goveđe meso

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2025	% promjena 2013- 2018	% promjena 2018- 2025
Žive životinje (1000 grla)	442.0	441.0	455.0	462.0	460.2	451.6	414.5	436.0	415.4	2%	-8%
Proizvodnja (1000t)	47.60	44.80	42.60	44.80	46.60	45.90	45.10	42.60	36	-4%	-22%
Potrošnja (1000t)	53.70	55.00	55.40	57.20	57.50	59.20	60.40	61.40	66.6	10%	13%
Uvoz (1000t)	13.70	18.60	22.60	25.70	23.10	20.30	22.30	24.70	37.2	48%	83%
Izvoz (1000t)	11.90	11.90	12.30	17.30	12.40	12.20	12.40	12.50	13.9	3%	14%

U Hrvatskoj se očekuje povećanje uvoza teladi namijenjenih tovu jer će se tendencija smanjenja matičnog stada, odnosno krava i dalje nastaviti, dok domaća potrošnja govedeg mesa će rasti uslijed povećanja dohotka.

Očekuje se nastavak negativnih trendova u sklopu mljekarskog sektora, te ukoliko se ne zaustavi pad proizvodnje uvoz bi mogao porasti do 50% do kraja projiciranog perioda.

Kravlje mlijeko

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2025	% promjena 2013- 2018	% promjena 2018- 2025
Mliječne krave (1000 grla)	168.0	159.0	152.0	147.0	143.8	135.9	128.9	124.7	106.2	-19%	-22%
Prinos (kg/kravi)	4270	4450	4516	4564	4798	4810	4821	4965	5548	13%	15%
Proizvodnja (1000t)	737.5	727.6	706.4	691.0	690.2	654.1	617.6	619.7	589.5	-11%	-10%
Uvoz (1000t)	63.60	99.20	84.10	72.80	95.90	87.80	87.90	103.5	131.8	38%	50%
Izvoz (1000t)	0.30	1.10	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1	233%	0%

Broj svinja, iako na niskoj razini, relativno je stabilan. U narednom razdoblju se ne očekuju značajnije promjene brojnosti svinja u Republici Hrvatskoj, a domaće potrebe za svinjskim mesom će se zadovoljavati iz uvoza ukoliko se ne promjene trendovi. Domaće potrebe za svinjskim mesom podmirujemo s oko 50% količina iz uvoza što Hrvatsku čini jednu od najznačajnijih EU država uvoznica svinjskog mesa.

Svinjsko meso

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2025	% promjena 2013- 2018	% promjena 2018- 2025
Žive životinje (1000 grla)	1110.0	1156.0	1167.0	1163.0	1121.4	1049.6	1070.0	1077.1	1,037.9	-5%	-1%
Proizvodnja (1000t)	106.8	95.80	101.8	111.4	115.1	115.1	118.1	120.9	125.3	8%	9%
Domaća potrošnja (1000t)	177.0	185.0	199.8	205.2	209.8	210.8	210.9	214.1	222.9	19%	6%
Uvoz (1000t)	79.10	96.90	112.4	111.2	94.80	96.10	93.40	94.80	102.1	21%	6%
Izvoz (1000t)	8.20	8.40	14.00	17.40	17.60	17.40	17.60	17.00	16.8	112%	-3%

Tržište ovčjeg i janječeg mesa očekuje blagi oporavak, ali i dalje do kraja projiciranog perioda Hrvatska nije samodostatna vlastitom proizvodnjom. Oporavak sektora može se očekivati zbog proizvodno vezanih potpora u sklopu sektora koje su privlačne proizvođačima, te utječu na povećanje broja živih životinja.

Ovčje i janjeće meso

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2025	% promjena 2013- 2018	% promjena 2018- 2025
Žive životinje (1000 grla)	620.0	605.0	608.0	619.0	637.8	636.6	650.0	657.9	701.4	3%	10%
Proizvodnja (1000t)	6.40	6.00	5.20	5.50	5.60	5.50	5.60	5.70	6.3	-14%	15%
Domaća potrošnja (1000t)	7.90	7.40	6.60	6.90	6.50	6.60	6.70	6.80	7.5	-16%	14%
Uvoz (1000t)	1.50	1.40	1.40	1.40	1.00	1.10	1.10	1.10	1.3	-27%	18%
Izvoz (1000t)	0.10	0.00	0.10	0.10	0.10	0.20	0.20	0.10	0.3	100%	50%

Proizvodnju pilećega mesa u većini razvijenih zemalja u zadnjih desetak godina prati trend povećanja. U Hrvatskoj od ulaska u EU također postoji trend povećanja proizvodnje pilećega mesa, ali povećanje proizvodnje još uvijek nije ni blizu dostatno za zadovoljenje vlastitih potreba. U projiciranom razdoblju se očekuje blagi rast proizvodnje pilećega mesa zbog niske cjenovne elastičnosti potražnje i promocije te vrste mesa kao „zdravog“ izvora proteina životinjskog porijekla.

Pileće meso

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2025	% promjena 2013- 2018	% promjena 2018- 2025
Proizvodnja (1000t)	55.70	59.10	63.40	64.00	66.80	67.60	69.20	71.00	78.5	21%	16%
Domaća potrošnja (1000t)	71.40	73.10	77.30	78.60	85.20	86.00	86.70	87.40	91.2	20%	6%
Uvoz (1000t)	25.50	26.00	26.90	28.20	31.30	32.30	32.90	33.40	37	27%	15%
Izvoz (1000t)	9.80	12.00	13.00	13.70	12.80	13.90	15.50	17.10	24.2	42%	74%

O negativnim trendovima u sklopu ključnih stočarskih tržišta Republike Hrvatske govore i podatci o vrijednosti uvezenog mesa i mlijeka u posljednjih 5 godina, čija vrijednost je iz godine u godinu sve veća.

Vrijednost uvezenog mesa (goveđe, svinjsko, ovčje, janjeće i pileće) 2014-2018

	2014	2015	2016	2017	2018	2018/4- god. prosjek (%)
Njemačka (1000 EUR)	71045	61251	65500	61001	57444	-11,21%
Italija (1000 EUR)	8502	12888	12196	8181	12333	18,11%
Nizozemska (1000 EUR)	54892	50142	44360	65172	69995	30,49%
Poljska (1000 EUR)	25879	36260	42254	45361	45482	21,48%

Španjolska (1000 EUR)	18789	20351	31987	41300	35469	26,19%
Mađarska (1000 EUR)	24745	29121	29757	38603	41961	37,32%
Ostale države (1000 EUR)	86673	113299	114988	130135	135704	21,96%
Ukupno (10000 EUR)	290525	323312	341042	389753	398388	18,51%

Vrijednost uvezenog kravljeg mlijeka 2014-2018

	2014	2015	2016	2017	2018	2018/4- god. prosjek (%)
Slovenija (1000 EUR)	6427	12526	20313	26011	29188	78,86%
Mađarska (1000 EUR)	29398	26130	17815	21266	25403	7,40%
Slovačka (1000 EUR)	4508	4140	9080	13619	8050	2,72%
Poljska (1000 EUR)	1274	768	2468	6000	5768	119,52%
Češka(1000 EUR)	2583	6051	6308	6001	5542	5,85%
Austrija (1000 EUR)	606	1742	2301	4163	5425	146,26%
Ostale države (1000 EUR)	10210	3521	4311	8931	7433	10,23%
Ukupno (10000 EUR)	55006	54878	62596	85991	86809	34,34%

3.3. Trendovi u ekološkoj proizvodnji Republike Hrvatske

Ulaskom Hrvatske u EU kontinuirano se povećava broj registriranih ekoloških proizvođača, te se u razdoblju od 2013. godine do 2018. godine skoro utrostručio sa 1608 na 4374. Kao razlog značajnog povećanja broja ekoloških proizvođača u navedenom razdoblju možemo pronaći u sve većoj pozornosti pri prepoznavanju i zaštiti autohtonih proizvoda, čime takovi proizvodi postaju dohodovnijiji a time i gospodarski sve važniji, ujedno doprinose ekonomskom, društvenom i održivom razvoju zajednice što je važno za konkurentnost na jedinstvenom tržištu.

Republika Hrvatska iz godine u godinu bilježi značajan rast ekološki zasijanim površinama pa je tako u razdoblju od 2013. do 2018. količina ekološki zasijanih površina više nego udvostručena. U 2018. godini korišteno je 103.166 ha površina pod ekološkom proizvodnjom što čini 6,94% u odnosu na ukupno korištene poljoprivredne površine.

Povećanju obujma ekološke proizvodnje i površina uvelike i doprinose izdašni iznosi potpora takvom obliku proizvodnje čiji iznosi su ne rijetko i do 3 puta veći u odnosu na konvencionalnu poljoprivrednu proizvodnju.

Pregled stanja ekološke poljoprivrede RH 2013-2018

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018/5- god. prosjek (%)
Broj ekoloških proizvođača	1.608	2.043	3.061	3.546	4.023	4.374	53,14%
Površina ekoloških oranica i vrtova (ha)	21.013	27.459	34.281	44.147	44.083	50.281	47,04%
Proizvodnja ekoloških žitarica (t)	13.564	15.375	31.066	47.525	45.292	52.882	73,02%
Površina ekoloških trajnih travnjaka (ha)	14.279	16.403	33.613	39.089	40.745	39.575	37,29%

Analiza potencijala i razvoja poljoprivredne proizvodnje u Požeško-slavonskoj županiji

Površina ekoloških trajnih nasada (ha)	5.368	6.192	7.924	10.358	11.790	13.310	59,85%
Proizvodnja ekoloških trajnih nasada (t)	2.798	3.106	11.869	8.372	11.052	15.379	106,72%
Ukupno (ha)	40660	50054	75818	93594	96618	103166	44,59%
Ekološki uzgojena goveda	6540	7308	7002	14442	17226	19613	86,73%
Proizvodnja ekološke govedine (t)	-	75	811	1100	1133	1456	86,73%
Ekološki uzgojena svinje	1122	961	1114	1083	1468	1887	64,14%
Proizvodnja ekološke svinjetine (t)	3	10	60	91	57	141	219,00%
Ekološki uzgojena ovce	19411	21690	23774	50135	54583	62315	83,72%
Proizvodnja ekološke ovčetine i janjetine (t)	6	22	316	474	424	571	129,87%
Ekološki uzgojena koze	1769	1552	2163	3080	3381	4199	75,76%
Proizvodnja ekološke kozetine (t)	-	2	13	14	13	17	61,90%
Ekološki uzgojena perad	2.036	2.540	2.093	3.388	2.174	1.870	-23,55%
Ekološki uzgojena kopitari	874	291	265	1753	1929	2388	133,57%
Ekološke pčelinje zajednice	2678	3649	3418	2065	1721	2022	-25,28%
Proizvodnja ekološkog meda (t)	33	60	48	47	29	31	-28,57%

4. STANJE I STRUKTURA POLJOPRIVREDE PROIZVODNJE U POŽEŠKO SLAVONSKOJ ŽUPANIJU

Prema podacima iz Upisnika poljoprivrednih gospodarstva (APPRRR) u 2019. godini u Požeško-slavonskoj županiji je bilo 5.072 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva odnosno 97,2% od ukupnih poljoprivrednih subjekata u županiji. Broj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva u razdoblju od 2016.-2019. kontinuirano raste po prosječnoj godišnjoj stopi od 0,51%. Iznimka je 2017. kada je bio blagi pad od 0,6% u donosu na 2016.godinu. U komparaciji sa ostalim županijama u Republici Hrvatskoj obiteljska poljoprivredna gospodarstva zastupljena su sa svega 3% od ukupnog broja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u Republici Hrvatskoj iako je ova županija bogata kvalitetnim poljoprivrednim površinama (76.233 ha) od čega se koristi prema podacima APPRRR 44.956,04 ha poljoprivrednih površina, odnosno 58,9% od ukupnih površina županije. Požeško-slavonska županija je izrazito bioraznolika, te ju karakteriziraju osobiti ekološki, klimatski i geomorfološki uvjeti, osim ravnica, značajnu strukturu čine planine, vinogradi i šume koje zauzimaju 45,26% prostora županije (82.153 ha).

Tablica 1. Agrarna struktura (broj gospodarskih subjekata u poljoprivredi) u Požeško-slavonskoj županiji u razdoblju od 2016.-2019.godine

	2016.	2017.	2018.	2019.	2019/3 Godišnji prosjek
OPG	5059	5026	5054	5072	0,51%
Obrt	80	80	86	85	3,66%
Trgovačka društva	45	48	52	56	15,86%
Zadruga	7	5	5	5	-11,76%
Ostali	4	4	4	4	0,00%
UKUPNO	5195	5163	5201	5222	0,69%

Izvor: izradili autori prema podacima APPRRR za pripadajuće godine

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva čine temelj agrarne strukture u Požeško-slavonskoj županiji s preko 90% udjela u ukupnoj strukturi poslovnih subjekata koji se bave poljoprivrednim djelatnostima. Samooskrbnih poljoprivrednih gospodarstva (SOPG) ima 119, odnosno 5,9% od ukupnog broja samooskrbnih poljoprivrednih gospodarstava Republike Hrvatske (2019.). Ova gospodarstva podrazumijevaju poljoprivrednike koji se za osobne potrebe bave poljoprivredom u okviru korištenja prirodnih bogatstava zemlje i prodajom. Naime poljoprivreda nije glavna djelatnost, odnosno zanimanje poljoprivrednik nije glavno ili jedino zanimanje. Ekonomska veličina SOPG je manja ili jednaka od kunske protuvrijednosti izražene u stranoj valuti od 3.000 eura.

Obrti i trgovačka društva imaju značajniji rast iako su u strukturi slabo zastupljeni. Obrta u poljoprivredi u Požeško-slavonskoj županiji ima registriranih 85 (2019.) te ovaj oblik registracije ima trend rasta od 3,66%. Trgovačka društva iako neznajna u agrarnoj strukturi Požeško-slavonske županije imaju trend rasta od 15,86%. Trgovačka društva imaju kontinuirani trenda rasta u razdoblju od 2016.-2019. te ih je u 2019. godini registrirano 56.

Najslabije zastupljeni subjekti u agrarnoj strukturi su zadruge. U razdoblju od 2016.godine do 2019. godine imaju trend pada od 11,76%. PSŽ ima najmanji broj zadruga i ostvaruje najniže prihode u Republici Hrvatskoj. Županije koje imaju najmanji broj zadruga ujedno su među gospodarski najnerazvijenijim županijama na području Republike Hrvatske (izvor: Ekonomski institut, Zagreb).

Tablica 2. Sektori djelatnosti i prihodi prema zadrugama u Požeško-slavonskoj županiji

	SEKTOR DJELATNOSTI	BROJ ZADRUGA	BROJ ČLANOVA	BROJ ZAPOSLENIH	PRIHOD (kn)
1.	Poljoprivreda i šumarstvo	5	44	8	503.651
2.	Ribarstvo	0	0	0	0
3.	Prerađivačka industrija	0	0	0	0
4.	Građevinarstvo	1	7	0	0
5.	Trgovina	3	30	2	2.377.741
6.	Ugostiteljstvo	1	9	0	741.455
7.	Usluge	3	21	2	415.043
	UKUPNO	13	111	12	4.037.890

Izvor: Godišnje izvješće o stanju zadružnog sektora (2016.)

Prema Godišnjem izvješću o stanju zadružnog sektora Republike Hrvatske (2016.) u Požeško-slavonskoj županiji je registrirano 13 zadruga (od čega je 5 u poljoprivrednom sektoru), broj članova zadruga je 111 a broj zaposlenih u zadrugi je 12 osoba. Prosječan broj zaposlenih po zadrugi u Županiji je 0,92 (prosjeak RH je 2,11).

Tablica 3. Obrazovna struktura nositelja poljoprivrednih subjekata u Požeško-slavonskoj županiji u razdoblju od 2016.-2019. godine

	2016.	2017.	2018.	2019.	2019/3 Godišnji prosjek
Nezavršena osnovna škola	433	382	357	329	-15,78%
Osnovna škola	1284	1224	1195	1179	-4,48%
Srednja škola	1647	1687	1731	1802	6,73%
Visoka škola/fakultet	296	303	321	342	11,52%
Nema podataka	1535	1567	1597	1570	0,23%
Ukupno poljoprivrednih subjekata	5195	5163	5201	5222	

Izvor: izradili autori prema podacima APPRRR za pripadajuće godine

Prema analizi obrazovne strukture nositelja gospodarskih subjekata u poljoprivredi u Požeško-slavonskoj županiji u razdoblju od 2016.-2019. godine uočavaju se pozitivni trendovi.

Naime, nositelji poljoprivrednih gospodarstava sa završenom visokom školom i fakultetskim obrazovanjem rastu po prosječnog godišnjoj stopi od 11,52%. U promatranim razdoblju za stanovništvo sa srednjom stručnom spremom također je zabilježen rast po prosječnoj godišnjoj stopi od 6,73%. Smanjuje se broj nositelja gospodarskih subjekata u poljoprivredi sa završenom osnovnom školom (-4,48%) i stanovništva sa ne završenom osnovnom školom (-15,78%).

Tablica 4. Dobna struktura nositelja poljoprivrednih subjekata u Požeško-slavonskoj županiji u razdoblju od 2016.-2019. godine

	2016.	2017.	2018.	2019.	2019/3 Godišnji prosjek
<, = 40 godina	621	728	762	773	9,85%
41 - 55 godina	1672	1606	1528	1496	-6,62%
56 - 65 godina	1352	1241	1246	1223	-4,43%
> 65 godina	1550	1588	1665	1730	8,06%
Ukupno poljoprivrednih subjekata	5195	5163	5201	5222	

Izvor: izradili autori prema podacima APPRRR za pripadajuće godine

Prema analizi dobne strukture nositelja gospodarskih subjekata u poljoprivredi u Požeško-slavonskoj županiji u razdoblju od 2016.-2019. godine uočava se pozitivan trend u dobnoj skupini do 40 godina koja raste po prosječnoj godišnjoj stopi od 9,85%. Starije dobne skupine u poljoprivredi (> 65 godina) također imaju trend rasta u analiziranom razdoblju od 8,06%.

Dobna skupina od 41 do 55 godina ima najizraženiji trend pada broja stanovništva (-6,62%). Naime, ova dobna skupina je najvitalniji dio stanovništva koji je ujedno i zahvaćen migracijskim kretanjima. Iako su demografski pritisci izraženi u svim županijama u Republici Hrvatskoj, kumulativan broj migracijskog salda (2008.-2018.) u Požeško-slavonskoj županiji je – 6.196 stanovnika, te je zajedno u grupi sa Osječko baranjskom županijom (-14.712), Vukovarsko srijemskom županijom (-14.088) i Sisačko moslavačkom županijom (-14.287) gdje je zabilježen najveći negativni saldo posljednjih godina (od 2015. godine) prema podacima DZS.

Prirodni prirast u Požeško-slavonskoj županiji je -416 (2018.). Sličan podatak prirodnom prirastu je vitalni indeks koji prikazuje broj živorođenih na 100 umrlih, te on iznosi 60,2 i ima opadajući trend (prosjeak vitalnog indeksa u RH je 70,1). Dobna skupina od 56 do 65 godina također ima negativna trend, te prosječna godišnja stopa promjene -4,43%.

U posljednjem desetljeću sve županije prolaze proces depopulacije. Promjene broja stanovnika u Županiji pod utjecajem je prirodnog kretanja stanovništva te vanjske i međuzupanijske migracije U Požeško-slavonskoj županiji prema podacima DZS u 2018.godini bilo je 67.862 stanovnika što je samo 1,66% dio ukupnog stanovništva Republike Hrvatske

U 2019. godini 5.062 poljoprivredna gospodarstva obrađivala su 44.956,04 ha poljoprivrednih površina u županiji.

Tablica 5. Broj poljoprivrednih gospodarstava u Požeško-slavonskoj županiji po veličini (u ha) u razdoblju od 2016.-2019. godine

	2016.	2017.	2018.	2019.	2019/3 Godišnji prosjek
POLJOPRIVREDNE POVRŠINE					
< 3 ha	2549	2592	2620	2614	1,04%
> = 3 ha i < 20 ha	2073	2093	2080	2080	-0,10%
> = 20 ha i < 100 ha	313	320	318	325	2,52%
> = 100 ha i < 1500 ha	38	38	39	42	9,57%
> = 1500 ha	1	1	1	1	
UKUPNO	4974	5044	5058	5062	
UKUPNO POLJOPRIVREDNIH SUBJEKATA U PSŽ	5195	5163	5201	5222	

Izvor: izradili autori prema podacima APPRRR za pripadajuće godine

U tablici 5. prikazan je broj poljoprivrednih gospodarstava u Požeško-slavonskoj županiji po veličini u razdoblju od 2016.-2019. godine. U strukturi gospodarstava prema veličini najzastupljenija su poljoprivredna gospodarstva s površinama manjim od 3ha (50,05%) koja imaju trend rasta po prosječnoj godišnjoj stopi od 1,04%. Ovakva gospodarstva su gospodarstva s malim proizvodnim kapacitetima i relativno niskom razinom proizvodnosti. Spomenuta gospodarstva mogu biti samoopskrbna poljoprivredna gospodarstva ili gospodarstva koja se bave pretežito uzgojem radno intenzivnih kultura s visokim stupnjem diversifikacije s ciljem smanjenja rizika poslovanja.

Značajan udio je poljoprivrednih gospodarstava između 3 i 20 ha (39,8%) ali ova gospodarstva u analiziranom razdoblju prema prosječnoj godišnjoj stopi promjene stagniraju ili imaju negativan predznak rasta (-0,10%). Broj gospodarstava između 20 i 100 ha ima trend rasta (2,52%) ali u ukupnoj strukturi zauzimaju svega 6,22%. Značajna pozitivna prosječna godišnja stopa promjene vidljiva je kod gospodarstava između 100 i 1.500 ha (9,57%) ali takvih gospodarstava je svega 0,8% od ukupnih poljoprivrednih gospodarstava Županije.

U strukturi poljoprivrednog zemljišta prema načinu uporabe u Požeško-slavonskoj županiji kako je prikazano u tablici 6. oranice obuhvaćaju 82,7% (2019.) i imaju blagi trend rasta prema godišnjem prosjeku u analiziranom razdoblju (0,74%). Značajan porast ogleđa se u poljoprivrednom zemljištu pod voćnjacima (9,91%), rasadnicima (8,35%), staklenicima (5,86%) i vinogradima (2,23%). Negativna godišnja stopa promjene u analiziranom razdoblju zabilježena je kod iskrčenih vinograda (-25,25%), miješanih trajnih nasada (-7,07%) i pašnjaka (-3,58%).

Tablica 6. Poljoprivredno zemljište prema načinu uporabe (ha) u Požeško-slavonskoj županiji u razdoblju od 2016.-2019. godine

POLJOPRIVREDNE POVRŠINE	2016.	2017.	2018.	2019.	2019/3 godišnji prosjek
Oranica	36752,6	37000,63	36964,95	37178,52	0,74%
Livada	2559,14	2633,42	2613,067	2650,04	1,85%
Pašnjak	1217,54	1066,31	1057,625	1074,003	-3,58%
Voćnjak	2015,46	2162,09	2220,819	2344,067	9,91%
Miješani trajni nasadi	9,68	7,99	6,54	7,50	-7,07%
Rasadnik	11,99	11,49	13,31	13,29	8,35%
Vinograd	1425,29	1450,97	1498,2	1490,72	2,23%
Iskrčeni vinograd	143,78	109,41	55,28	76,87	-25,25%

Staklenik na oranici	7,35	7,48	8,15	8,11	5,86%
Kulture kratkih ophodnji	2,15	2,52	0	0	-100,00%
Ostalo zemljište	129,66	119,5829	110,7119	112,9264	-5,88%
UKUPNO (ha)	44274,63	44571,89	44548,61	44956,04	1,10%

Izvor: izradili autori prema podacima APPRRR za pripadajuće godine

Kulture kratkih ophodnji nisu zastupljene (2018-2019) u strukturi poljoprivrednog zemljišta, iako drvenasto i brzorastuća drveće (vrba, topola, joha i slično) koje se uzgaja radi ostvarivanja visokih prinosa biomase u kratkom razdoblju uglavnom koriste u energetske svrhe imaju iz tog razloga velikih potencijala.

U tablici 7. prikazane su zasijane površine u sustavu potpora i glavni proizvodni pokazatelji najzastupljenijih žitarica (pšenica, kukuruz, ječam i zob) u Požeško-slavonskoj županiji u razdoblju od 2016.-2019. godine.. Značajne poljoprivredne površine županije nalaze se pod navedenim žitaricama, odnosno 22.687 ha poljoprivrednog zemljišta. Prema površinama (ha) najznačajnija žitarica je kukuruz koji obuhvaća 47,3% od ukupno prikazanih žitarica. Žetvene površine u analiziranom razdoblju rastu po prosječnog godišnjoj stopi 2,24%. Prinos (t/ha) značajno raste, posebice u 2018. i 2019. godini (18,42%). Proizvodnja također ima značajan porast u komparaciji sa drugim žitaricama (21,73%).

Pšenica je žitarica koja obuhvaća 30,7% (ha) u strukturi osnovnih žitarica koja ima najznačajniju prosječnu godišnju promjenu po pitanju žetvenih površina (3,44%). Prinos (t/ha) je stabilan i ima pozitivan godišnji prosjek u analiziranom petogodišnjem razdoblju od 5,36%. Proizvodnja pšenice raste po prosječnoj godišnjoj stopi od 9,22%.

Poljoprivredne površine pod ječmom se neznajno povećavaju. Prinos (t/ha) ima blagi porast (2,17%) iako u analiziranom razdoblju proizvodnja ječma u biti stagnira, ali to je posljedica skromnih rezultata stočarske proizvodnje gdje je ječam glavni input. Proizvodnja se povećala sa 11.572,35 t u 2015.godini na 14.984,63 t u 2019.godini.

Tablica 7. Usporedni pregled žetvenih površina, prinosa i proizvodnje žitarica u Požeško-slavonskoj županiji u razdoblju od 2015.-2019. godine

Kultura		Godina					2019/4-god. prosjek (%)
		2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	
Kukuruz	Žetvene površine (ha)	11198,18	9897,89	10597,16	10325,08	10740,36	2,24%

Analiza potencijala i razvoja poljoprivredne proizvodnje u Požeško-slavonskoj županiji

	Prinos (t/ha)	6,5	8,5	6,3	9,1	9	18,42%
	Proizvodnja (t)	72788,17	84132,06	66762,11	93958,23	96663,24	21,73%
Pšenica	Žetvene površine (ha)	6759,84	7424,1	5673,29	7054,47	6959,6	3,44%
	Prinos (t/ha)	5,4	5,7	5,9	5,4	5,9	5,36%
	Proizvodnja (t)	36503,14	42317,37	33472,41	38094,14	41061,64	9,22%
Ječam	Žetvene površine (ha)	2630,08	3355,27	3469,27	3252,4	3188,22	0,36%
	Prinos (t/ha)	4,4	4,7	4,8	4,5	4,7	2,17%
	Proizvodnja (t)	11572,35	15769,77	16652,5	14635,8	14984,63	2,23%
Zob	Žetvene površine (ha)	1996,98	2475,24	2126,9	1536,31	1800,13	- 11,49%
	Prinos (t/ha)	3,1	3	3	2,8	3	0,84%
	Proizvodnja (t)	6190,64	7425,72	6380,7	4301,668	5400,39	- 11,10%

Izvor: izradili autori prema podacima APPRRR za pripadajuće godine

Zob je jedina žitarica koja ima značajno smanjenje žetvenih površina (ha) od -11,49%.

Prinos (t/ha) je nepromijenjen u analiziranom razdoblju, te se ukupna proizvodnja smanjila sa 6.190,64 t u 2015 na 5.400,39 t u 2019.godini (-11,10%), iako je zob poželjno krmivo za životinje.

Tablica 8. Pregled uljarica u Požeško-slavonskoj županiji u razdoblju od 2015.-2019. godine

Kultura		Godina					2019/4- god. prosjek (%)
		2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	
Soja	Žetvene površine (ha)	4414,23	3890,58	4463,2	4599,71	4442,75	2,32%
	Prinos	2,2	3,1	2,4	3,2	3,1	13,76%

	(t/ha)						
	Proizvodnja (t)	9711,306	12060,8	10711,68	14719,07	13772,53	16,71%
Uljana repica	Žetvene površine (ha)	1194,06	1915,87	2600,05	2726,45	2389,61	13,30%
	Prinos (t/ha)	2,6	3,1	2,8	2,8	2,9	2,65%
	Proizvodnja (t)	3104,556	5939,197	7280,14	7634,06	6929,869	15,70%
Suncokret	Žetvene površine (ha)	355,52	362,84	751,06	733,57	491,02	-10,84%
	Prinos (t/ha)	2,7	2,7	3,1	3	3	4,35%
	Proizvodnja (t)	959,904	979,668	2328,286	2200,71	1473,06	-8,91%

Izvor: izradili autori prema podacima APPRRR za pripadajuće godine

U tablici 8. prikazane su uljarica koje su u sustavu potpora u Požeško-slavonskoj županiji a nalaze se na 7.323,38 ha poljoprivrednih površina Županije. Prema žetvenim površinama najznačajnija je uljana repica (32,6%) sa prosječnim godišnjim rastom od 13,30%. Prinos (t/ha) raste po godišnjoj prosječnoj stopi od 2,65% te je proizvodnja (t) porasla sa 3.104,55 t (2015.) na 6.929,86 t (2019.), odnosno po prosječnoj godišnjoj stopi od 15,70%.

Žetvene površine pod sojom kontinuirano rastu, izuzev 2016. godine kada se vidi blaži pad (ha). U razdoblju od 2015. godine do 2019.godine ogleđa se rast poljoprivrednih površina pod sojom po prosječnoj godišnjoj stopi od 2,32%. Najznačajniji prosječna godišnja stopa prinosa uljarica ogleđa se kod soje (t/ha) te iznosi 13,30% a ovisi o primjeni tehnologije i o odabiru sorte soje.

Suncokret je uljarica najmanje značajna u strukturi navedenih uljarica te ima značajno opadanje žetvenih površina (ha) od -10,84%. Prosječna godišnja stopa promjene u proizvodnji suncokreta je -8,91%. Prinosi (t/ha) rastu po godišnjoj stopi od 4,35%.

Tablica 9. Usporedni pregled zasijanih površina, prinosa i proizvodnje povrtnih kultura u Požeško-slavonskoj županiji u razdoblju od 2015.-2019. godine

Godina

Analiza potencijala i razvoja poljoprivredne proizvodnje u Požeško-slavonskoj županiji

Kultura		2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2019/4 Godišnji prosjeak
Krumpir	Zasijane površine (ha)	128,18	125,86	114,12	77,05	83,49	-24,99%
	Prinos (t/ha)	17	19,7	15,9	19,7	18,5	2,35%
	Proizvodnja (t)	2179,06	2479,44	1814,51	1517,885	1544,565	-22,68%
Kupus	Zasijane površine (ha)	130,37	158,67	137,86	180,84	163,43	7,57%
	Prinos (t/ha)	26,06	26,71	17,94	22,38	24,43	4,97%
	Proizvodnja (t)	3397,44	4238,08	2473,21	4047,199	3992,595	12,82%
Salata	Zasijane površine (ha)	3,33	1	1,12	1,33	0,17	-89,97%
	Prinos (t/ha)	17,27	15,47	20,38	20,3	19,58	6,67%
	Proizvodnja (t)	57,5091	15,47	22,8256	26,999	3,3286	-89,16%
Rajčica	Zasijane površine (ha)	3,32	2,36	1,97	2,72	1,56	-39,83%
	Prinos (t/ha)	62,27	52,76	59,31	42,1	47,42	-12,36%
	Proizvodnja (t)	206,74	124,51	116,84	114,512	73,9752	-47,41%
Krastavci	Zasijane površine (ha)	5,86	6,47	5,22	4,23	4,42	-18,82%
	Prinos (t/ha)	32,25	31,38	35,32	37,02	33,99	0,00%
	Proizvodnja (t)	188,985	203,0286	184,3704	156,5946	150,2469	-18,01%
Paprika	Zasijane površine (ha)	35,32	36,96	35,45	24,44	26,52	-19,74%
	Prinos (t/ha)	12,62	12,96	16,35	15,33	15,37	7,37%
	Proizvodnja (t)	445,7384	479,0016	579,6075	374,6652	407,6124	-13,23%
Luk	Zasijane površine (ha)	11,69	15,33	22,71	25,81	8,61	-54,41%
	Prinos (t/ha)	27,56	25,19	19,37	25,41	24,78	1,63%
	Proizvodnja (t)	322,1764	386,1627	439,8927	655,8321	213,3558	-52,69%
Mrkva	Zasijane površine (ha)	5,81	7,66	4,08	4,03	4,41	-18,26%
	Prinos (t/ha)	27,99	24,1	20,68	32,11	27,85	6,22%
	Proizvodnja (t)	162,6219	184,606	84,3744	129,4033	122,8185	-12,43%

Analiza potencijala i razvoja poljoprivredne proizvodnje u Požeško-slavonskoj županiji

Grah (zrno)	Zasijane površine (ha)	140,1	91,03	73,27	61,89	56,99	-37,77%
	Prinos (t/ha)	0,78	0,92	0,87	1,23	1,13	18,95%
	Proizvodnja (t)	109,28	83,75	63,74	76,12	64,3987	-22,62%

Izvor: izradili autori prema podacima APPRRR za pripadajuće godine

U tablici 9. analizirane su najznačajnije povrtnarske kulture u Požeško-slavonskoj županiji. Na zasijanim površinama najznačajnije povrće je kupus (46,6%), krumpir (23,5%), grah (16,3%) i paprika (7,9%). U razdoblju od 2015. do 2019. godine zasijane površine pod kupusom rastu po prosječnoj godišnjoj stopi 7,57%, proizvodnja za 12,82% kao i prinosi za 4,97%. Kupus je jedina povrtna kultura u Županiji koja ima povećanje u zasijanim površinama i proizvodnji. Zasijane površine pod krumpirom se smanjuju (-24,99%) kao i proizvodnja (-22,68%). Prinos (t/ha) raste po prosječnoj godišnjoj stopi od 2,35%.

Prinosi (t/ha) rastu kod paprike (7,37%), salate (6,67%), mrkve (6,22%) i luka (1,63), iako se zasijane površine po ovih kulturama smanjuju kao i proizvodnja. Rajčica u analiziranom razdoblju pokazuje najizraženije negativne trendove u smanjenju površina (-39,83), prinosima (-12,36) i proizvodnji (-47,41%). Krastavci također pokazuju smanjenje u zasijanim površinama, prinosima kao i u proizvodnji (t/ha).

Tablica 10. Usporedni pregled zasijanih površina, prinosa i proizvodnje voćnih vrsta u Požeško-slavonskoj županiji u razdoblju od 2015.-2019.godine

Kultura	Godina						Godišnji prosjek
	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2019/4	
Jabuke	Zasijane površine (ha)	170,25	163,66	161,52	155,06	151,59	-6,78%
	Prinos (t/ha)	17,67	8,38	11,69	19,76	17,94	24,80%
	Proizvodnja (t)	3008,32	1371,47	1888,17	3063,986	2719,525	16,57%
Kruške	Zasijane površine (ha)	32,02	30,71	28,45	28,48	26,37	-11,85%
	Prinos (t/ha)	6,54	4,68	4,31	5,07	5,69	10,49%
	Proizvodnja (t)	209,41	143,72	122,62	144,3936	150,0453	-3,22%
Višnje	Zasijane površine (ha)	170,29	162,22	152,08	153,54	148,28	-7,05%
	Prinos (t/ha)	2,44	1,68	1,66	2,07	2,21	12,61%

Analiza potencijala i razvoja poljoprivredne proizvodnje u Požeško-slavonskoj županiji

	Proizvodnja (t)	415,5076	272,5296	252,4528	317,8278	327,6988	4,17%
Šljive	Zasijane površine (ha)	312,65	297,27	306,47	299,25	309,08	1,70%
	Prinos (t/ha)	2,77	2,14	2,07	3,72	3,03	13,27%
	Proizvodnja (t)	866,04	636,16	634,39	1113,21	936,5124	15,27%
Orasi	Zasijane površine (ha)	184,65	371,25	485,59	512,78	565,39	45,51%
	Prinos (t/ha)	0,48	0,56	0,6	0,6	0,58	3,57%
	Proizvodnja (t)	88,632	207,9	291,354	307,668	327,9262	46,47%
Lješnjaci	Zasijane površine (ha)	167,63	202,7	245,11	282,12	320,15	42,68%
	Prinos (t/ha)	0,55	0,42	0,44	0,4	0,49	8,29%
	Proizvodnja (t)	92,1965	85,134	107,8484	112,848	156,8735	57,65%
Breskve i nektarine	Zasijane površine (ha)	14,84	13,66	14,56	14,29	10,78	-24,81%
	Prinos (t/ha)	5,19	5,27	7,49	4,52	5,63	0,22%
	Proizvodnja (t)	77,0196	71,9882	109,0544	64,5908	60,6914	-24,76%
Jagode	Zasijane površine (ha)	1,1	0,5	1,53	0,94	1,69	66,09%
	Prinos (t/ha)	9,29	10,16	9,53	11,6	10,22	0,74%
	Proizvodnja (t)	10,219	5,08	14,5809	10,904	17,2718	69,40%

Izvor: izradili autori prema podacima APPRRR za pripadajuće godine

U Požeško-slavonskoj županiji voće je zastupljeno na 1.533,23 ha i značajnije je od povrtnih vrsta (349,60 ha). Najznačajnije voćne vrste u Požeško-slavonskoj županiji prema površinama (ha) su orasi (39,9%), lješnjaci (20,9%) i šljive (20,2%). Površine pod orasima rastu po prosječnoj godišnjoj stopi od 45,51%, kao i proizvodnja (46,47%). Zasijane površine pod lješnjakom također značajno rastu (42,68%) kao i proizvodnja (57,65%). Zasijane površine pod šljivama stagniraju u analiziranom razdoblju iako imaju rast u prinosima (13,27%) i proizvodnji (15,27%). Površine (ha) pod jagodama najznačajnije rastu (66,09%) kao i proizvodnja (69,40%). Breskve, jabuke, kruške i višnje imaju negativnu godišnju promjenu u zasijanim površinama. Međutim kod jabuka i višanja proizvodnja raste bez obzira na površine, dok kod bresaka i krušaka se proizvodnja smanjuje iz godine u godinu.

Vinogradarstvo i vinarstvo Požeško-slavonske županije (PSŽ) pripada regiji Slavonija i hrvatsko Podunavlje, pod regiji Slavonija te se sastoji od tri vinogorja: Kutjevo, Pakrac i Požega-Pleternica. Godine 2017./2018. vinari i vinogradari PSŽ proizveli su 60.984,79 hektolitara vina što na nacionalnoj razini, u usporedbi s ukupnom proizvodnjom stavlja PSŽ na

četvrto mjesto u odnosu za proizvodnju vina ostalih županija s 10,59% ukupne proizvodnje vina u Republici Hrvatskoj. Ukupna površina nasada vinograda u PSŽ iznosila je 1.497,96 ha odnosno 7,71 % ukupne nacionalne količine uzgoja vinove loze (Vinogradarski registar, 2018). Često se ističe posebnost da najbolje kutjevačke vinogradarske površine dijele geografsku širinu od 45°20' N sa svjetski poznatim bordoškim, provansalskim i pijemontskim vinorodnim područjima (JOGUN, 2015.).

Tablica 11. Pregled površina vinograda i poljoprivrednih gospodarstava koje imaju vinograde, proizvodnja grožđa u Požeško-slavonskoj županiji u razdoblju od 2016.-2019.godine

	2016.	2017.	2018.	2019.	2019/3 Godišnji prosjek
Površina (ha)	1425,29	1450,97	1498,2	1490,72	2,23%
Broj vinograda	1609	1620	1626	1617	-0,08%
Broj PG-ova	745	737	715	704	-3,87%
Proizvodnja grožđa (t)	8012,83	9275,03	12966,93	11573,81	14,76%

Izvor: izradili autori prema podacima APPRRR za pripadajuće godine

Površine pod vinogradima rastu po prosječnoj godišnjoj stopi od 2,23%. Specifično za Županiju je što se 31% registriranih poljoprivrednih subjekata bave proizvodnjom grožđa. Iako se broj poljoprivrednih gospodarstava i broj vinograda smanjuje proizvodnja grožđa raste po prosječnoj godišnjoj stopi od 14,76%

Tablica 12. Proizvodnja vina po kategorijama kvalitete u u Požeško-slavonskoj županiji u razdoblju od 01.08.2016. - 31.07.2019.

	Vinska godina 2016. (01.08.2016. - 31.07.2017.)	Vinska godina 2017. (01.08.2017. - 31.07.2018.)	Vinska godina 2018. (01.08.2018. - 31.07.2019.)	2018/2 Godišnji prosjek
VRHUNSKO VINO KZP (VINO ZOI)	7649,78	11821,92	13953,97	43,33%
KVALITETNO VINO KZP (VINO ZOI)	43312,98	48032,73	68440,8	49,85%
SORTNO VINO BEZ ZOI (SA OZNAKOM SORTE I BERBE)	1710,61	743,94	575,9	-53,07%
VINO BEZ ZOI	612,8	386,2	732,9	46,73%
OSTALO VINO	23,5	0	4,6	-60,85%

UKUPNO (hl)	53309,67	60984,79	83708,17	46,48%
-------------	----------	----------	----------	--------

Izvor: izradili autori prema podacima APPRRR za pripadajuće godine

U tablici 12. analizirana je proizvodnja vina po kategorijama kvalitete. Kvalitetna vina pod kontroliranim zemljopisnim podrijetlom (KZP) i zaštićenom oznakom izvornosti (ZOI) rastu po prosječnoj godišnjoj stopi 49,85%. Sortna vina bez oznake ZOI opadaju po prosječnoj godišnjoj stopi (-53,07%).

Tablica 13. Pregled brojnog stanja životinja i gospodarstava koja se bave stočarskom proizvodnjom u Požeško-slavonskoj županiji u razdoblju od 2015.-2019.godine

		Godina					
		2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2019/4 Godišnji prosjeak
Goveda	Broj gospodarstava	693	659	617	456	392	-35,34%
	Broj životinja	12392	11295	11843	9118	9353	-16,21%
Svinje	Broj gospodarstava	3607	3531	3511	1737	2505	-19,10%
	Broj životinja	41957	47158	42042	32871	35586	-13,22%
Ovce	Broj gospodarstava	766	800	817	820	804	0,41%
	Broj životinja	21449	21261	21797	22246	22249	2,59%
Koze	Broj gospodarstava	157	166	165	177	164	-1,35%
	Broj životinja	1294	1470	1498	1329	1159	-17,08%
Konji	Broj gospodarstava	135	162	158	152	154	1,48%
	Broj životinja	498	559	562	521	545,00	1,87%
Magarci	Broj gospodarstava	9	8	10	11	12	26,32%
	Broj životinja	21	34	29	33	36	23,08%

Izvor: izradili autori prema podacima APPRRR za pripadajuće godine

Prema brojnom stanju životinja i poljoprivrednih gospodarstava koja uzgajaju životinje stanje je zabrinjavajuće. U razdoblju od 2015. do 2019. godine broj gospodarstava koja uzgajaju goveda se prepolovio te ima negativnu prosječnu godišnju promjenu (-35,34%), te broj životinja opada (-16,21%). Brojno stanje svinja i koza također ima opadajući trend. Poljoprivredna gospodarstva sa ovcama, kozama i magarcima rastu te se povećava brojnost ovih životinja.

Tablica 14. Pregled brojnog stanja mliječnih krava i stada, prinos mlijeka, proizvodnja mlijeka u Požeško-slavonskoj županiji u razdoblju od 2014.-2018.godine

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2018/4- God. prosjek
Broj stada (mliječne i ostale krave)	626	597	565	523	479	-17,09%
Broj mliječnih krava	3017	2884	2575	2302	2150	-20,21%
Broj ostalih krava	1631	1589	1567	1719	1696	4,27%
Prosječni godišnji prinos mlijeka po kravi (kg)	5126	5045	5084	5102	5254	3,24%
Broj isporučitelja mlijeka	312	262	207	165	140	-40,80%
Isporučena količina mlijeka Mlijeka (t)	12302,77	11216,53	10055,26	9456,189	9313,7 3	-13,42%

Izvor: izradili autori prema podacima APPRRR za pripadajuće godine

U razdoblju od 2014. do 2018. godine broj isporučitelja mlijeka se prepolovio, odnosno opada po prosječnoj godišnjoj stopi od -40,80%. U isto vrijeme opao je i broj mliječnih krava (-20,21%) kao i broj stada (-17,09%). Prosječni godišnji prinos mlijeka po kravi (kg) raste za 4,27% ali ipak isporučena količina mlijeka ima značajan pad (-13,42%)

Tablica 15. Pregled proizvodnje pilića i jaja u Požeško-slavonskoj županiji u razdoblju od 2014.-2018.godine

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2018/4 god. prosjek
Proizvodnja jaja (ukupno snesenih)	12741	13679	20232	21965	24010	39,97%
Proizvodnja pilića	4157	3102	5372	6242	6816	44,46%

Izvor: izradili autori prema podacima APPRRR za pripadajuće godine

U tablici 15. prikazana je proizvodnja jaja koja raste po prosječnoj godišnjoj stopi 39,97% kao i proizvodnja pilića koja raste po prosječnoj godišnjoj stopi od 44,46%.

Tablica 16. Pregled autohtone pasmine - crna slavonska svinja u Požeško-slavonskoj županiji u razdoblju od 2014.-2018.godine

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2018/4- god. prosjeak
BROJ NERASTA CRNE SLAVONSKE SVINJE	11	13	18	25	21	25,37%
BROJ KRMAČA CRNE SLAVONSKE SVINJE	70	85	84	111	135	54,29%
PROIZVODNJA PRASADI	479	545	606	659	711	24,25%
BROJ PROIZVOĐAČA	17	15	20	22	21	13,51%

Izvor: izradili autori prema podacima APPRRR za pripadajuće godine

Pozitivni pomaci ogledaju se broju nerasta crne slavonske svinje (25,37%), broju krmača crne slavonske svinje (54,29%), proizvodnji prasadi (24,25%). Iako su potencijali i mogućnosti veliki, broj poljoprivrednih proizvođača povećao se sa 17 (2014.) na 21 (2018.) te imaju kontinuirani rast od 13,51%.

Tablica 17. Pregled autohtone pasmine peradi - kokoš hrvatica u Požeško-slavonskoj županiji u razdoblju od 2014.-2018.godine

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2018/4 god. prosjeak
Kokoši	85	211	114	120	130	-1,89%
Pijetlovi	10	23	12	12	13	-8,77%
Broj uzgajivača	7	10	6	7	7	-6,67%

Izvor: izradili autori prema podacima APPRRR za pripadajuće godine

Autohtona pasmina kokoš hrvatica koja se uzgoja isključivo u slobodnom vrstu uzgoja ima negativna prosječna godišnja kretanja u Požeško-slavonskoj županiji. Iz tablice 17. vidi se prosječna godišnja stopa promjene kod kokoši (-1,89%), pijetlova (-8,77%) kao i smanjenje broja uzgajivača (-6,67%).

Tablica 18. Pregled broja pčelara i pčelinjih zajednica u Požeško-slavonskoj županiji u razdoblju od 2016.-2018.godine

	2016.	2017.	2018.	2018/2 god. prosjek
Broj pčelinjih zajednica	14815	15742	15163	-0,76%
Broj matica	556	679	722	16,92%
Broj pčelara	309	334	321	-0,16%

Izvor: izradili autori prema podacima APPRRR za pripadajuće godine

Broj pčelara i pčelinjih zajednica u Požeško-slavonskoj županiji stagnira ili je u blagom opadanju sa prosječnom godišnjom stopom od -0,16% (broj pčelara) do -0,76% (broj pčelinjih zajednica). Broj matica raste po prosječnoj godišnjoj stopi od 16,92%.

Tablica 19. Broj ekoloških poljoprivrednih subjekata, površina i stoke u Požeško-slavonskoj županiji u razdoblju od 2016.-2018.godine

	2016	2017	2018	2018/2 god. prosjek
Oranice (ha)	1484	1054	1393	9,77%
Trajni nasadi (ha)	869	770	938	14,46%
Trajni travnjaci (ha)	875	834	673	-21,24%
Goveda	710	874	817	3,16%
Svinje	21	20	33	60,98%
Ovce	2451	3040	4112	49,77%
Koze	38	0	40	-
Perad	100	60	60	-25,00%
Kopitari	22	11	37	124,24%
Pčelinje zajednice	5	5	55	-
Broj ekoloških proizvođača	179	200	219	15,57%
Broj ekoloških prerađivača	6	12	11	22,22%

Izvor: izradili autori prema podacima APPRRR za pripadajuće godine

Broj ekoloških poljoprivrednih subjekata, površina i stoke u Požeško-slavonskoj županiji kontinuirano raste. Najznačajniji rast ogleda se kod kopitara (124,24%), svinja (60,98%) i ovaca (49,77%). Pozitivna prosječna godišnja stopa promjene vidljiva je kod trajnih nasada (14,46%) kao i na oranicama (9,77%). Perad ima negativnu prosječnu godišnju promjene (-21,24%). Broj ekoloških proizvođača raste za 15,57% dok broj ekoloških prerađivača u analiziranom razdoblju raste za 22,22%.

Republika Hrvatska iz godine u godinu bilježi značajan rast ekološke proizvodnje pa je tako u razdoblju od 2012. do 2018. godine zabilježila rast udjela površina pod ekološkom proizvodnjom u ukupno korištenim poljoprivrednim površinama, a u 2018. godini iznosi 103.166 ha što čini 6,94% u odnosu na ukupnu poljoprivrednu površinu. U 2018. godini evidentirano je ukupno 4.742 subjekata u ekološkoj poljoprivredi. Sve više pozornosti se pridaje prepoznavanju i zaštiti autohtonih proizvoda, čime takvi proizvodi postaju gospodarski sve važniji, doprinose ekonomskom, društvenom i održivom razvoju zajednice što je važno za povećanje proizvodnje, konkurentnost, dohodovnost i prepoznatljivost na tržištu.

5. SPECIFIČNOSTI POŽEŠKO SLAVONSKE ŽUPANIJE I MODELI POSLOVNIH ORGANIZIRANJA U POLJOPRIVREDNOJ PROIZVODNJI

Površina Požeško-slavonske županije iznosi 1 815,23 km², u kojoj živi 78 034 stanovnika (1,82% stanovnika RH, 2001.). Županija je 15. po površini u Republici Hrvatskoj, a na 20. mjestu je po broju stanovnika. Vrijednost indeksa razvijenosti Županije je 93,947, što ovu Županiju svrstava se u II. skupinu jedinica područne (regionalne) samouprave koje se prema vrijednosti indeksa nalaze u prvoj polovini ispodprosječno rangiranih jedinica područne (regionalne) samouprave (od ukupno četiri skupine). Indeks razvijenosti je kompozitni pokazatelj koji se računa kao prilagođeni prosjek standardiziranih vrijednosti društveno-gospodarskih pokazatelja radi mjerenja stupnja razvijenosti Županije u određenom razdoblju.

U Županiji je 2011. godine bilo 27 675 aktivnog stanovništva (35,4% od ukupnog stanovništva) od čega je zaposleno bilo njih 21 948 (79,3% aktivnih) a nezaposleno 5 727 (20,7% aktivnih). Ekonomski neaktivnog stanovništva je bilo 37 194 (47,7% od ukupnog stanovništva) od čega je bilo 19 869 umirovljenih osoba što nam ukazuje na izrazito velik udio umirovljenih osoba naspram zaposlenog kontingenta (DZS, 2011). Starenjem stanovništva udio neaktivnih se jer se udio zaposlenih smanjuje, što negativno djeluje na proračun. Kada su u pitanju sektori gospodarskih djelatnosti onda u gradovima prevladava tercijarni i kvartarni sektor, iako je u Grad Kutjevo 31,5% stanovništva zaposleno u primarnom sektoru koji je nadmašio sekundarni sektor (29,2%) (DZS, 2011). Razlog ovako visokog udjela zaposlenih u primarnom sektoru je vinogradarstvo kojim je poznat Kutjevački kraj pa su tako brojni oni koji se bave vinogradarstvom i uzgojem vinove loze na južnim obroncima Papuka gdje je Grad Kutjevo i smješten. U općinama je udio primarnog sektora nešto veći nego što je to kod gradova. Općine Velika i Jakšić imaju najmanji udio zaposlenih u primarnom sektoru među općinama u županiji te veliki udio stanovnika ovih općina živi tzv. „gradskim načinom života“ zbog blizine Grada Požege gdje je velik broj njih zaposleno u sekundarnim i tercijarnim odnosno kvartarnim djelatnostima. Tako je Općina Jakšić imala udio zaposlenih u tercijarnom i kvartarnom sektoru od 53,8% što je više nego li u Gradu Kutjevu (38,9%) i Gradu Lipiku (47,8%) (DZS, 2011). Industrijalizacijom i tercijarizacijom društva udio primarnog sektora se smanjuje u cijeloj županiji dok sekundarni, tercijarni i kvartarni sektor povećavaju svoje udjele.

Na osnovu dosadašnjih analiza o mogućnostima razvoja poljoprivredne proizvodnje, Županija bi moglo proizvesti znatno veće količine svih kultura u odnosu na potrebe njezinog stanovništva, te bi na taj način mogla utjecati na povećanje samodostatnosti ne samo na području Požeško-slavonske županije već i na nacionalnom i internacionalnom tržištu Europske unije. Naime, prirodni uvjeti omogućavaju razvoj raznovrsnih kultura, te Županija raspolaže sa značajnim površinama za ratarsku proizvodnju, radno intenzivne kulture (voćarstvo i povrtlarstvo) kao i razvoj stočarstva.

Detekcija glavnih izazova u razvoju poljoprivredne proizvodnje u Županiji ogleda se u okrupnjavanju poljoprivredne proizvodnje koja je zastupljena većim dijelom na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima koja su mala i isparcelizirana, sa nedovoljno znanja kao i

nedovoljne modernizacije poslovanja.

Prijedlozi za umrežavanje malih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava je u interesnim povezivanjima. Modeli organiziranja i/ili udruživanja poljoprivrednih proizvođača na području Županije mogu biti:

- Zadruge

Interesna dobrovoljna povezivanja formalnih članova u kojem svaki član sudjeluje neposredno i koje zajedničkim poslovanjem na načelu uzajamne pomoći unapređuje i zaštićuje svog gospodarski i drugi interes. Poseban oblik agropoduzetništva.

- Udruge

Interesna neprofitna zajednica koja okuplja istomišljenike kako bi zajednički iskazali svoje interese. Stupanj razvijenosti pojedine zemlje u pozitivnoj korelaciji je sa brojem i razvojem pojedinih udruga u državi.

- Klasteri

Neformalna udruženja koja okupljaju više manjih poslovnih subjekata radi zajedničkog nastupa na tržištu, odnosno koji se nadopunjuju s ciljem povećanja razvoja i komunikacije među poduzetnicima. Najznačajniji su regionalni/lokalni klasteri čije poslovanje predstavlja regionalnu/lokalnu prepoznatljivost.

- Poduzetnički inkubatori

Pravni model organizacije koji je u vlasništvu jedinica lokalne/područne samouprave s ciljem podrške razvoja novih i inovativnih proizvoda ili start up projekata u administrativnom, ekonomskom i tehnološkom smislu.

- Proizvođačke organizacije

Model pravne organizacije koja povezuje male proizvođače u specifičnom sektoru. Osnovne prednosti ogledaju se u jačanju pregovora na tržištu, racionalizaciji i smanjenju troškova kao i u stvaranju prepoznatljivog proizvoda.

Interesna povezivanja mogu kroz horizontalne i vertikalne kanale povezati primarnu proizvodnju sa preradom, distribucijom, nabavom i prodajom poljoprivrednih proizvoda te na taj način postići konkurentnost na tržištu poljoprivredno prehrambenih proizvoda.

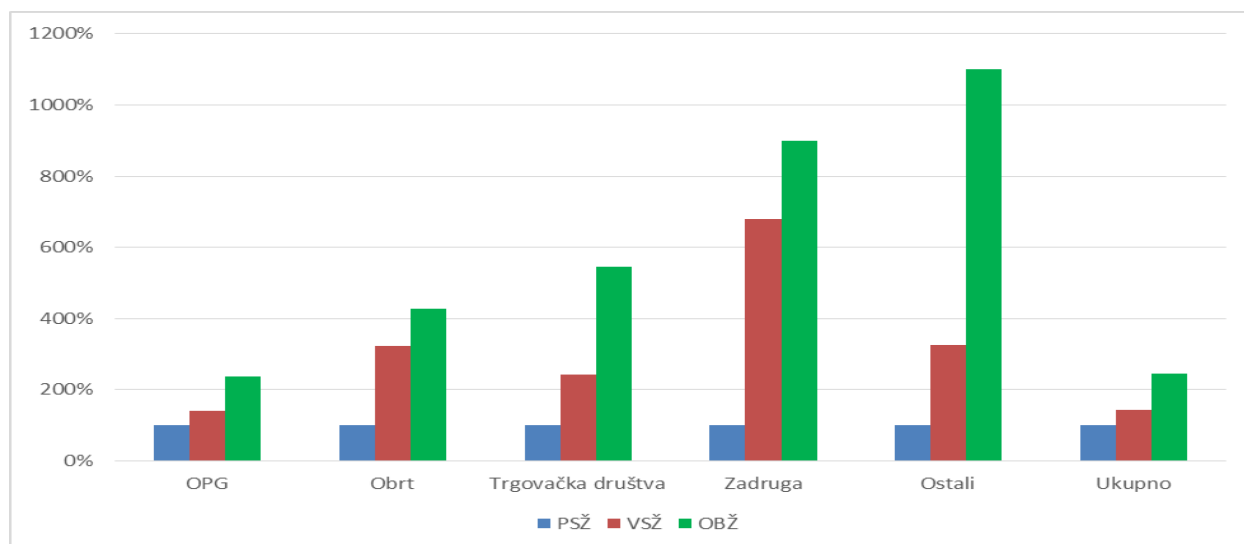
Profiliranje interesnih povezivanja omogućilo bi bolju povezanost sa prerađivačkom industrijom (mlijeko, meso, voće, povrće, grožđe) te će u konačnici ostvariti veći ekonomski interes kako za lokalni prosperitet, tako i za nacionalno i internacionalno poslovanje.

6. USPOREDBA POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE S DRUGIM ŽUPANIJAMA

Komparativne prednosti Županije su nedovoljno iskorištene te ih je potrebno identificirati, aktivirati i usmjeriti. Usporedbom ranije promatranih povijesnih podataka na razini tri županije (*benchmark analiza* - PSŽ, VSŽ, OBŽ), prikazani su mjerljivi podaci kroz nacionalne okvire te su se identificirali potencijali razvoja poljoprivredne proizvodnje, koje će se po potrebi modificirati, specijalizirati i primijeniti u ruralnom okruženju Županije.

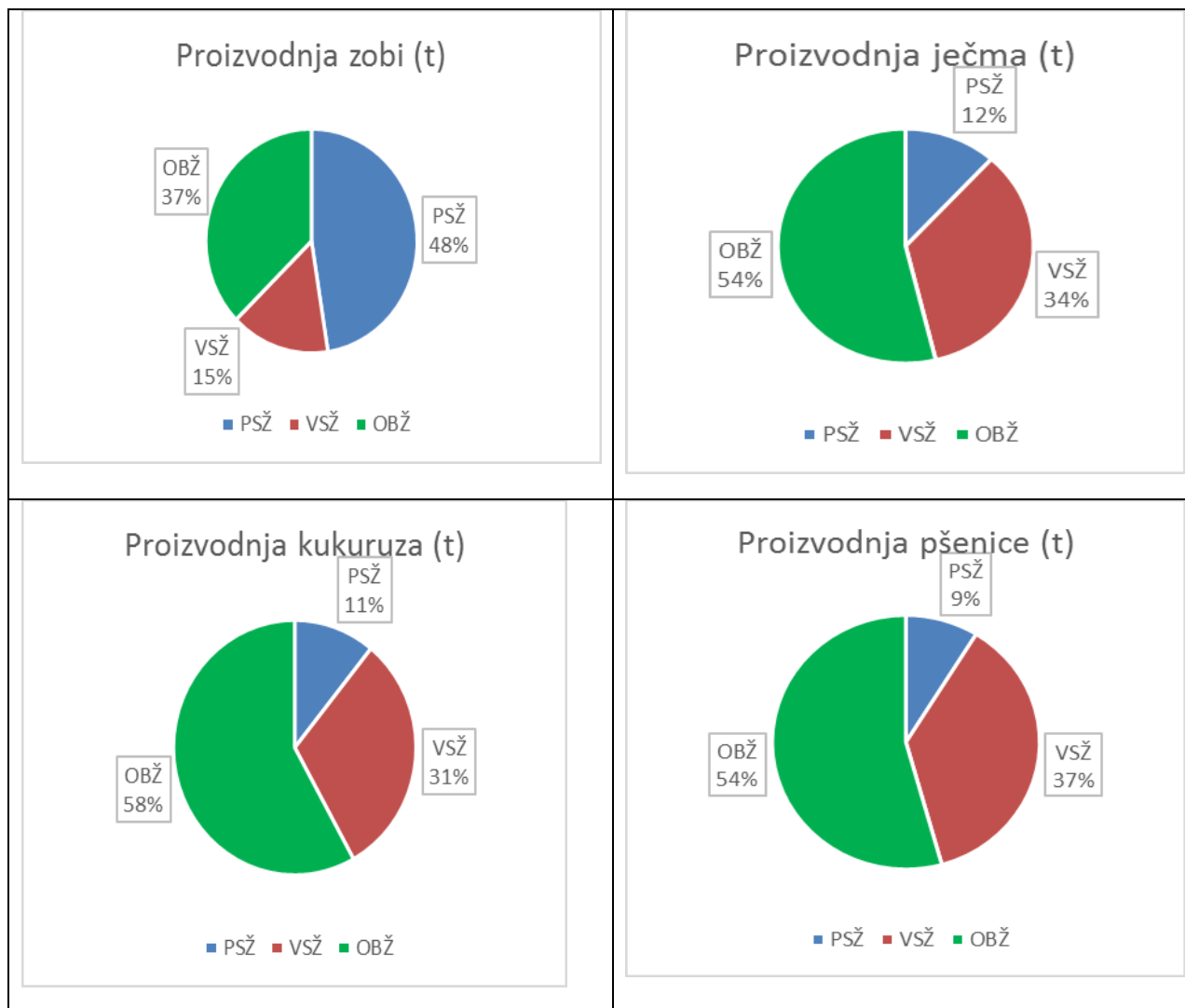
Uspoređivali su se podaci Požeško-slavonske županije sa podacima drugih Županija u istočnoj Hrvatskoj

Graf 1. Usporedni prikaz poslovnih subjekata u poljoprivredi u Požeško-slavonskoj županiji sa Osječko-baranjskom županijom i Vukovarsko-srijemskom županijom

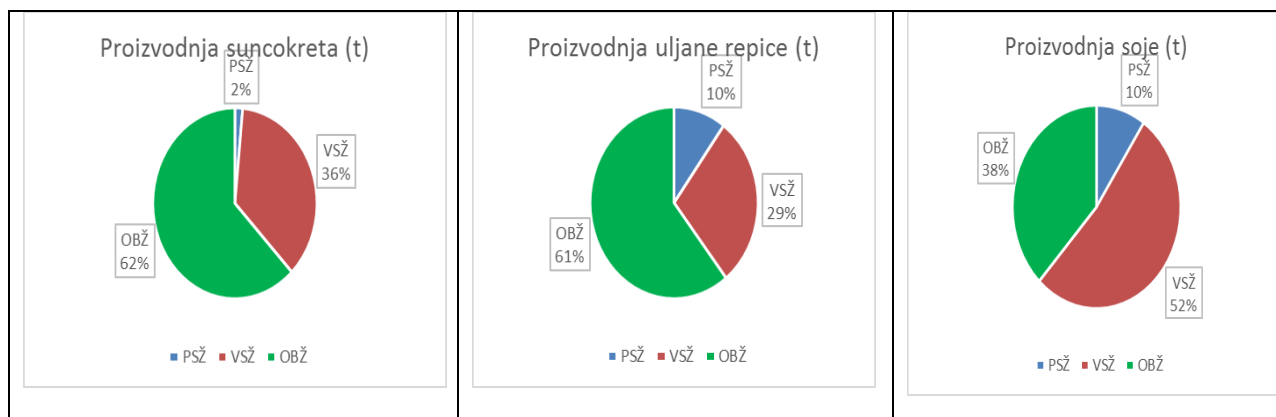
Najznačajniji udjeli poslovnih subjekata u poljoprivredi nalaze se u Osječko-baranjskoj županiji. Požeško-slavonska županija prikazana je kroz bazni indeks (100%) te su se druge Županije uspoređivale na temelju baznog indikatora.

Graf 2. Usporedni prikaz žitarica u Požeško-slavonskoj županiji sa Osječko-baranjskom županijom i Vukovarsko-srijemskom županijom

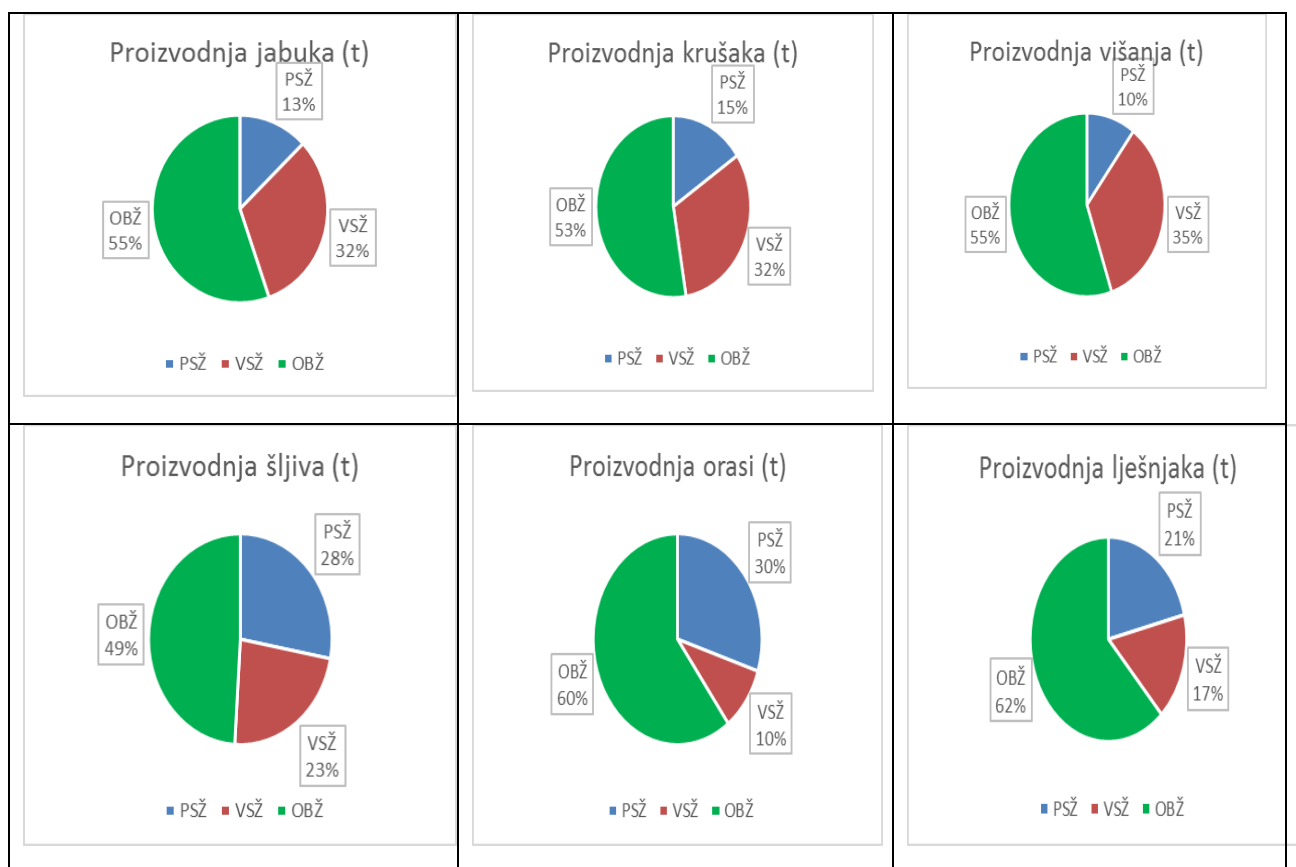
Kako je prikazano u grafu 2 najznačajnija proizvodnja žitarica najznačajnije je zastupljena u Osječko-baranjskoj županiji (pšenica, kukuruz, ječam) osim kada se radi o zobi gdje prednjači Požeško-slavonska županija sa (48%).

Graf 3. Usporedni prikaz uljarica u Požeško-slavonskoj županiji sa Osječko-baranjskom županijom i Vukovarsko-srijemskom županijom

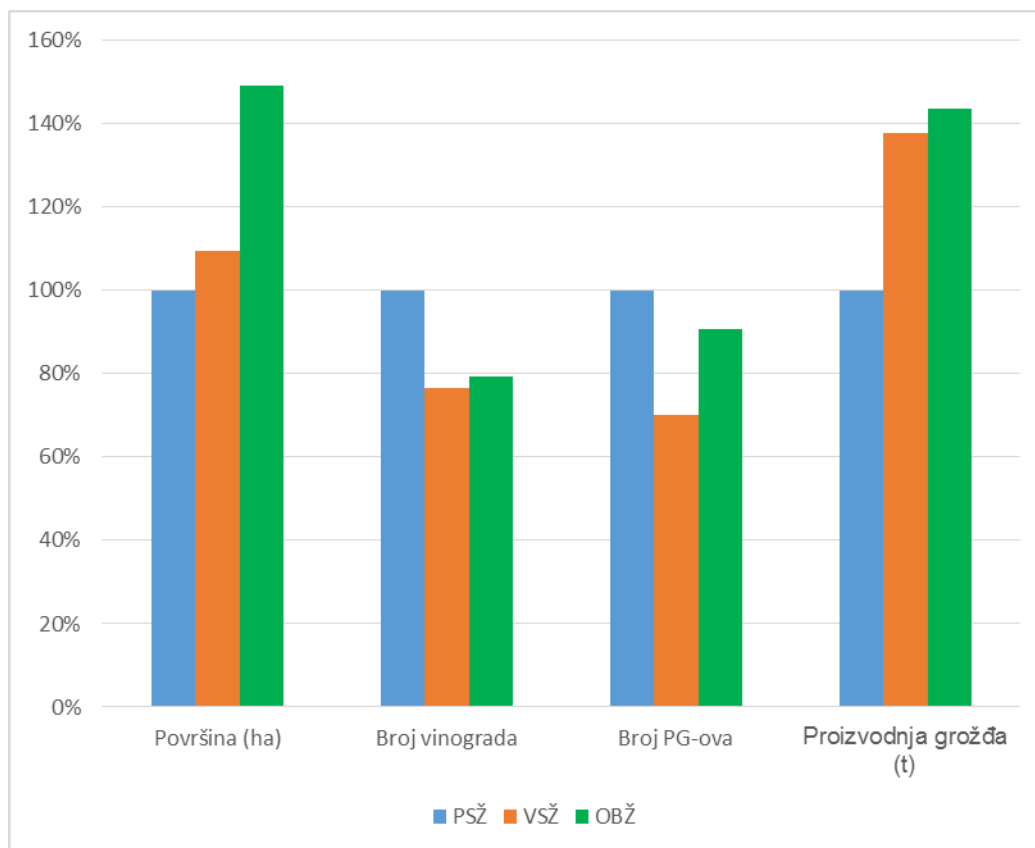
Najznačajniji udjeli u proizvodnji uljarica u Požeško-slavonskoj županiji ogledaju se u proizvodnji uljane repice (10%) i u proizvodnji soje (10%), dok su vrlo neznčajne površine kod proizvodnje suncokreta. Najznačajnija županija u proizvodni uljarica je Osječko-baranjska županija.

Graf 4. Usporedni prikaz voćnih vrsta u Požeško-slavonskoj županiji sa Osječko-baranjskom županijom i Vukovarsko-srijemskom županijom

Kako je prikazano u usporednoj analizi u Požeško-slavonskoj županiji najznačajniji su orasi (30%), šljiva (28%) i lješnjak (21%). Najznačajnija županija u proizvodnji voćnih vrsta je Osječko-baranjska županija.

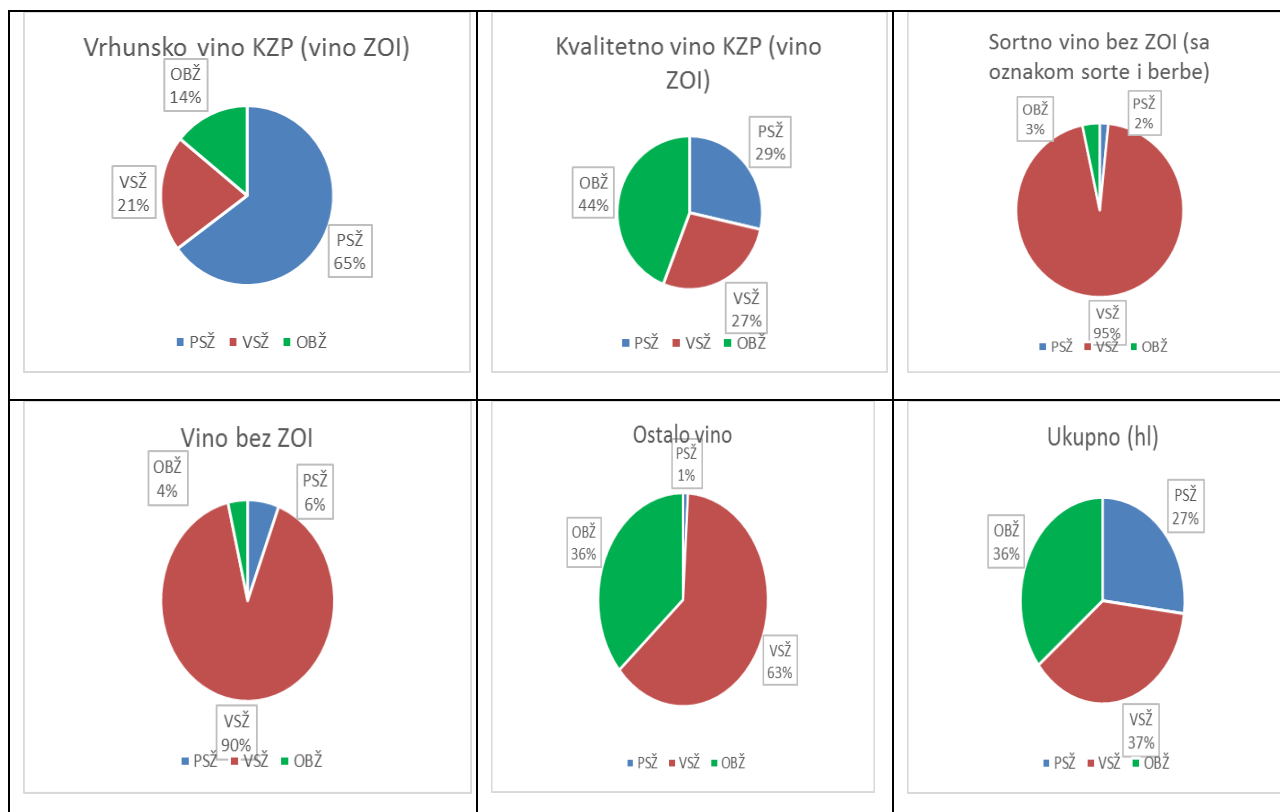
Graf 4. Usporedni prikaz površina pod vinogradima, i proizvodnje grožđa u Požeško-slavonskoj županiji sa Osječko-baranjskom županijom i Vukovarsko-srijemskom županijom

Požeško-slavonska županija ima prednost u brojnom stanju vinograda kao i poljoprivrednim gospodarstvima u vinogradarstvu. Županija je prikazana kroz bazni indeks (100%) te su se druge Županije uspoređivale na temelju baznog indikatora.

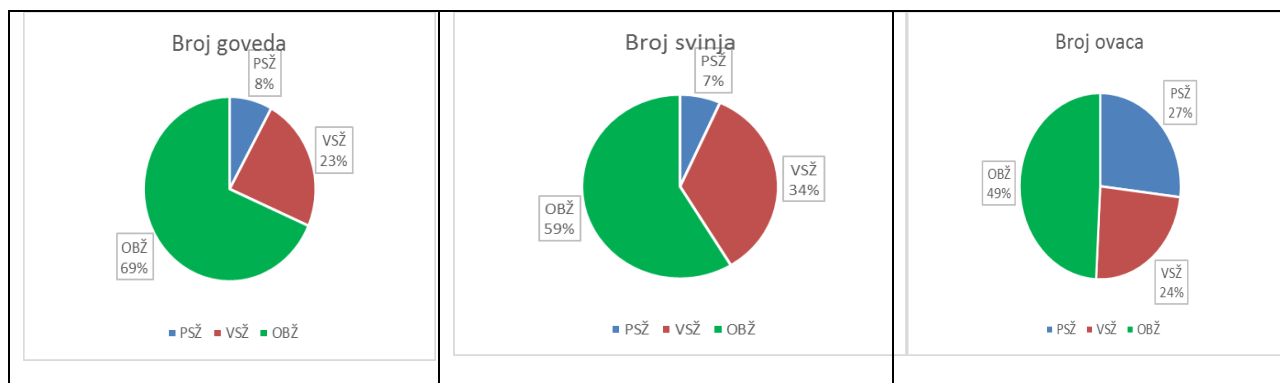
Graf 6. Usporedni prikaz vina u Požeško-slavonskoj županiji sa Osječko-baranjskom županijom i Vukovarsko-srijemskom županijom

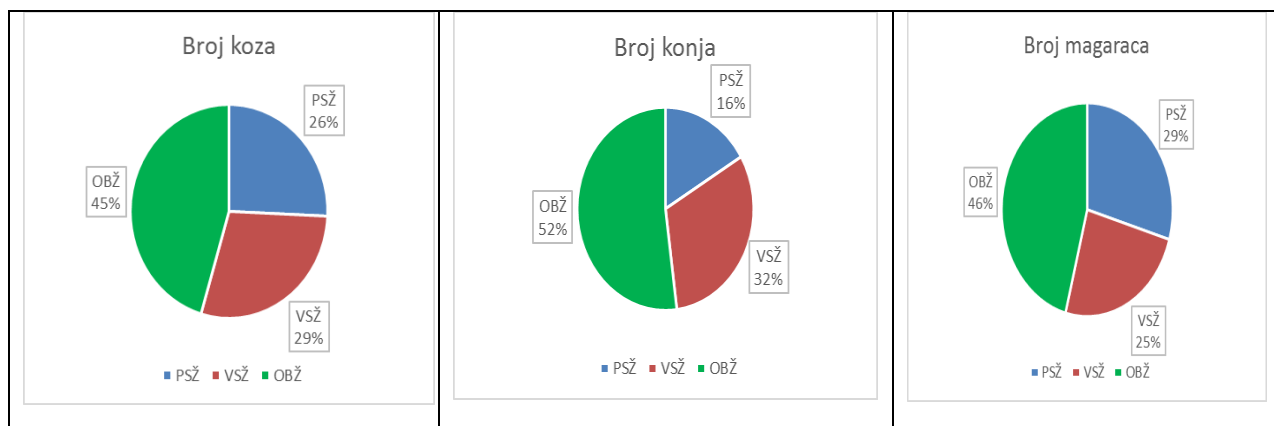
Analiza potencijala i razvoja poljoprivredne proizvodnje u Požeško-slavonskoj županiji

Požeško-slavonska županija ima značajnu prednost u proizvodnji vrhunskog vina KZP (vino ZOI) sa 65%. Najznačajnija županija u proizvodnji vina je Vukovarsko-srijemska županija.

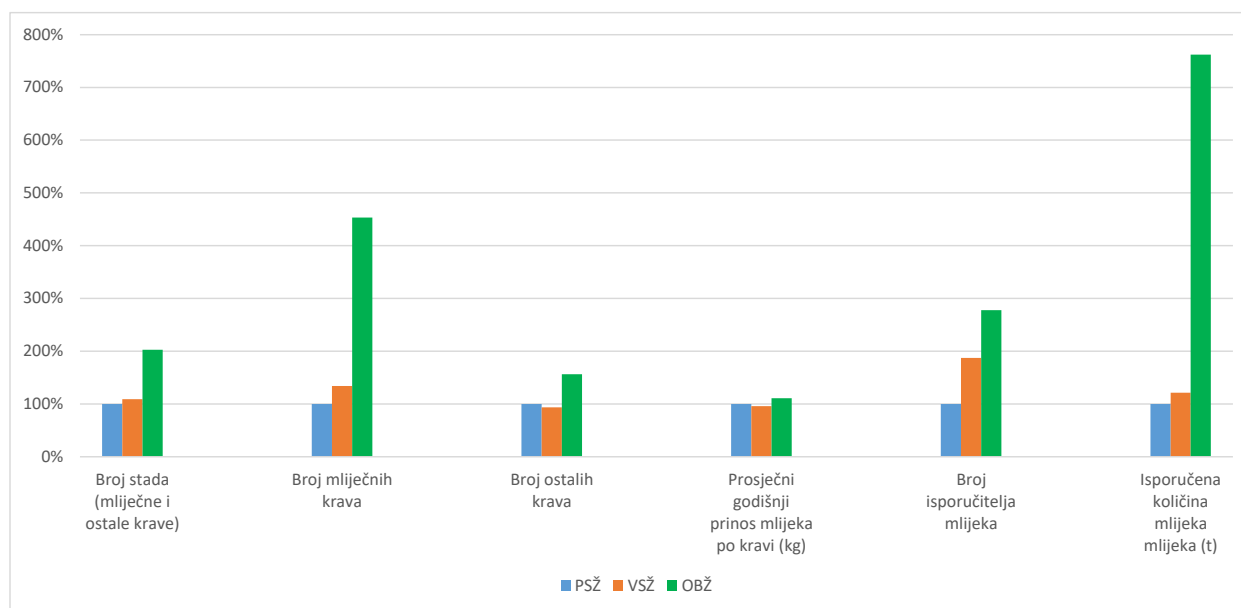
Graf 7. Usporedni prikaz životinja u Požeško-slavonskoj županiji sa Osječko-baranjskom županijom i Vukovarsko-srijemskom županijom

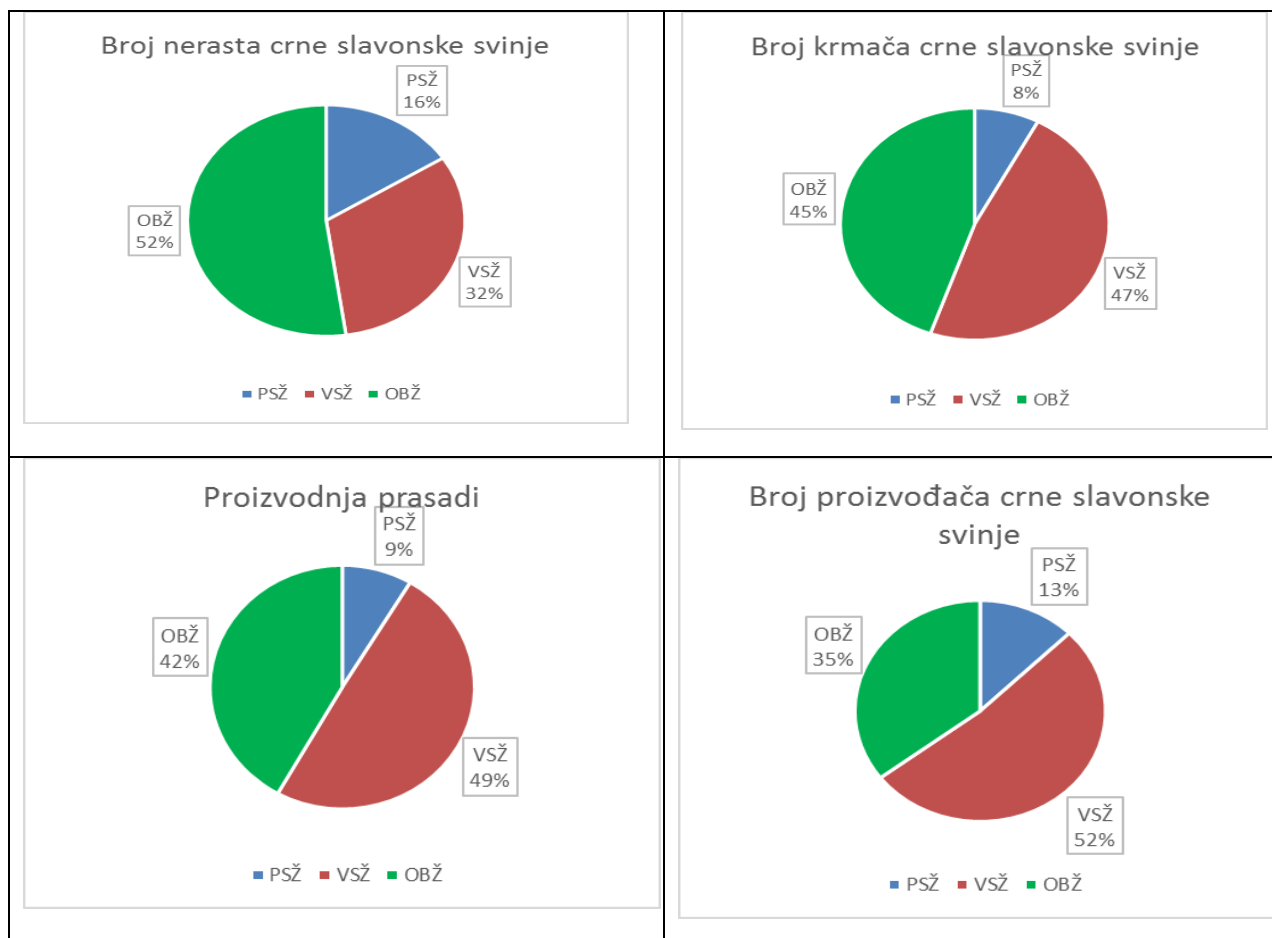
Prednost brojnog stanja životinja prema usporednom pregledu ogleda se u Osječko-baranjskoj županiji. Požeško-slavonska županija ima značajnije udjele u brojnom stanju koza (29%) i ovaca (27%).

Graf 8. Usporedni prikaz broj stada krava, prinosa mlijeka i količine mlijeka u Požeško-slavonskoj županiji sa Osječko-baranjskom županijom i Vukovarsko-srijemskom županijom

Prema usporednom prikazu broj stada krava, prinosa mlijeka i količine mlijeka u Požeško-slavonskoj županiji sa Osječko-baranjskom županijom i Vukovarsko-srijemskom županijom gdje je PSŽ prikazana kroz bazni indeks (100%) mogu se primijetiti podjednaki indikatori u prinosu mlijeka po kravi (kg). Prema broju stada (mliječnih i ostalih krava), broju isporučitelja mlijeka i isporučenoj količini najznačajnija je Osječko-baranjska županija.

Graf 9. Usporedni prikaz broj nerasta crne slavonske svinje, broja krmača crne slavonske svinje, proizvodnja prasadi i broj proizvođača crne slavonske svinje u Požeško-slavonskoj županiji sa Osječko-baranjskom županijom i Vukovarsko-srijemskom županijom

Analiza potencijala i razvoja poljoprivredne proizvodnje u Požeško-slavonskoj županiji ogleda se u proširenju primarne poljoprivredne proizvodnja, finalizacije i prerade poljoprivredno prehrambenih proizvoda, distribucije, nabave i prodaje kroz različite vidove uslužnih djelatnosti u funkciji održivosti kako poljoprivrednih gospodarstava tako i održivosti Županije.

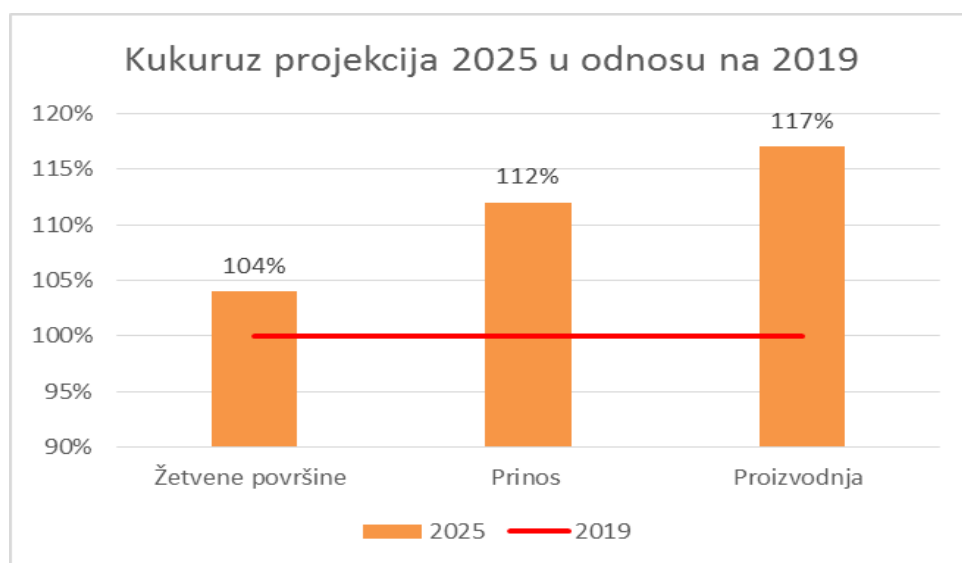
7. PROJEKCIJE I PRIJEDLOZI BUDUĆIH INVESTICIJA U ODREĐENIM GRANAMA POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE

Projekcije i prijedlozi budućih investicija u određenim granama poljoprivredne proizvodnje izvedeni su kroz endogene i egzogene varijable. Endogene varijable službeni su podatci Državnog zavoda za statistiku, proizvodno-potrošne bilance Republike Hrvatske te Eurostata,

dok egzogeni podatci proizlaze iz makroekonomskih i političkih varijabli koji prikazuju podatke o svjetskim tržišnim cijenama ključnih poljoprivrednih proizvoda.

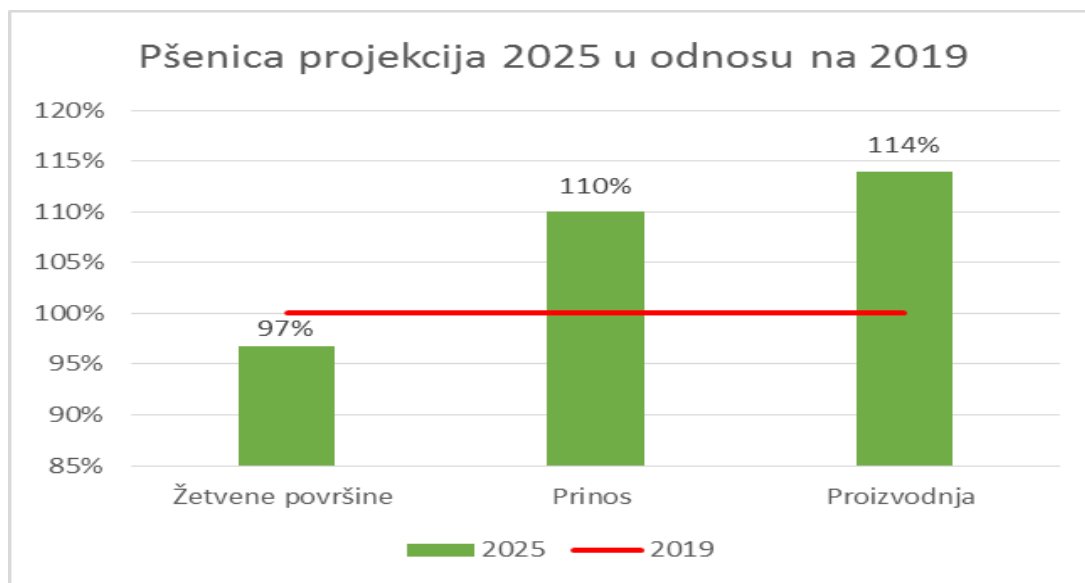
Navedene su najznačajnije projekcije grana poljoprivredne proizvodnje prema proizvodnji prinosima i žetvenim površinama do 2025. godine.

Graf 10. Projekcije za kukuruz prema žetvenim površinama, prinosima i proizvodnji do 2025.godine

Kukuruz kao jedna od najznačajnijih žitarica obuhvaća 47% od ukupnih žitarica u PSŽ, a projekcije za analizirano razdoblje govore kako će žetvene površine sa 10.740,36 ha porasti na 11.169,97 ha odnosno žetvene površine će rasti po prosječnog godišnjoj stopi od 4%. Prinosi (t/ha) porasti će za 12% u analiziranom razdoblju do 2025. godine. Proizvodnja (t) će porasti po prosječnoj godišnjoj stopi od 17% (sa 96.663,2 t na 113.095,99 t).

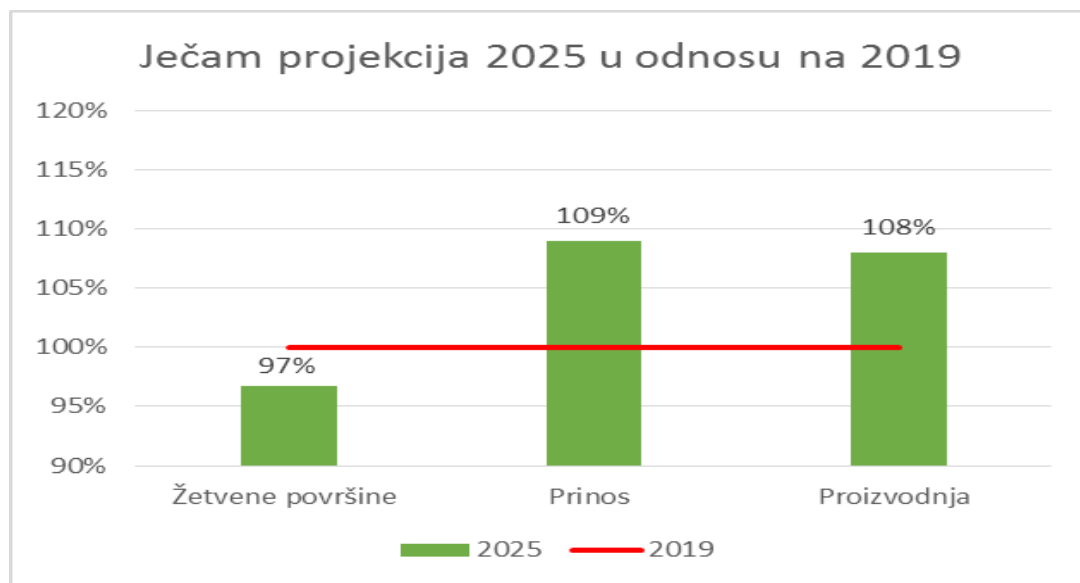
Graf 11. Projekcije za pšenicu prema žetvenim površinama, prinosima i proizvodnji do 2025.godine

Pšenica je žitarica koja obuhvaća 30,7% od ukupnih žitarica u PSŽ, a projekcije za analizirano razdoblje govore kako će žetvene površine sa 6.956,6 ha pasti na 6.691,92 ha. Izražena je negativna godišnja stopa promjene za 3,85%. Prinosi (t/ha) porasti će za 10% u analiziranom razdoblju do 2025. godine. Proizvodnja (t) će porasti po prosječnoj godišnjoj stopi od 14% (sa 41.061,6 t na 46.810,27 t).

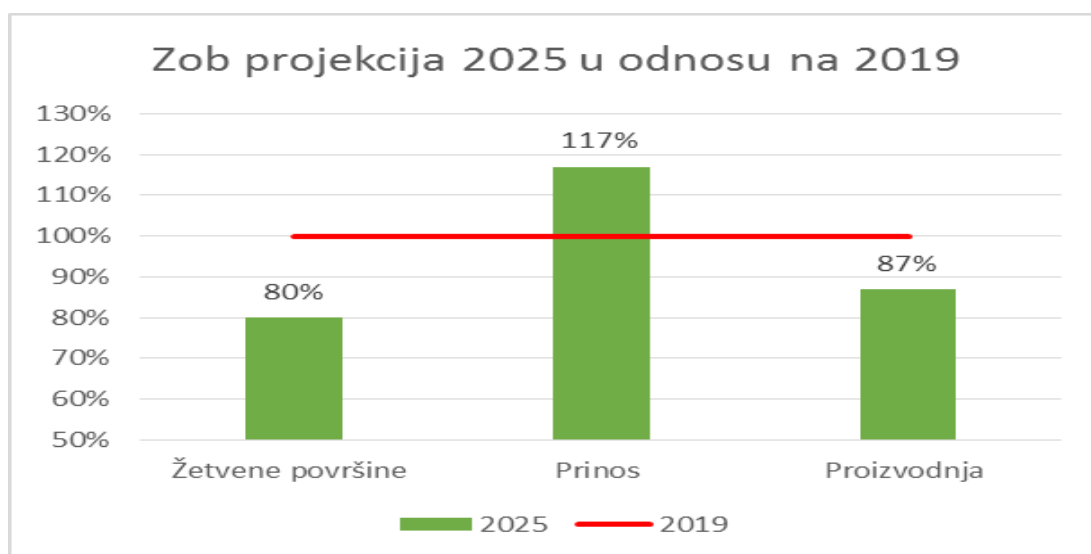
Ječam obuhvaća 14,05% u strukturi analiziranih žitarica (2019). Projekcije za analizirano razdoblje govore kako će žetvene površine sa 3.188,22 ha pasti na 3.065,60 ha. Izražena je negativna godišnja stopa promjene za 3,85%. Prinosi (t/ha) će porasti za 9% u analiziranom razdoblju do 2025. godine. Proizvodnja (t) će porasti po prosječnoj godišnjoj stopi od 8% (sa 14.984,6 t na 16.183,40 t).

Graf 12. Projekcije za ječam prema žetvenim površinama, prinosima i proizvodnji do 2025.godine

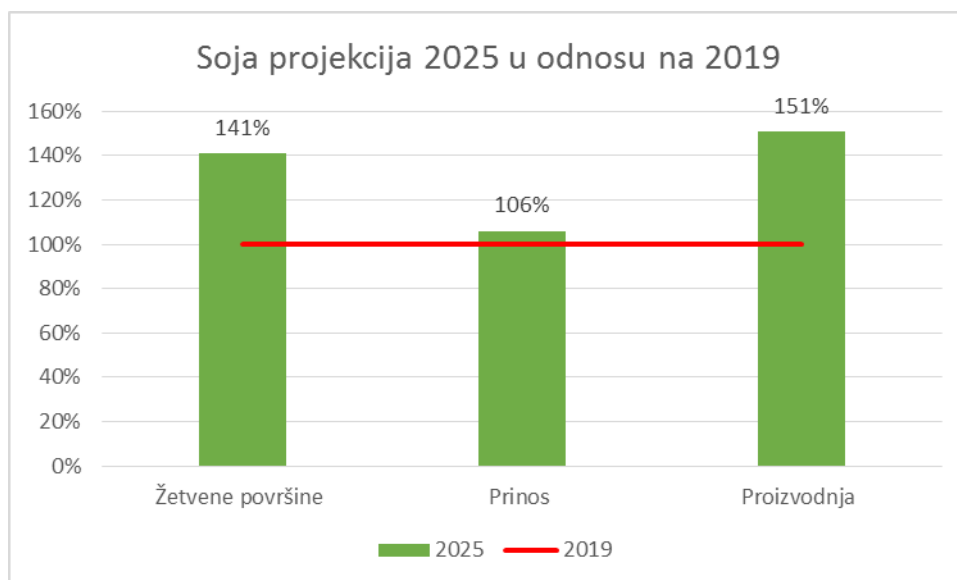

U grafu prikazane su projekcije za zob prema žetvenim površinama, prinosima i proizvodnji do 2025.godine. Projekcije za analizirano razdoblje govore kako će žetvene površine sa 1.800,13 ha pasti na 1.440,10 ha. Izražena je negativna godišnja stopa promjene za 20,00%. Prinosi (t/ha) će porasti za 17% u analiziranom razdoblju do 2025. godine. Proizvodnja (t) će se smanjiti po prosječnoj godišnjoj stopi od 13,04% (sa 5.400,39 t na 4.695,99 t).

Graf 13. Projekcije za zob prema žetvenim površinama, prinosima i proizvodnji do 2025.godine

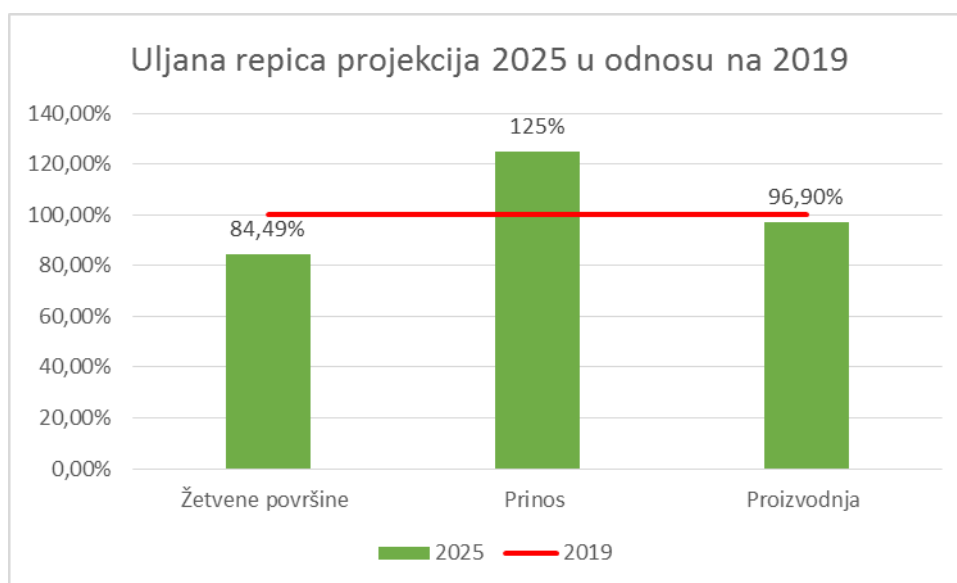

Graf 14. Projekcije za soju prema žetvenim površinama, prinosima i proizvodnji do 2025.godine

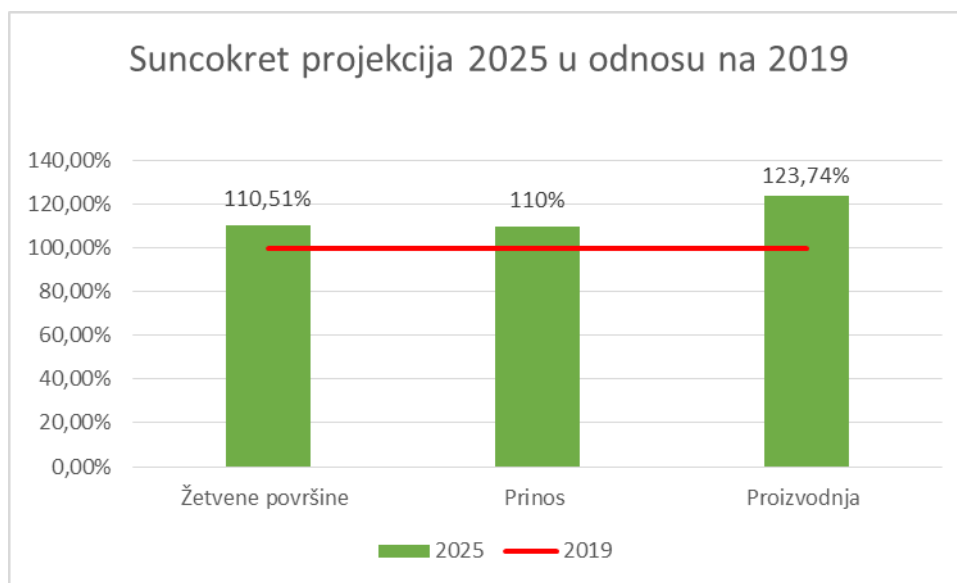
Projekcije za soju prema analiziranom razdoblju govore kako će žetvene površine sa 4.442,75 ha porasti na 6.264,28 ha. Izražena je godišnja stopa promjene za 41%. Prinosi (t/ha) će porasti za 6% u analiziranom razdoblju do 2025. godine. Proizvodnja (t) će porasti po prosječnoj godišnjoj stopi od 51% (sa 13.772,53 t na 20.796,51 t).

Graf 15. Projekcije za uljanu repicu prema žetvenim površinama, prinosima i proizvodnji do 2025.godine

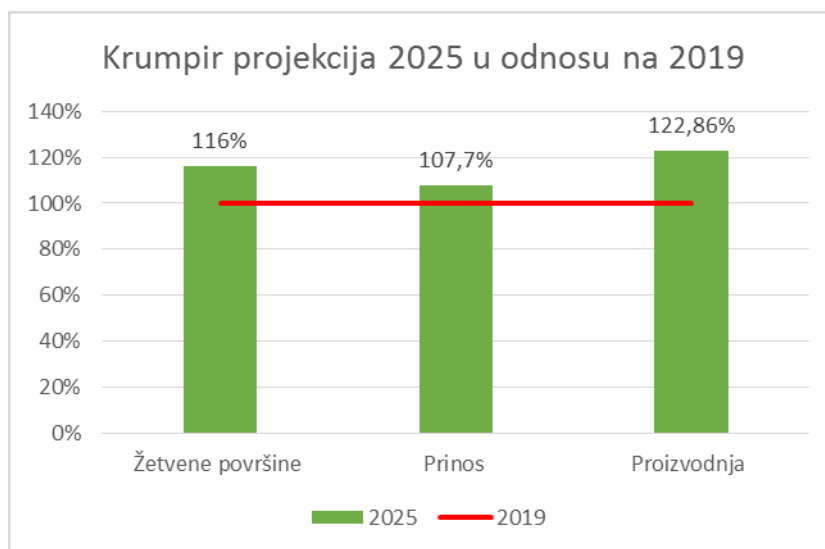
Projekcije za uljanu repicu prema analiziranom razdoblju govore kako će žetvene površine sa 2.389,61 ha pasti na 2.018,98 ha. Izražena je negativna godišnja stopa promjene za 15,51%. Prinosi (t/ha) će porasti za 25% u analiziranom razdoblju do 2025. godine. Proizvodnja (t) će se smanjiti po prosječnoj godišnjoj stopi od 3,1% (sa 6.929,87 t na 6.715,04 t).

Graf 16. Projekcije za suncokret prema žetvenim površinama, prinosima i proizvodnji do 2025.godine

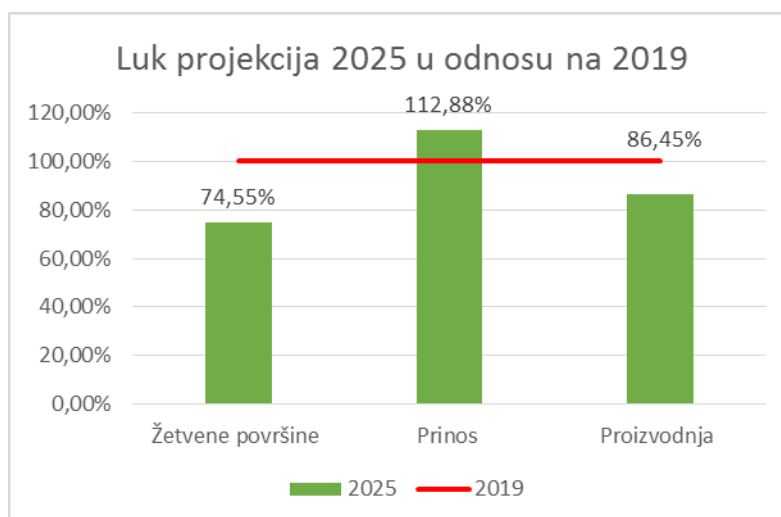
Projekcije za suncokret prema analiziranom razdoblju govore kako će žetvene površine sa 491,02 ha porasti na 542,63 ha. Izražena je godišnja stopa promjene za 10,51%. Prinosi (t/ha) će porasti za 10% u analiziranom razdoblju do 2025. godine. Proizvodnja (t) će porasti po prosječnoj godišnjoj stopi od 23,74% (sa 1.473,06 t na 1.822,76 t).

Graf 17. Projekcije za krumpir prema zasijanim površinama, prinosima i proizvodnji do 2025.godine

Projekcije za krumpir prema analiziranom razdoblju govore kako će zasijane površine sa 83,49 ha porasti na 96,95 ha. Izražena je godišnja stopa promjene za 16,12%. Prinosi (t/ha) će porasti za 7,70% u analiziranom razdoblju do 2025. godine. Proizvodnja (t) će porasti po prosječnoj godišnjoj stopi od 22,86% (sa 1.544,57 t na 1.897,65 t).

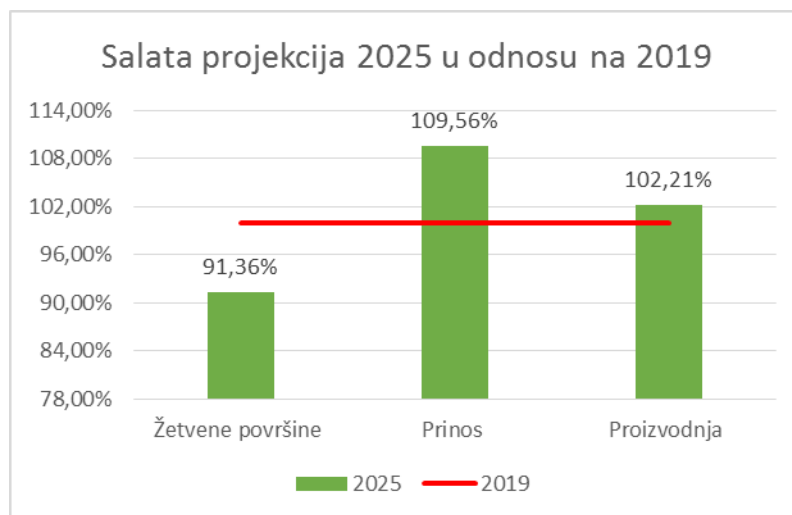
Graf 18. Projekcije za luk prema zasijanim površinama, prinosima i proizvodnji do 2025.godine

Projekcije za luk prema analiziranom razdoblju govore kako će zasijane površine sa 8,61 ha smanjiti na 6,42 ha. Izražena je negativna godišnja stopa promjene za 25,45%. Prinosi (t/ha) će porasti za 12,88% u analiziranom razdoblju do 2025. godine. Proizvodnja (t) će se smanjiti po

prosječnoj godišnjoj stopi od 14,55% (sa 213,35 t na 182,30 t).

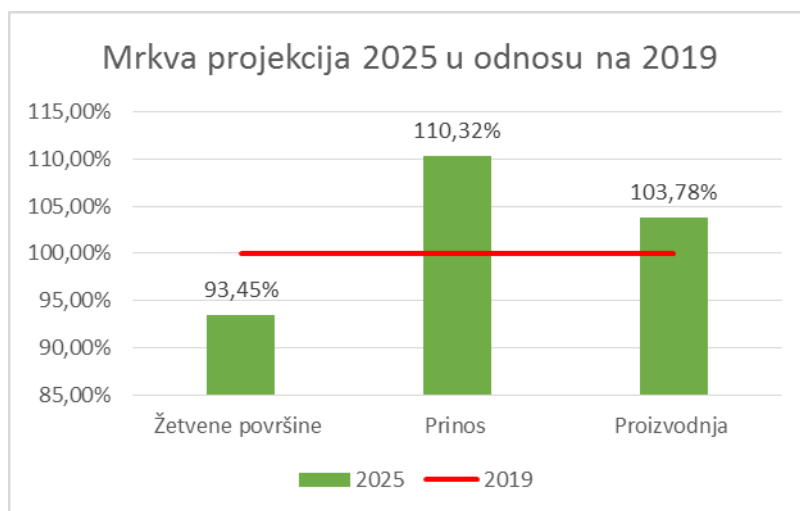
Graf 19. Projekcije za salatu prema zasijanim površinama, prinosima i proizvodnji do 2025.godine

Projekcije za salatu prema analiziranom razdoblju govore kako će zasijane površine sa 0,17 ha smanjiti na 0,16 ha. Izražena je negativna godišnja stopa promjene za 8,64%. Prinosi (t/ha) će porasti za 9,56% u analiziranom razdoblju do 2025. godine. Proizvodnja (t) će se povećati po prosječnoj godišnjoj stopi od 2,21% (sa 3,32 t na 3,40 t).

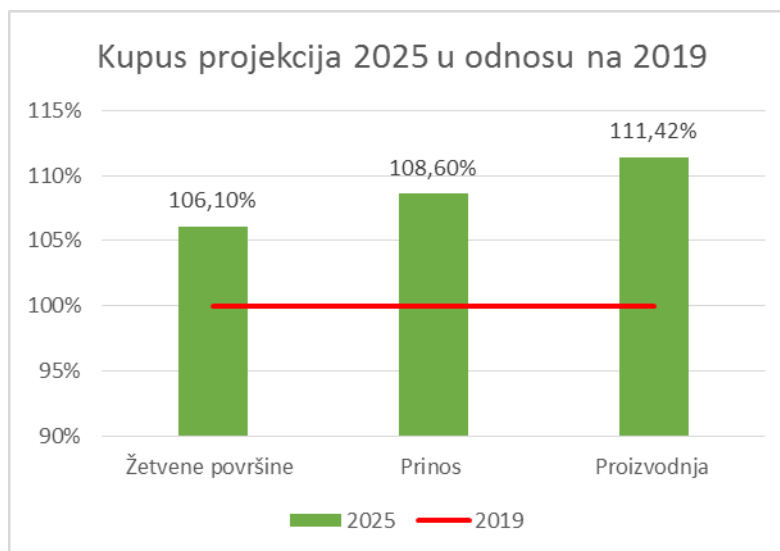
Projekcije za mrkvu prema analiziranom razdoblju govore kako će zasijane površine sa 4,41 ha smanjiti na 4,12 ha. Izražena je negativna godišnja stopa promjene za 6,65%. Prinosi (t/ha) će porasti za 10,32% u analiziranom razdoblju do 2025. godine. Proizvodnja (t) će se povećati po prosječnoj godišnjoj stopi od 3,78% (sa 122,81 t na 127,46 t).

Graf 20. Projekcije za mrkvu prema zasijanim površinama, prinosima i proizvodnji do 2025.godine

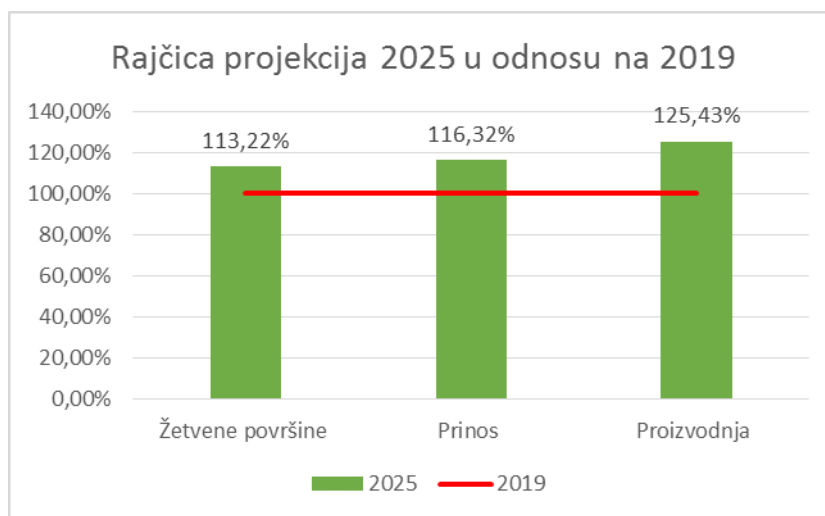

Projekcije za kupus prema analiziranom razdoblju govore kako će zasijane površine sa 163,43 ha rasti na 173,40 ha. Izražena je pozitivna godišnja stopa promjene za 6,10%. Prinosi (t/ha) će porasti za 8,65% u analiziranom razdoblju do 2025. godine. Proizvodnja (t) će se povećati po prosječnoj godišnjoj stopi od 11,42% (sa 3.992,59 t na 4.448,55 t).

Graf 21. Projekcije za kupus prema zasijanim površinama, prinosima i proizvodnji do 2025.godine

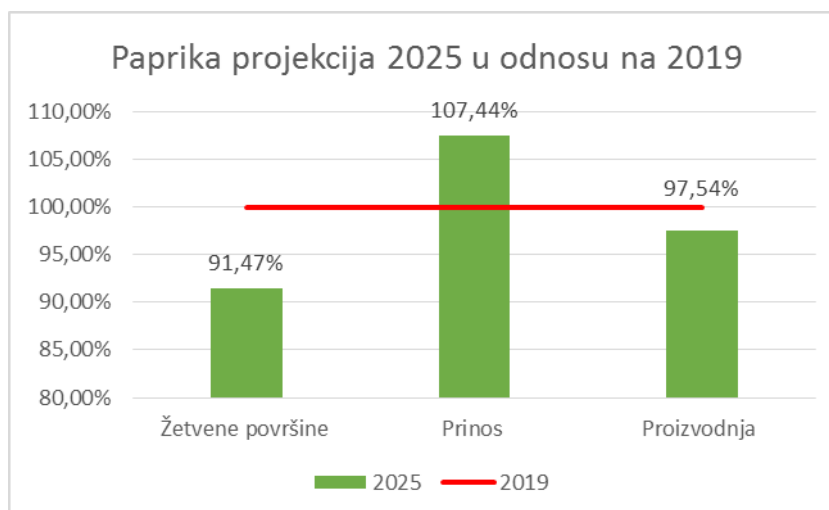

Graf 22. Projekcije za rajčicu prema zasijanim površinama, prinosima i proizvodnji do 2025.godine

Projekcije za rajčicu prema analiziranom razdoblju govore kako će zasijane površine sa 1,56 ha rasti na 1,77 ha. Izražena je pozitivna godišnja stopa promjene za 13,22%. Prinosi (t/ha) će porasti za 16,32% u analiziranom razdoblju do 2025. godine. Proizvodnja (t) će se povećati po prosječnoj godišnjoj stopi od 25,43% (sa 73,97 t na 92,79 t).

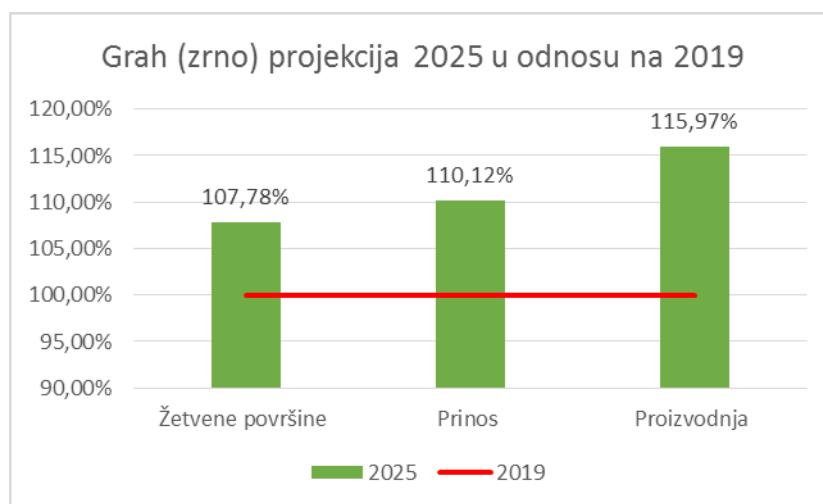
Graf 23. Projekcije za papriku prema zasijanim površinama, prinosima i proizvodnji do 2025.godine

Projekcije za papriku prema analiziranom razdoblju govore kako će se zasijane površine sa 26,52 ha smanjiti na 24,26 ha. Izražena je negativna godišnja stopa promjene za 8,53%. Prinosi (t/ha) će porasti za 7,44% u analiziranom razdoblju do 2025. godine. Proizvodnja (t) će se smanjiti po

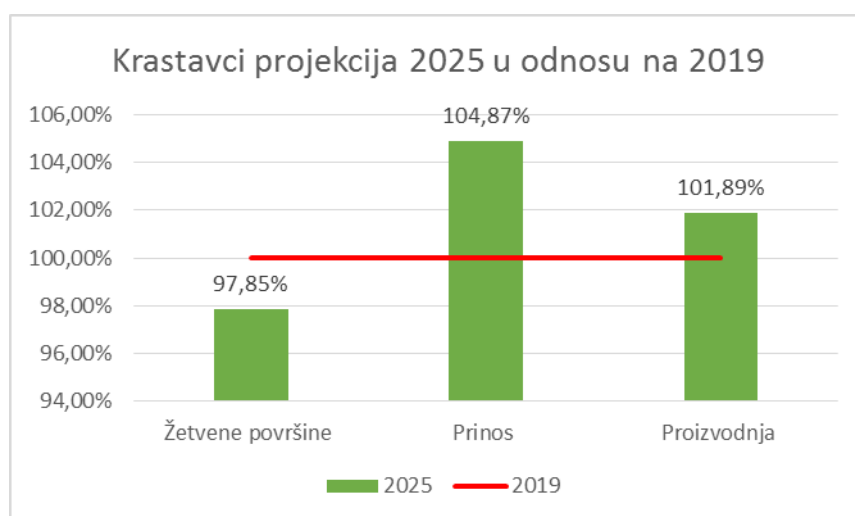
prosječnoj godišnjoj stopi od 2,46% (sa 407,61 t na 397,59 t).

Graf 24. Projekcije za grah prema zasijanim površinama, prinosima i proizvodnji do 2025.godine

Projekcije za grah prema analiziranom razdoblju govore kako će se zasijane površine sa 56,99 ha povećati na 61,42 ha. Izražena je pozitivna godišnja stopa promjene za 7,78%. Prinosi (t/ha) će porasti za 10,12% u analiziranom razdoblju do 2025. godine. Proizvodnja (t) će se povećati po prosječnoj godišnjoj stopi od 15,97% (sa 64,39 t na 74,68 t).

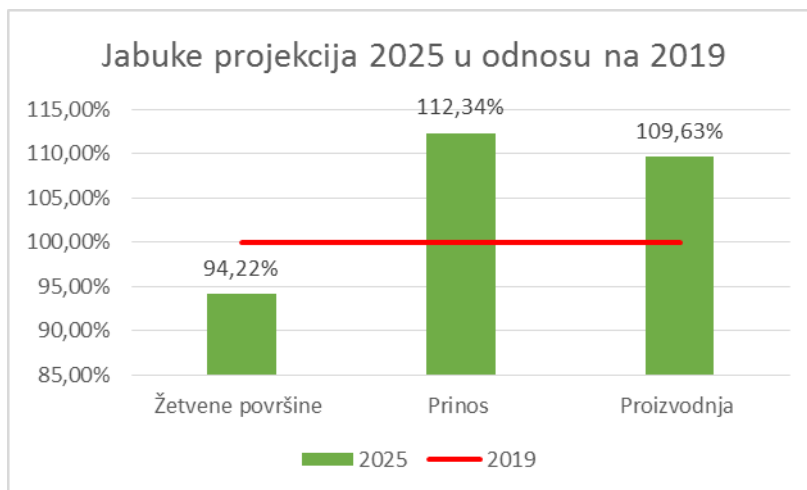
Graf 25. Projekcije za krastavce prema zasijanim površinama, prinosima i proizvodnji do 2025.godine

Projekcije za krastavce prema analiziranom razdoblju govore kako će se zasijane površine sa 4,42 ha smanjiti na 4,32 ha. Izražena je negativna godišnja stopa promjene za 2,15%. Prinosi

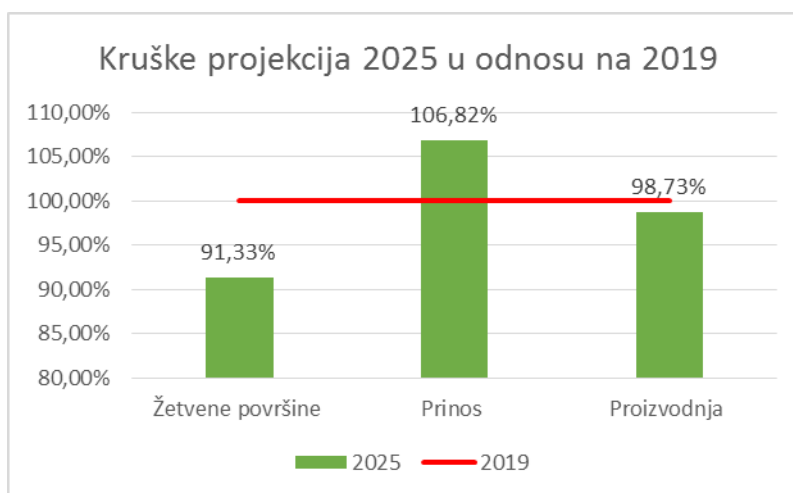
(t/ha) će porasti za 4,87% u analiziranom razdoblju do 2025. godine. Proizvodnja (t) će se povećati po prosječnoj godišnjoj stopi od 1,89% (sa 150,24 t na 153,09 t).

Graf 26. Projekcije za jabuke prema zasijanim površinama, prinosima i proizvodnji do 2025.godine

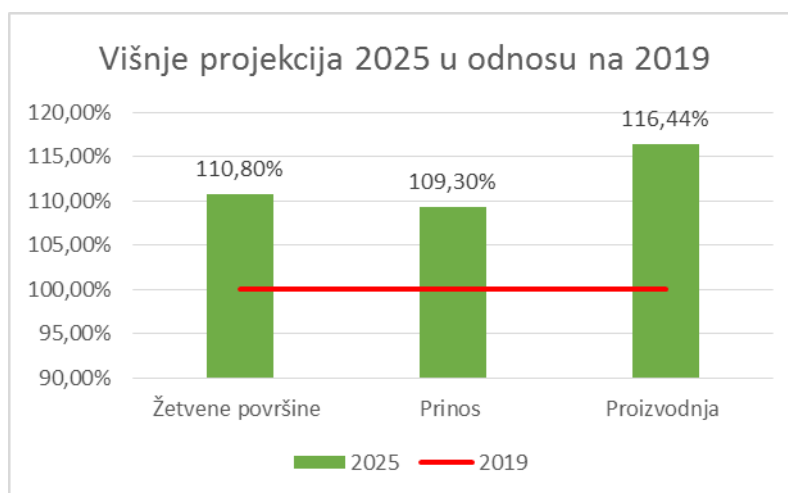
Projekcije za jabuke prema analiziranom razdoblju govore kako će se zasijane površine sa 151,59 ha smanjiti na 142,83 ha. Izražena je negativna godišnja stopa promjene za 5,78%. Prinosi (t/ha) će porasti za 12,34% u analiziranom razdoblju do 2025. godine. Proizvodnja (t) će se povećati po prosječnoj godišnjoj stopi od 9,63% (sa 2.719,52 t na 2.981,41 t).

Graf 27. Projekcije za kruške prema zasijanim površinama, prinosima i proizvodnji do 2025.godine

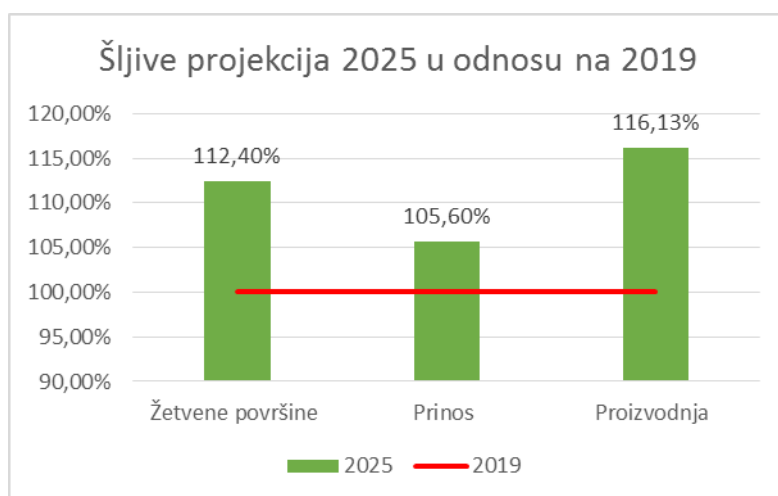
Projekcije za kruške prema analiziranom razdoblju govore kako će se zasijane površine sa 26,37 ha smanjiti na 24,08 ha. Izražena je negativna godišnja stopa promjene za 8,67%. Prinosi (t/ha) će porasti za 6,82% u analiziranom razdoblju do 2025. godine. Proizvodnja (t) će se smanjiti po prosječnoj godišnjoj stopi od 1,27% (sa 150,04 t na 148,14 t).

Graf 28. Projekcije za višnje prema zasijanim površinama, prinosima i proizvodnji do 2025.godine

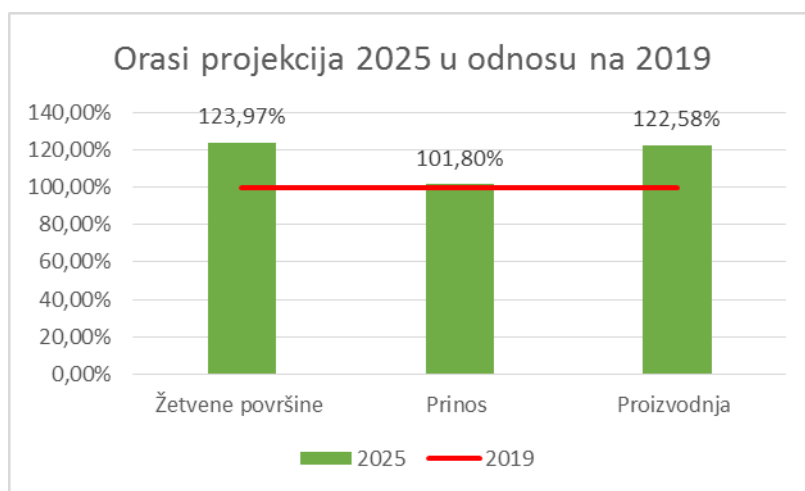
Projekcije za višnje prema analiziranom razdoblju govore kako će se zasijane površine sa 148,28 ha porasti na 164,29 ha. Izražena je pozitivna godišnja stopa promjene za 10,80%. Prinosi (t/ha) će porasti za 9,30% u analiziranom razdoblju do 2025. godine. Proizvodnja (t) će se povećati po prosječnoj godišnjoj stopi od 16,44% (sa 327,69 t na 381,57 t).

Graf 29. Projekcije za šljive prema zasijanim površinama, prinosima i proizvodnji do 2025.godine

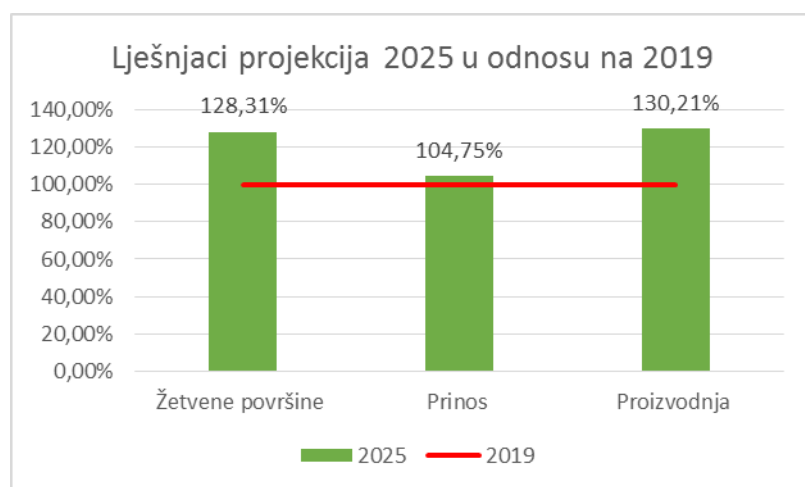
Projekcije za šljive prema analiziranom razdoblju govore kako će se zasijane površine sa 309,08 ha povećati na 347,41 ha. Izražena je pozitivna godišnja stopa promjene za 12,40%. Prinosi (t/ha) će porasti za 5,60% u analiziranom razdoblju do 2025. godine. Proizvodnja (t) će se povećati po prosječnoj godišnjoj stopi od 16,13% (sa 963,51 t na 1.087,57 t).

Graf 30. Projekcije za orahe prema zasijanim površinama, prinosima i proizvodnji do 2025.godine

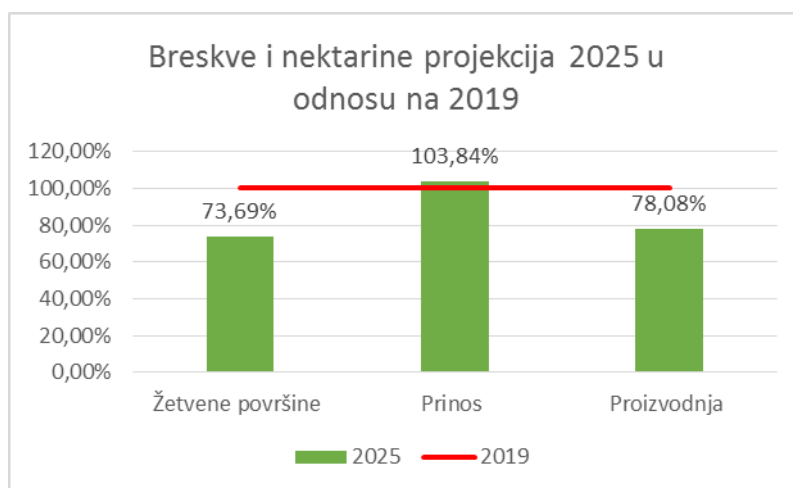
Projekcije za orahe prema analiziranom razdoblju govore kako će se zasijane površine sa 565,39 ha povećati na 700,91 ha. Izražena je pozitivna godišnja stopa promjene za 23,97%. Prinosi (t/ha) će porasti za 1,80% u analiziranom razdoblju do 2025. godine. Proizvodnja (t) će se povećati po prosječnoj godišnjoj stopi od 22,58% (sa 327,92 t na 401.97 t).

Graf 31. Projekcije za lješnjake prema zasijanim površinama, prinosima i proizvodnji do 2025.godine

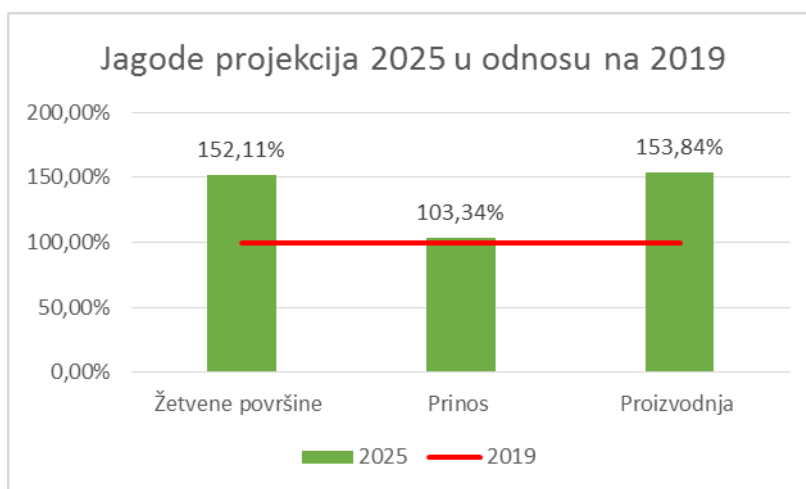
Projekcije za lješnjake prema analiziranom razdoblju govore kako će se zasijane površine sa 320,15 ha povećati na 410,78 ha. Izražena je pozitivna godišnja stopa promjene za 28,31%. Prinosi (t/ha) će porasti za 4,75% u analiziranom razdoblju do 2025. godine. Proizvodnja (t) će se povećati po prosječnoj godišnjoj stopi od 30,21% (sa 156,87t na 204,26 t).

Graf 32. Projekcije za breskve i nektarine prema zasijanim površinama, prinosima i proizvodnji do 2025.godine

Projekcije za breskve i nektarine prema analiziranom razdoblju govore kako će se zasijane površine sa 10,78 ha smanjiti na 7,94 ha. Izražena je negativna godišnja stopa promjene za 26,31%. Prinosi (t/ha) će porasti za 3,84% u analiziranom razdoblju do 2025. godine. Proizvodnja (t) će se smanjiti po prosječnoj godišnjoj stopi od 21,92% (sa 60,69 t na 47,37 t).

Graf 33. Projekcije za jagode prema zasijanim površinama, prinosima i proizvodnji do 2025.godine

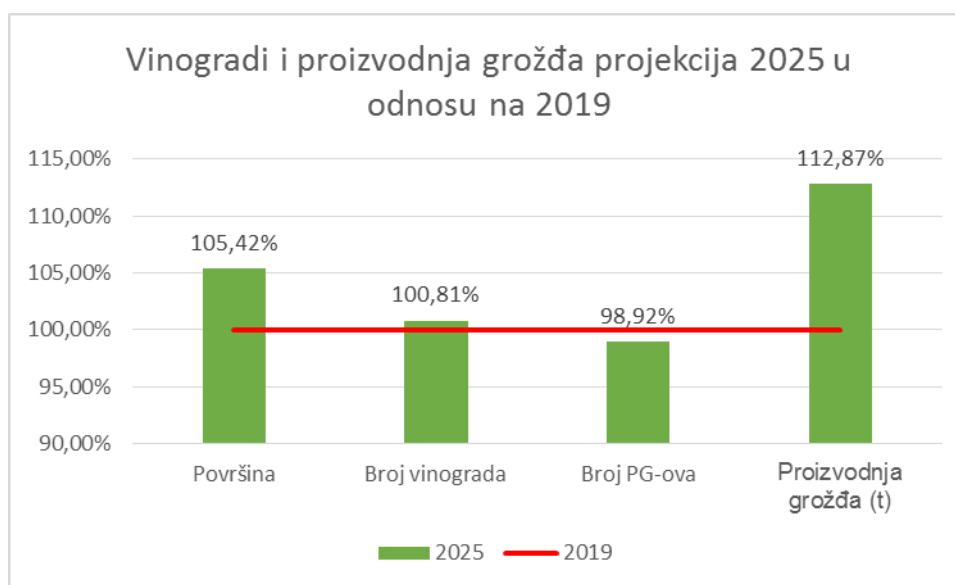

Projekcije za jagode prema analiziranom razdoblju govore kako će se zasijane površine sa 1,69

ha povećati na 2,57 ha. Izražena je pozitivna godišnja stopa promjene za 52,11%. Prinosi (t/ha) će porasti za 3,34% u analiziranom razdoblju do 2025. godine. Proizvodnja (t) će se povećati po prosječnoj godišnjoj stopi od 53,84% (sa 17.27 t na 26,57 t).

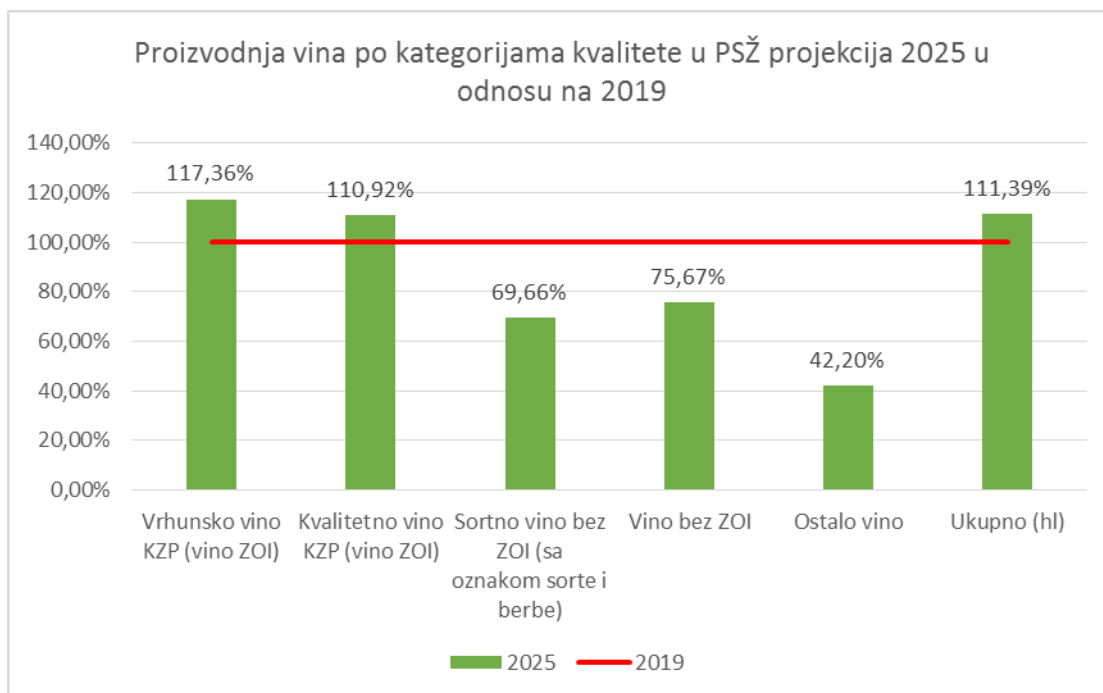
U grafu 34. prikazane su projekcije površina pod vinogradom, broj vinograda, broj poljoprivrednih gospodarstva kao i proizvodnja grožđa za razdoblje od 2019.-2025. u Požeško-slavonskoj županiji. Površina (ha) pod vinogradima ima tendenciju rasta za 5,42% (sa 1.490,74h u 2019 do 1.571,52 u 2025.godini). Broj vinograda raste za 0,81% (sa 1.617 u 219. godini 1.630 u 2025.godini), iako će se broj poljoprivrednih gospodarstava smanjiti po prosječnoj godišnjoj stopi od 1,08%. Prema projekcijama proizvodnja grožđa u Županiji će rasti po prosječnoj godišnjoj stopi od 12,87% (13.063,36 t u 2025.godini).

Graf 34. Projekcije površina pod vinogradom, broj vinograda, broj poljoprivrednih gospodarstva i proizvodnja grožđa do 2025

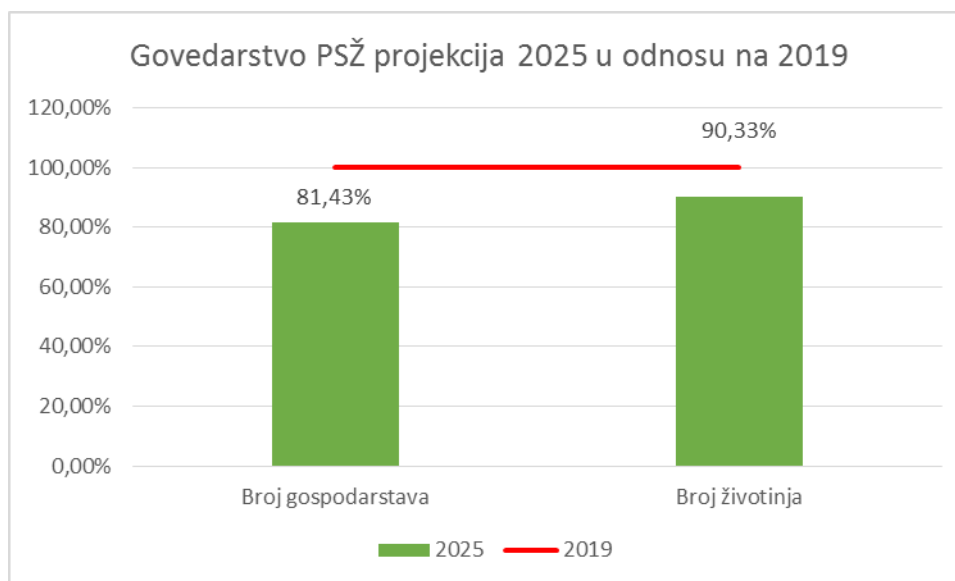
U grafu 35 . prikazane su projekcije proizvodnje vina po kategorijama kvalitete u Požeško-slavonskoj županiji. Proizvodnja vina rasti će za vrhunsko vino KZP (vino ZOI), 117,36% i kvalitetno vino KZP (vino ZOI), 110,92%. Sortno vino bez ZOI i vina bez ZOI će smanjiti svoju proizvodnju. Ukupna proizvodnja vina u Županiji će rasti.

Graf 35. Projekcije proizvodnje vina po kategorijama kvalitete u Požeško slavonskoj županiji do 2025.godine

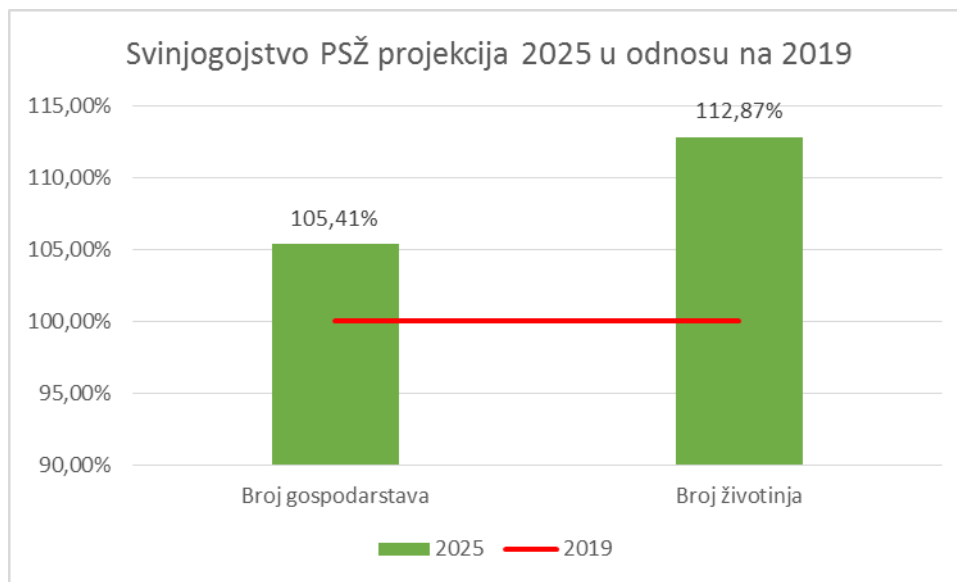
Projekcije do 2025. godine govore kako će se broj gospodarstava koje uzgajaju goveda i dalje smanjivati. Prosječna godišnja stopa promjene do 2025. je negativna i iznosi 18,57%. Broj životinja će se smanjiti po prosječnoj godišnjoj stopi promjene od 9,67%.

Graf 36 . Projekcije broja gospodarstava i broja životinja do 2025. godine

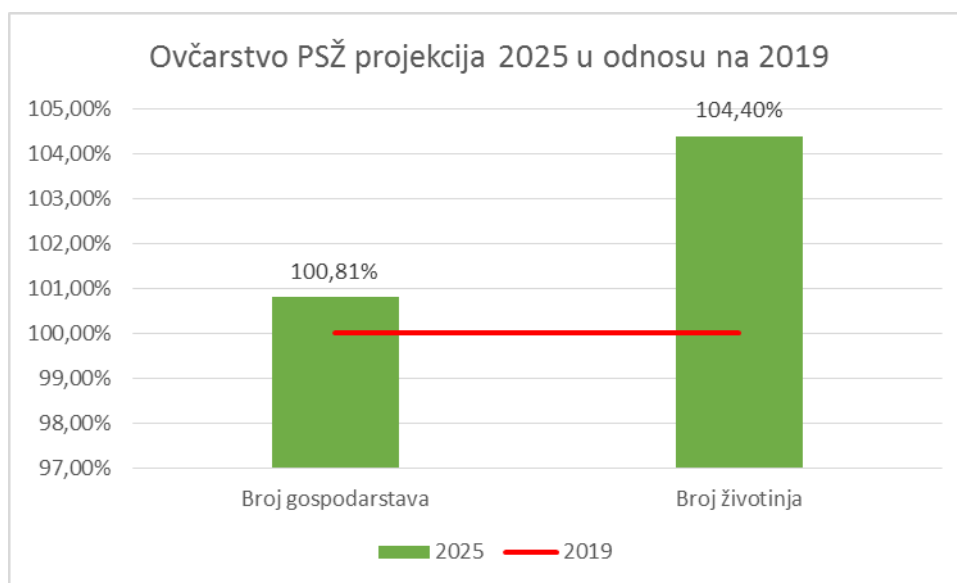
Projekcije do 2025. godine govore kako će se broj gospodarstava koje uzgajaju svinje povećati po godišnjoj stopi promjene od 5,41% (2.641 u 2025. godini). Broj životinja će također rasti po prosječnoj godišnjoj stopi promjene od 12,87% (40.166 u 2025.godini).

Graf 37 . Projekcije broja gospodarstva i broja životinja do 2025. godine

Projekcije do 2025. godine govore kako će se broj gospodarstava koje uzgajaju ovce povećati po godišnjoj stopi promjene od 0,41% (804 u 2025. godini). Broj životinja će također rasti po prosječnoj godišnjoj stopi promjene od 2,59 % (22.249 u 2025.godini).

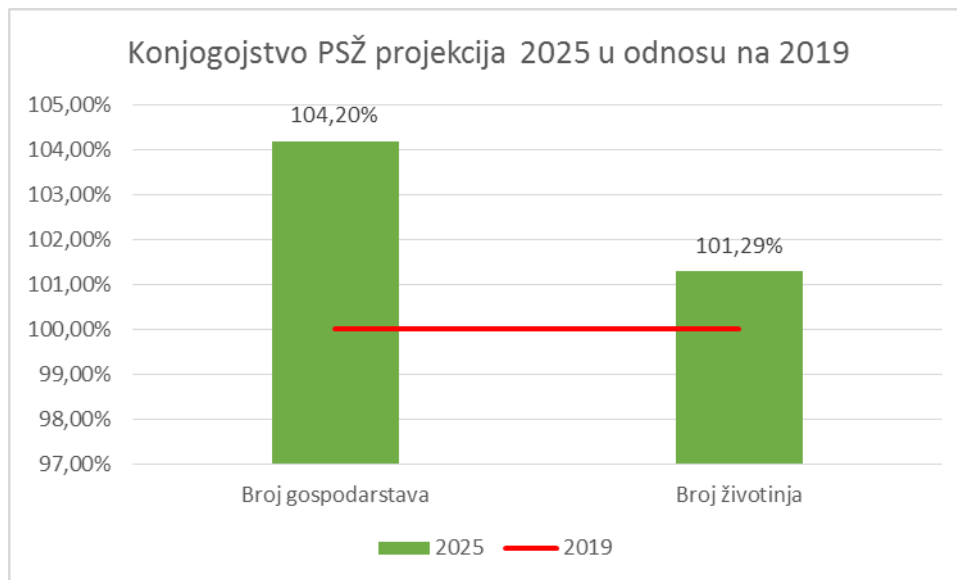
Graf 38. Projekcije broja gospodarstva i broja životinja do 2025. godine

Projekcije do 2025. godine govore kako će se broj gospodarstava koje uzgajaju konje povećati

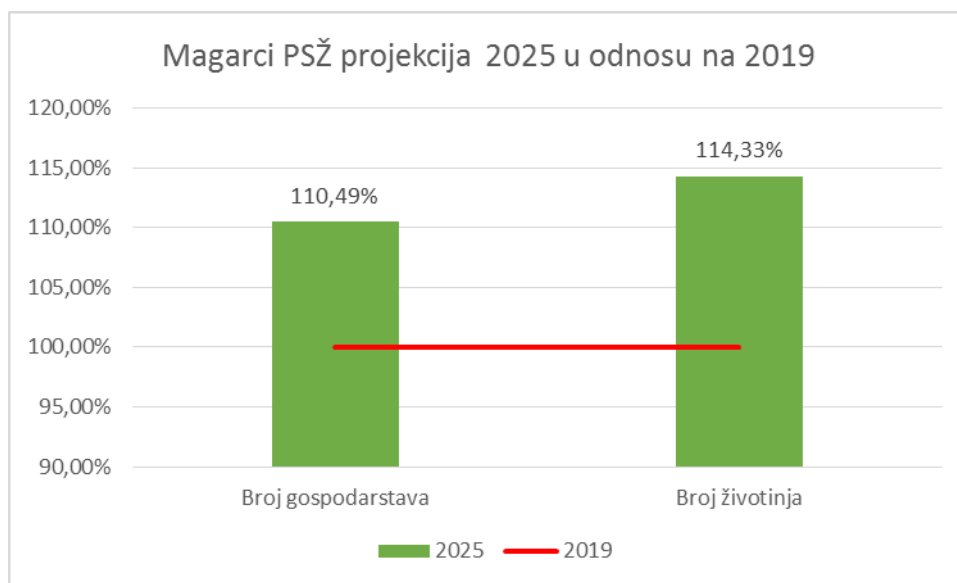
po godišnjoj stopi promjene od 1,48% (154 u 2025. godini). Broj životinja će također rasti po prosječnoj godišnjoj stopi promjene od 1,87% (545 u 2025.godini).

Graf 39 . Projekcije broja gospodarstva i broja životinja do 2025. godine

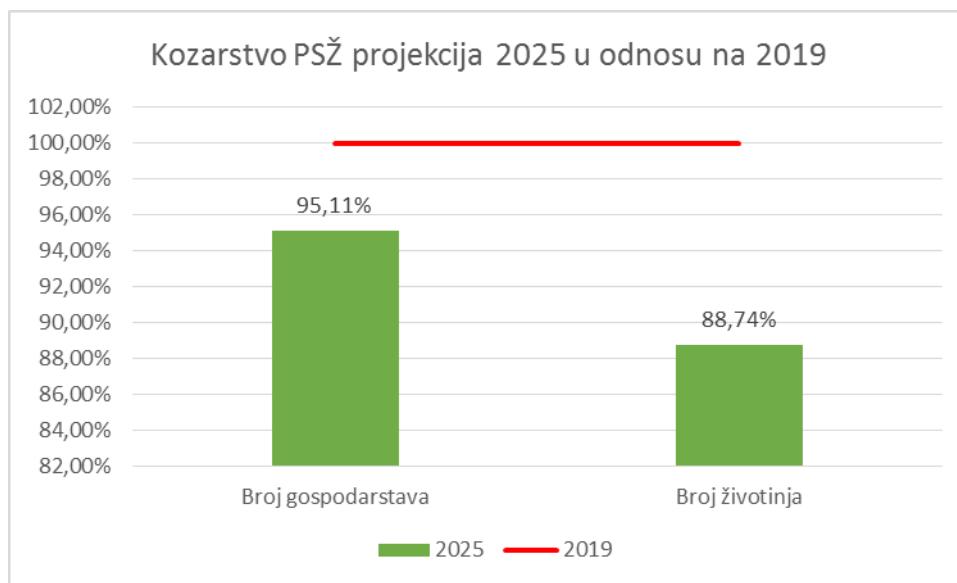
Projekcije do 2025. godine govore kako će se broj gospodarstava koje uzgajaju magarce povećati po godišnjoj stopi promjene od 10,49% (13 u 2025. godini). Broj životinja će također rasti po prosječnoj godišnjoj stopi promjene od 14,33% (41 u 2025.godini).

Graf 40. Projekcije broja gospodarstva i broja životinja do 2025. godine

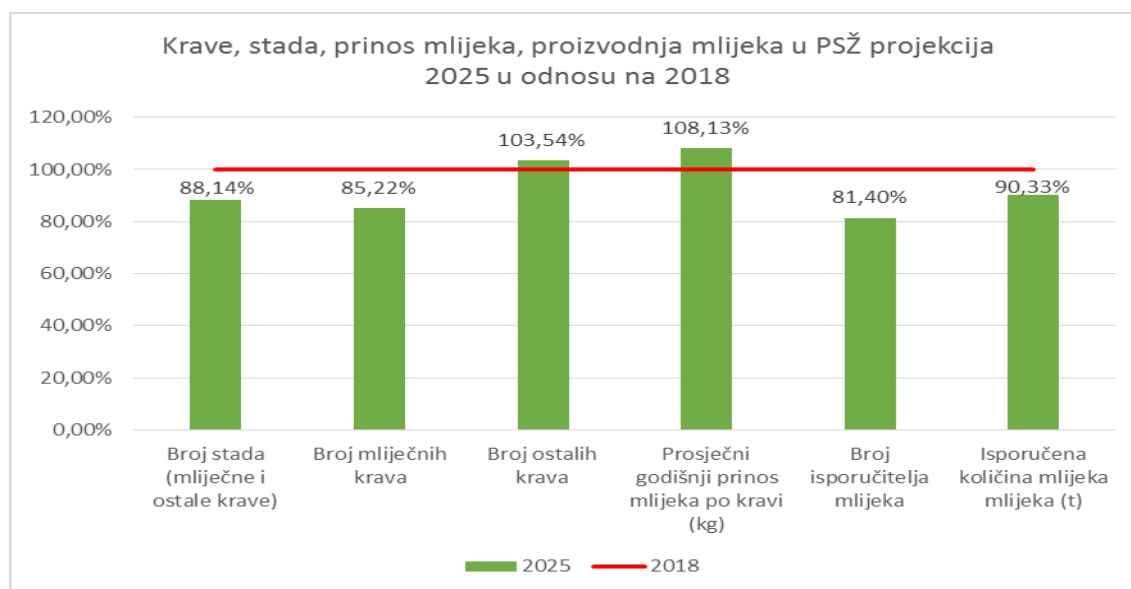
Projekcije do 2025. godine govore kako će se broj gospodarstava koje uzgajaju koze smanjiti po godišnjoj stopi promjene od 4,89% (156 u 2025. godini). Broj životinja također ima tendenciju pada po prosječnoj godišnjoj stopi promjene od 11,26% (1.028 u 2025.godini).

Graf 41 . Projekcije broja gospodarstva i broja životinja do 2025. godine

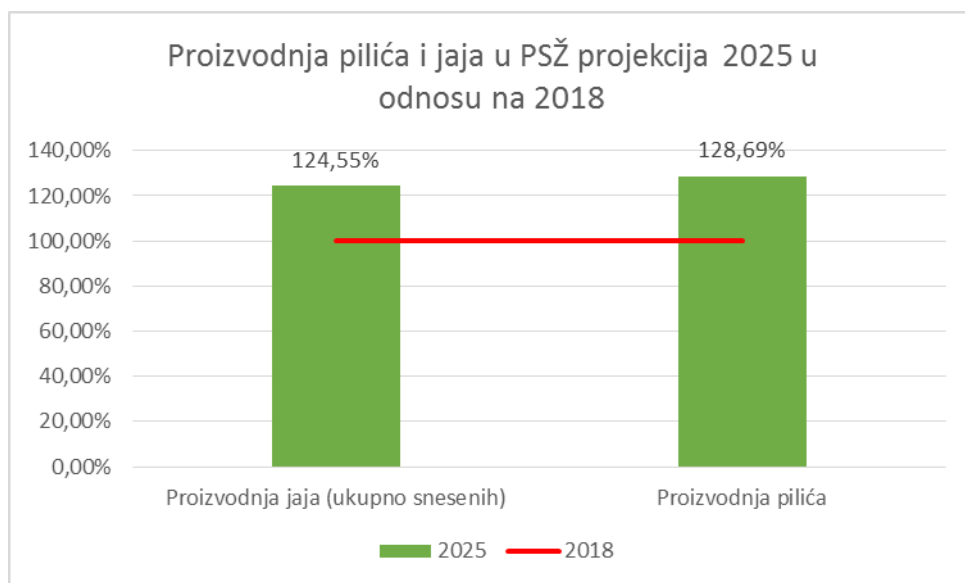
U grafu . prikazane su projekcije broja stada krava, prosječni godišnji prinosi mlijeka po kravi, broj isporučitelja mlijeka te isporučena količina mlijeka u razdoblju od 2018. do 2025. godine. Brojno stanje stada i mliječnih krava ima tendenciju pada kao i broji isporučitelja mlijeka i isporučene količine mlijeka (t). Tendenciju rasta ima prosječni godišnji prinos mlijeka po kravi kao i brojnost ostalih krava.

Graf 42. Projekcije broja stada krava, prosječni godišnji prinosi mlijeka po kravi, broj isporučitelja mlijeka te isporučena količina mlijeka do 2025.godine

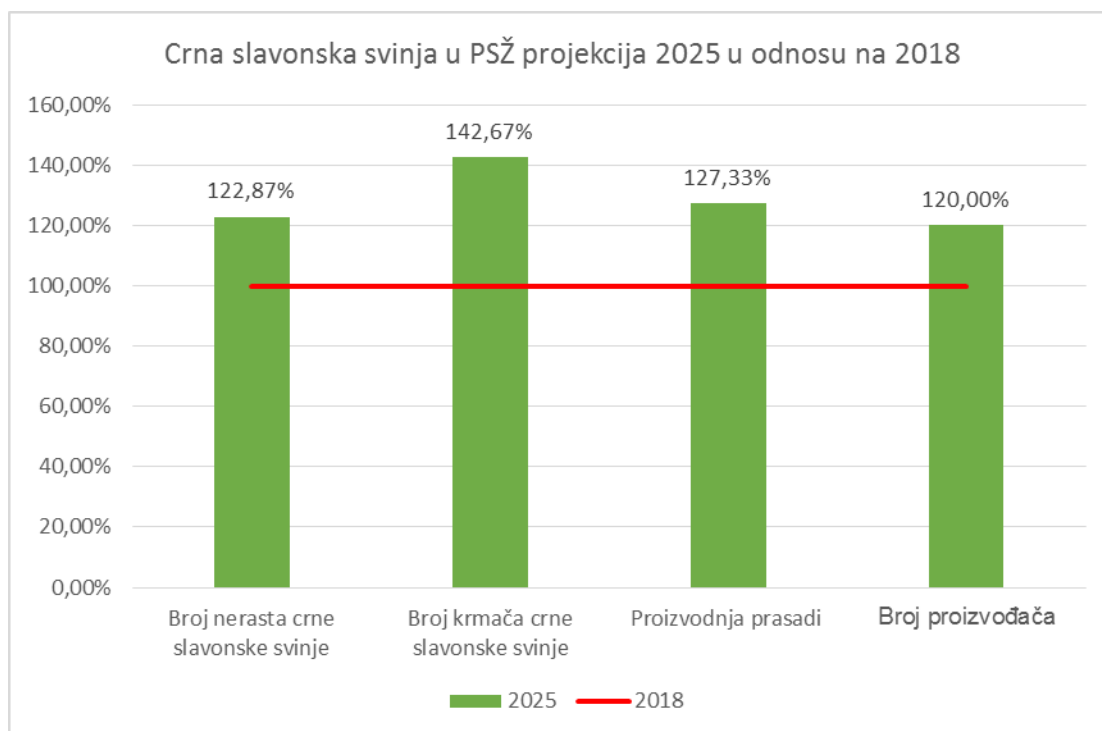
Prema projekcijama proizvodnje pilića i jaja do 2025 godine će porasti u odnosu na baznu godinu (2018), što je prikazano u grafu.

Graf 43. Projekcije proizvodnje pilića i jaja do 2025. godine

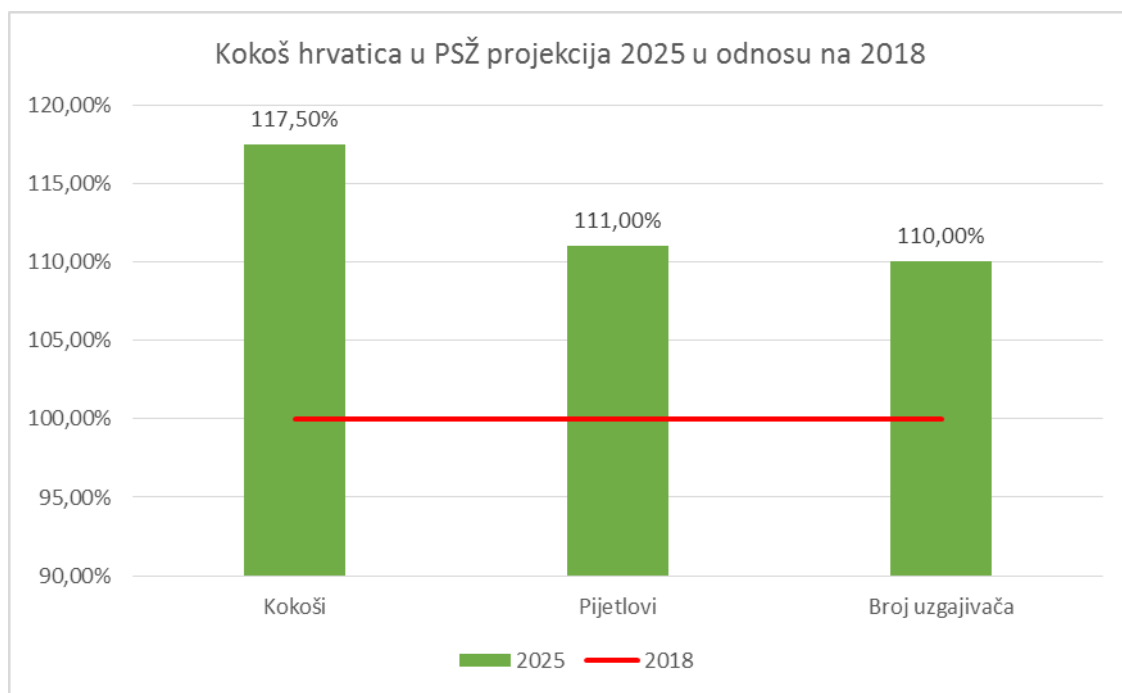
Prema projekcijama proizvodnja crne slavonske svinje do 2025 godine će porasti u odnosu na baznu godinu (2018), što je prikazano u grafu.

Graf 44. Projekcije proizvodnje crne slavonske svinje do 2025.godine

Prema projekcijama proizvodnja kokoši hrvatica do 2025 godine će porasti u odnosu na baznu godinu (2018), što je prikazano u grafu.

Graf 45. Projekcije proizvodnje kokoši hrvatica do 2025.godine

Navedene projekcije budućih ekonomskih prognoza odnosno predviđanje budućih ekonomskih kretanja u poljoprivrednom sektoru mogu služiti za predviđanje učinaka promjena u poljoprivrednoj, monetarnoj, fiskalnoj ili drugoj makroekonomskoj politici.

8. IDENTIFIKACIJA I ANALIZA ALTERNATIVNIH PRAVACA I PODRUČJA RAZVOJA U SEGMENTIMA POLJOPRIVREDNOG (PREHRAMBENOG) SEKTORA

Detekcija glavnih izazova, odnosno identifikacija potencijala i mogućnosti razvoja poljoprivredne proizvodnje u Požeško-slavonskoj županiji ogleda se u proizvodnji radno intenzivnih kultura, odnosno proizvodnji voća i povrća, ekstenzivnoj proizvodnji krupnog stočarstva, posebice autohtonih pasmina svinjogojstva, razvoju cirkularne ekonomije, odnosno kružnog gospodarstva kroz zbrinjavanje otpada i prerada nus proizvoda, te daljnji razvoj sektora vinogradarstva i vinarstva kroz razvoj uslužnih djelatnosti.

Analiza okruženja, okoline ili potencijala u određenom sektoru podrazumijeva istraživanje svih važnijih karakteristika kako vanjskih tako i unutrašnjih utjecaja sa svrhom identifikacije strateških čimbenika koji mogu odrediti budućnost sektora.

Prilikom analize ključnih sektora Požeško-slavonske županije primijenjena je SWOT analiza i TOWS matrica. SWOT analiza je sredstvo za analizu situacije sektora gdje se identificiraju strateški čimbenici kao potpora odlučivanju kod formulacija strategija. Njome se identificiraju ključni čimbenici iz vanjskog okruženja koji se prepoznaju kao prilike ili prijetnje i čimbenici iz unutarnjeg okruženja kao snage ili slabosti. TOWS matrica na osnovu SWOT analize pokazuje različite veze između vanjskih i unutarnjih čimbenika – odnosno strateške inicijative. Na osnovu analize potencijala odabrano je 5 smjernica razvoja Požeško-slavonske županije:

- Voćarstvo
- Povrtlarstvo
- Svinjogojstvo
- Zbrinjavanje i prerada nus proizvoda i ostataka u poljoprivrednoj proizvodnji
- Vinogradarstvo i vinarstvo

8.1. Voćarstvo

Republika Hrvatska ima iznimno povoljne uvjete za proizvodnju raznovrsnog voća. U mediteranskoj i umjereno kontinentalnoj klimatskoj zoni moguć je uzgoj od suprotropskoga do kontinentalnog voća (od limuna do zimskih sorti jabuka i krušaka). Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (2017.) od ukupnog poljoprivrednog zemljišta koristilo se svega 2 % za proizvodnju voća. Na površini od 28.070 ha ukupno je proizvedeno 134.713 t voća (uključivo dinje i lubenice). Od toga je intenzivna proizvodnja iznosila 132.013 t, a ekstenzivna proizvodnja (na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima) je iznosila 2.700 t voća.

Najviše površina koje su korištene u 2017. godini za proizvodnju voća otpada na proizvodnju jabuka (17,2 %), šljiva je na drugom mjestu (15,5 %), zatim orah (19,7 %), lješnjak (13,6 %) i mandarina (7,1%).

U odnosu na prosjek u razdoblju od 2013. do 2016. godine (27.508) površine koje su korištene za proizvodnju voća u 2017. godini povećane su za 562 ha ili 2,04%. Nasuprot tome, ukupna proizvodnja voća u 2017. godini u odnosu na prosjek proizvodnje u razdoblju od 2013. do 2016. godine smanjena je za 81.880 t ili za 37,8 % što se pripisuje štetama od elementarnih nepogoda mraza i tuče (Ministarstvo poljoprivrede).

Sagledavajući samodostatnost kao pokazatelj kojim se mjeri pokrivenost domaće potrošnje domaćom proizvodnjom, odnosno ukazuje na mogućnosti da se domaćom proizvodnjom supstituiru uvoz, treba naglasiti da je samodostatnost u proizvodnji voća u 2016. godini iznosila 49,89 % ukupnih potreba tržišta.

Republika Hrvatska u 2016. godini svojom proizvodnjom je zadovoljila:

- 152,96 % potreba tržišta za trešnjom i višnjom
- 464,67 % potreba tržišta za mandarinom
- 77,98 % potreba tržišta za jabukom
- 73,53 % potreba tržišta za šljivom
- 58,01 % potreba tržišta za jagodama
- 27,81% potreba tržišta za orašastim plodovima

SWOT – TOWS MATRICA VOĆARSTVO

Prednosti	Nedostaci
Unutrašnji čimbenici	
<ul style="list-style-type: none"> ● Kvalitetno tlo ● Klimatski uvjeti ● Visoko dohodovne kulture ● Otvorenost EU tržišta ● Povećana potražnja 	<ul style="list-style-type: none"> ● Neorganiziranost tržišta ● Nezainteresiranost proizvođača ● Niske tržišne cijene ● Neodgovarajuća obrazovna struktura proizvođača ● Hladnjače/Skladišta
Prilike	Prijetnje
Vanjski čimbenici	
<ul style="list-style-type: none"> ● Okrupnjavanje proizvođača ● Zajednički nastup na tržištu ● Diversifikacija proizvodnje ● Državni i EU poticaji ● Organska proizvodnja ● Prerada proizvoda 	<ul style="list-style-type: none"> ● Velika uvozna konkurencija ● Niske cijene konkurencije istočne Europe ● Siva ekonomija

U Požeško-slavonskoj županiji voće je zastupljeno na 1.533,23 ha i značajnije je od povrtnih vrsta a dominantnije voćne vrste u Požeško-slavonskoj županiji prema površinama su orasi, lješnjaci i šljive koje imaju tendenciju rasta u analiziranom razdoblju. Najznačajniji rast proizvodnje ogleda se kod jagoda. Kod jabuka i višanja raste proizvodnja dok se kod bresaka i krušaka smanjuje. Prema *benchmarking* analizi značajnije županije u proizvodnji voćnih vrsta su Osječko-baranjska županija i Vukovarsko-srijemska županija. Slične klimatske i pedološke uvjete ima i Požeško-slavonska županija te bi se kroz odgovarajuće management i poslovne modele mogla pozicionirati na tržištu voćnih kultura.

U proizvodnji voća dominantna je konvencionalna proizvodnja ali se povećava i udio ekološke proizvodnje čija je potražnja u porastu. Osim kvalitetnih voćnih kultura prisutna je potražnja za sve većim količinama voća. Najčešće se kao najznačajniji ograničavajući čimbenici za ukupni razvoj ekoloških voćnih vrsta navodi nedovoljno razvijena tržišna infrastruktura, neodgovarajuća organiziranost tržišta ekoloških proizvoda te nedostatak odgovarajućih znanja i vještina. Ipak, kao razvojni potencijal se ističu mladi educirani ljudi zainteresirani za ekološku proizvodnju, kao i sve veći broj osviještenih potrošača ekoloških proizvoda. Mogućnosti za ekološku proizvodnju se pronalaze u izboru staništa za podizanje voćnjaka kao i u odabiru sorti pojedinih voćarskih vrsta prikladnih za odgovarajuću proizvodnju. U Županiji je potrebno poticati očuvanje genetske raznolikosti voćnih vrsta.

Osim kvalitativne i kvantitativne proizvodnje voćnih vrsta u Županiji je potrebno poticati i investirati u doradu i preradu svježeg voća.

U potrošnji suhog voća dominiraju groždice, suhe šljive i smokve.

TOWS strategija Požeško-slavonske županije ogleda se u okrupnjavanju površina pod voćnim vrstama, odabiru odgovarajućeg poslovnog modela umrežavanja, investiranju u proizvodnju, te je potrebno proizvesti prerađen proizvod više dodane vrijednosti (zamrznuti proizvod, prerađeni proizvod, sušeni proizvod) jer to su ujedno i proizvodi koji su na tržištu znatno duže prisutni od konzumnog (svježeg) stanja.

8.2. Povrtlarstvo

Jedan od sektora poljoprivrede je proizvodnja povrća čija tržišna potražnja ima tendenciju rasta jer se povrće konzumira redovito i to na više načina kao svježe, polupreradeno i prerađeno. Republika Hrvatska bilježi kontinuirani deficit u vanjskotrgovinskoj bilanci povrtnih kultura. Najveće količine povrća Republika Hrvatska uvozi iz Italije, Nizozemske, Španjolske i Njemačke dok najviše izvozi u susjedne države kao što su Slovenija, BiH, Srbija i Mađarska. Najveće zemlje izvoznice povrća u EU su Španjolska, Italija, Nizozemska, Francuska i Poljska.

U Republici Hrvatskoj svega se 1,5 % poljoprivrednih gospodarstava bavi proizvodnjom povrća. Kako bi mala i srednja poljoprivredna gospodarstva Požeško-slavonske županije bila konkurentna na tržištu svoju proizvodnju trebaju usmjeriti ka uvođenju novih proizvoda i linija baziranih na proizvodnji povrtlarskih kultura i njihovih prerađevina.

Za povrtlarsku proizvodnju često nije potrebno imati velike proizvodne površine da bi gospodarstvo bilo konkurentno. Već se na 0,5 ha mogu ostvariti značajni prinosi i dohodak što ovisi o vrsti koja se proizvodi. Najveći prinosi te prihodi se ostvaruju proizvodnjom rajčice, paprike, krastavaca, salate, i patlidžana iz čega proizlazi da plodovito povrće, koje se kod nas odlikuje visokom kvalitetom, osigurava izvrsne proizvodne rezultate.

Rajčica je i u Republici Hrvatskoj najvažnija povrtlarska kultura čija se proizvodnja svake godine povećava te čini oko 20% od ukupne vrijednosti povrtlarske proizvodnje. Dvije najvažnije vrste koje Republika Hrvatska izvozi u svježem stanju su rajčica i krastavac te čine oko 30 % od cjelokupnog izvoza svježeg povrća. Također, Republika Hrvatska izvozi vrlo značajne količine prerađenog povrća koje čini daljnjih 25% od ukupnog izvoza u druge zemlje, a ostalih 45% čine druge vrste povrća i tipovi proizvoda od povrća. Prerađeno povrće koje se izvozi je u većem postotku podrijetlom od svježeg uvoznog proizvoda tj. povrća koje je prerađeno u Republici Hrvatskoj.

Kada se govori o proizvodnim količinama povrća te trgovinskim bilancama u cijeloj EU, treba napomenuti da je trgovinska bilanca svježeg povrća u EU negativna što ukazuje na potrebu povećanja proizvodnih količina u cijeloj EU, a ne samo u Republici Hrvatskoj. Temeljem navedenog se može zaključiti da Republika Hrvatska ima velike potencijale u povećanju konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje povećanjem proizvodnih površina pod povrtlarskim kulturama koje predstavljaju najdohodovnije kulture te se ostvaruju najveći prinosi po jedinici površine. Kod npr. rajčice je moguće ostvariti prosječno 200 t/ha ploda (plastenička proizvodnja) te ostvariti bruto prihod od 0,7 – 1 milijun kuna/ha što je značajno više u usporedbi s bilo kojom drugom poljoprivrednom kulturom koja se proizvodi za potrošnju u svježem stanju.

SWOT – TOWS MATRICA POVRTLARSTVO

Prednosti	Nedostaci
Unutrašnji čimbenici	
<ul style="list-style-type: none"> • Kvalitetno tlo • Klimatski uvjeti • Visoko dohodovne kulture • Otvorenost EU tržišta • Povećana potražnja 	<ul style="list-style-type: none"> • Neorganiziranost tržišta • Nezainteresiranost proizvođača • Niske tržišne cijene • Neodgovarajuća obrazovna struktura proizvođača
Prilike	Prijetnje
Vanjski čimbenici	

<ul style="list-style-type: none">• Okrupnjavanje proizvođača• Zajednički nastup na tržištu• Diversifikacija proizvodnje• Državni i EU poticaji• Organska proizvodnja• Prerada proizvoda	<ul style="list-style-type: none">• Velika uvozna konkurencija• Niske cijene konkurencije istočne Europe• Siva ekonomija
---	--

U Požeško-slavonskoj županiji najznačajnije povrtlarske kulture na zasijanim površinama su kupus, krumpir, grah i paprika. U analiziranom razdoblju zasijane površine pod kupusom rastu te je kupus jedina povrtna kultura u Županiji koja ima povećanje u zasijanim površinama i proizvodnji.

Druge povrtno kulture imaju negativne trendove. Zasijane površine i proizvodnja pod krumpirom se smanjuje. Iako su zasijane površine kao i proizvodna imaju trend pada kod paprike, salate, mrkve i luka prinosi rastu.

Rajčica i krastavci pokazuju smanjenje u zasijanim površinama, prinosima kao i u proizvodnji (t/ha).

Specifičnosti povrtnih kultura su što ostvaruju brži obrt kapitala, odnosno brži povrat uloženog u odnosu na druge agro djelatnosti. Jednostavan pristup tržištu je od vitalne važnosti jer je tržište povrća još uvijek izrazito lokalnog karaktera. S ukupnim razvojem gospodarstva javlja se i veća potražnja za ekološkim povrćem.

Kvaliteta, kvantiteta i dostupnost povrća je izrazito važna, stoga je TOWS strategija u proizvodnji povrća u Požeško-slavonskoj županiji u primjeni najnovijih znanja i tehnologija, baziranih na važnosti proizvodnje u staklenicima i vertikalnim farmama. Važnosti investicija i prerade povrtnih kultura (70% povrtnih kultura prodaje se kao svježe povrće) putevi su mogućeg razvitka.

8.3. Svinjogojstvo

Svinjogojstvo, ali i ukupna stočarska proizvodnja je proizvodnja sa jakim potencijalima u gospodarskoj grani poljoprivrede. Svinjogojstvo već godinama proživljava svoju najdublju krizu uvjetovanu kako nesređenim tržištem stoke, tako i stalnim kolebanjem cijena stočne hrane. K tome i pojava bolesti, najprije trihineloz, a potom svinjska kuga značajno su utjecale na smanjenje svinjogojske proizvodnje. Vrlo je skroman uzgoj autohtonih pasmina s obzirom na visoke poticaje i na vrijednost za ruralni prostor. Iako je važno razviti primarnu poljoprivrednu proizvodnju, isto tako je važno finalizirati proizvode i ostvariti dodanu vrijednost.

SWOT – TOWS MATRICA SVINJOGOJSTVO

Prednosti	Nedostaci
Unutrašnji čimbenici	
<ul style="list-style-type: none"> • Velika paleta proizvoda od svinjskog mesa • Visok udio (35%) u ukupnom sektoru stočarstva • Povoljni uvjeti proizvodnje (klima) • Razvijeno turističko tržište • Rastuća potražnja 	<ul style="list-style-type: none"> • Male farme • Nedostatak specifičnog znanja za praćenje suvremenih tehnologija • Nedostatak radne snage • Visok udio inputa što rezultira visokim tržišnim cijenama • Niska konkurentnost malih proizvođača • Pojačana konkurencija kao rezultat pridruživanja EU
Prilike	Prijetnje
Vanjski čimbenici	
<ul style="list-style-type: none"> • Članstvo u EU (dostupnost EU sredstava) • Poboljšanje marketinga proizvoda/brand • Poboljšanje umrežavanja između proizvođača, industrija, istraživačkih objekata • Lokalna potražnja i turizam (agroturizam) 	<ul style="list-style-type: none"> • Širenje afričke svinjske groznice • Mali broj reprodukcijских farmi • Uvoz prsadi • Nedostatak klaonica • Slaba pregovaračka pozicija • Logistički problemi • Drastične klimatske promjene (suša, visoke sezonske temperature) • Demografski odljev (posebno mlađeg stanovništva)

Potražnja za svinjskim mesom u Republici Hrvatskoj je izrazito visoka. Prosječna godišnja potrošnja p/c u Republici Hrvatskoj je 36 kg, odnosno 12% više nego u ostatku Europske unije. Domaće potrebe za svinjskim mesom podmiruju se s oko 50% količina iz uvoza što Republiku Hrvatsku čini jednu od najznačajnijih EU država uvoznica svinjskog mesa.

Iako Republika Hrvatska ima dugu tradiciju u svinjogojskoj proizvodnji te je svinjetina jedna od najvažnijih dijelova gastronomske ponude jer je većina tradicionalnih mesnih proizvoda izrađena od svinjskog mesa, brojno stanje svinja u Požeško-slavonskoj županiji ima opadajući trend u analiziranom razdoblju. Međutim, projekcije do 2025. godine govore kako će se broj gospodarstava koje uzgajaju svinje povećati po godišnjoj stopi promjene od 5,41%. Broj svinja će također rasti po prosječnoj godišnjoj stopi promjene od 12,87%.

Prednost brojnog stanja svinja prema usporednoj analizi izdvaja Osječko-baranjskoj županiji (59%) i Vukovarsko-srijemskoj županiji (34%) značajnije uzgajivače svinja. Požeško-slavonska županija sudjeluje sa svega 7% od ukupno analiziranih županija. Međutim, pozitivni pomaci ogledaju se u broju nerasta autohtone pasmine crne slavonske svinje, broju krmača crne slavonske svinje kao i proizvodnji prsadi. Prema projekcijama proizvodnja crne slavonske svinje do 2025 godine ima trend rasta.

Glavni problemi sektora svinjskog mesa je nekonkurentnost malih i srednjih proizvođača u odnosu na proizvođače iz EU. Prema SWOT analizi i TOWS strategiji oživljavanje sektora ogleda se u povećanju broja krmača za reprodukciju, što bi trebalo imati pozitivan utjecaj na cijeli proizvodni lanac, od farme do mesne industrije.

Preporuka je osnovati u Županiji reproduksijski centar za proizvodnju odgovarajućih pasmina svinja unutar definiranih proizvodnih parametara koji bi utjecali na bolju povezanost s prerađivačima. Centar bi trebao provoditi marketing strategiju koja se temelji na brendiranju i prepoznatljivosti lokalnog svinjskog mesa i proizvoda od svinja.

8.4. Zbrinjavanje i prerada nus proizvoda i ostataka u poljoprivrednoj proizvodnji

Zbrinjavanje i prerada nus proizvoda dio je kružne ekonomije koja obuhvaća proizvodnju poljoprivrednih proizvoda, preradu, energetiku kao i društveno-socijalne komponente. Kružna (cirkularna) ekonomija započinje sa sortiranjem, recikliranjem otpada i štednjom energije, a završava proizvodnjom/preradom/korištenjem nus proizvoda.

Za razvoj cirkularne ekonomije potrebni su dodatni poticaji i izazovi u istraživanju, tehnologijama i infrastrukturi, ali prije svega inovatori-poduzetnici koji će realizirati ideju te na taj način promovirati cirkularni poduzetnički poduhvat.

Osnovne prednosti modela cirkularne ekonomije su briga o okolišu, racionalno raspolaganje resursima i energijom, ekonomska učinkovitost, nova radna mjesta kao i doprinos ublažavanju klimatskih promjena.

Zbrinjavanje i prerada od poljoprivrednih ostataka (nus proizvodi) može postati jedan od glavnih izvora proizvodnje bio mase, odnosno vrijedna sirovina za bioenergiju i bioindustriju, a stajski gnoj se namijeniti u bioplin i gnojiva. Zbrinjavanje i prerada nus proizvoda potiče prijelaz energije kroz recikliranje hranjivih sastojaka, te pridonosi zamjeni štetnih izvora za okoliš i neobnovljivih izvora i materijala, kao i smanjenju gubitaka hrane i otpada od hrane.

Identifikacija potencijala u Županiji ogleda se u potrebi za poticanjem ulaganja u restrukturiranje poljoprivrednih proizvodnih kapaciteta, modernizaciju, inovacije i primjenu novih tehnologija. Raste svijest da je trenutni pristup energiji neodrživ i ekološki neprihvatljiv. Dostupnost dovoljne količine energije preduvjet je gospodarskog razvoja bilo koje zemlje, ali i mogućnosti ispunjavanja potreba svih ostalih potrošača. Obnovljivi izvori energije imaju veliki potencijal za zadovoljenje sve većih potreba za energijom i za smanjenje ovisnosti o fosilnim gorivima.

Jedna od glavnih značajki biomase je da ona ne pruža samo električnu energiju, već i toplinsku energiju i biogoriva koja se mogu koristiti u prometnom sektoru. Jedna od najvažnijih prepreka značajnijoj upotrebi biomase za opskrbu energijom su troškovi opskrbnog lanca biomase i tehnologija pretvaranja u korisne energetske oblike. Karakteristika većine vrsta poljoprivredne

biomase je da je njihova dostupnost sezonska. Razdoblje kada su određene vrste biomase dostupne vrlo je ograničeno i ovisi o usjevima, razdoblju berbe, vremenskim uvjetima i slično. Većina energije iz biomase ograničena je na jednokratnu upotrebu te ju je potrebno skladištiti, ponekad u dužem vremenskom razdoblju, kako bi se omogućila rad postrojenja tijekom cijelog godišnjeg razdoblja.

Najbolji način korištenja resursa iz poljoprivredne biomase je njihova upotreba na lokalnoj razini. Takvi resursi obično uključuju velike troškove prikupljanja i transporta, ali su još uvijek ekonomski atraktivni. Nisu svi ostaci iskoristivi kao izvor energije, a u razvijenim zemljama je utvrđeno da se samo 35% ostataka može ukloniti bez štetnih učinaka na buduće prinose. Dostupnost i upotreba biomase isprepleteni su s različitim sektorima gospodarstva: poljoprivredom, šumarstvom, proizvodnjom hrane, papirnom industrijom, proizvodnjom građevinskih materijala, i općenito, s energetskektorom.

SWOT – TOWS MATRICA
ZBRINJAVANJE I PRERADA NUS PROIZOVODA

Prednosti	Nedostaci
Unutrašnji čimbenici	
<ul style="list-style-type: none"> • Briga o okolišu • Racionalno raspolaganje resursima i energijom • Ekonomska učinkovitost 	<ul style="list-style-type: none"> • Nedovoljna informiranost • Nedovoljno znanja • Nedovoljno prepoznat motiv • Nedostatak samoinicijative
Prilike	Prijetnje
Vanjski čimbenici	
<ul style="list-style-type: none"> • Državni i EU poticaji • Prerada proizvoda • Nova radna mjesta • Ublažavanje klimatskim promjenama 	<ul style="list-style-type: none"> • Konkurencija između hrane i energije • Troškovi opskrbnog lanca biomase i tehnologije pretvaranja u korisne energetske oblike • Tehnologija i infrastruktura

Najbolji način korištenja resursa iz poljoprivredne biomase je njihova upotreba na lokalnoj razini. Takvi resursi obično uključuju velike troškove prikupljanja i transporta, ali su još uvijek ekonomski atraktivni. Nisu svi ostaci iskoristivi kao izvor energije, a u razvijenim zemljama je utvrđeno da se samo 35% ostataka može ukloniti bez štetnih učinaka na buduće prinose. Dostupnost i upotreba biomase isprepleteni su s različitim sektorima gospodarstva: poljoprivredom, šumarstvom, proizvodnjom hrane, papirnom industrijom, proizvodnjom građevinskih materijala, i općenito, s energetskektorom.

Prema SWOT analizi i TOWS strategiji daljnje preporuke i aktivnosti koje su potrebne za zbrinjavanje i preradu nus proizvoda od ostataka u poljoprivrednoj proizvodnji je izrada Strateškog plana djelovanja. Područje cirkularne ekonomije dio je ne samo poljoprivrede, već i

šumarstva, industrije, komunalnog otpada kao i otpada iz domaćinstva. Kako bi se racionalno raspolagalo resursima i energijom potrebno je aktivirati organizacijske i edukacijske mjere.

8.5. Vinogradarstvo i vinarstvo

Vinogradarstvo i vinarstvo u Republici Hrvatskoj karakterizira dugogodišnja tradicija, visoka razina znanja i iskustva proizvođača, kao i pogodni prirodni uvjeti. Vino je neupitno strateški poljoprivredno prehrambeni proizvod Republike Hrvatske, te je ukupna domaća potrošnja vina oko 1 002 000 hektolitara dok je samodostatnost proizvodnje vina 80%.

Prema podacima Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (2016.) u Republici Hrvatskoj ukupna površina poljoprivrednih parcela iznosi 1.297.527 ha od čega obrađivanih 1.113.520 ha. Pod trajnim nasadima vinograda nalazi se površina od 19.989,17 ha, 78.142 vinograda i 39.249 poljoprivrednih gospodarstava. Prostorni udio vinogradarstva čini 1,79% od ukupne poljoprivredne površine ali broj poljoprivrednih gospodarstava koja se bave vinogradarstvom čini 23,01 % od ukupno broja gospodarstava.

Prosječni prinos grožđa iznosi 4,7 tona/ha te se iz jednog kg grožđa dobije 0,65 litara vina. Usprkos dugogodišnjoj tradiciji i iskustvu ostaje činjenica kako je prosječna iskorištenost proizvodnje razmjerno niska (sukladno potencijalu maksimalne proizvodnje). Iskorištenost proizvodnje prilikom uzgoja grožđa ima direktan utjecaj i na kvalitetu gotovog proizvoda - vina.

Najzastupljenije sorta vinove loze u Republici Hrvatskoj je graševina s 4.454,13 ha (preko 22% ukupne proizvodnje), zatim malvazija istarska 1.635,63 ha (preko 8%) te plavac mali 1.562,63 ha (preko 7%). Tri vodeće sorte čine preko 38% ukupne iskorištenosti poljoprivrednih površina koje se nalaze pod nasadom vinove loze dok od ostalih sorata niti jedna ne prelazi 1000 ha (kumulativno na cijeloj površini Republike Hrvatske).

Isto tako, zahvaljujući različitosti klimatskih i pedoloških uvjeta, Republika Hrvatska ima veliki broj autohtonih sorti, što predstavlja posebnost hrvatskog vinogradarstva i vinarstva. Na Nacionalnoj listi priznatih kultivara vinove loze nalazi se 258 sorti, od čega je oko 100 sorti preporučeno kao sorte za proizvodnju vina sa zaštićenom oznakom izvornosti.

Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju, počeo se primjenjivati sustav označavanja vina zaštićenom oznakom izvornosti (ZOI). Ugovorom o pristupanju na razini EU priznato je 16 hrvatskih zaštićenih oznaka izvornosti. Nacionalni program pomoći sektoru vina nastavlja se u novom petogodišnjem razdoblju 2019. – 2023.

U Republici Hrvatskoj gospodarska grana proizvodnje vina je zakonski regulirana. Sukladno *Zakonu o vinu* ovaj proizvod definiran je kao poljoprivredno prehrambeni proizvod, dobiven potpunim ili djelomičnim alkoholnim vrenjem masulja ili mošta, do svježeg i za preradu pogodnog grožđa (www.zakon.hr). *Zakon o vinima* dijeli vina u nekoliko skupina:

- užem smislu (mirna vina, pjenušava vina, biser vina, gazirana vina),
- specijalna vina (desertna, aromatizirana, likerska vina),

- prema boji (bijela, ružičasta, crna),
- prema sadržaju šećera (suha, polusuha, poluslatka, slatka) i
- kvalitativnim kategorijama (stolna, kvalitetna, vrhunska).

Uz *Zakon o vinima* tržište je regulirano i pravilnicima te inspekcijskim sustavom nadzora. Svi upravno pravni akti doneseni su u suglasnosti s doktrinom i praksom Europske unije.

Transparentnost sustava proizvodnje, promocije, konzumacije (zabrana prodaje osobama mlađim od 18 godina), standarda kvalitete u ingerenciji je nadležnih tijela te je gospodarstvo detaljno regulirano. Makroekonomski gledano, država je ta koja putem svojih institucija mora kontinuirano raditi na educiranju potrošača o vinu te na stvaranju imidža Republike Hrvatske kao zemlje kvalitetnog i raznovrsnog vina, kako na domaćem, tako i na međunarodnom tržištu.

SWOT – TOWS MATRICA VINOGRADARSTVO I VINARSTVO

Prednosti	Nedostaci
Unutrašnji čimbenici	
<ul style="list-style-type: none"> • Tradicija i strateški proizvod • Znanje i iskustvo • Pogodni prirodni uvjeti • Autohtone sorte (ZOI) • Zakonska transparentnost 	<ul style="list-style-type: none"> • Proizvodna neiskorištenost • Negativna vanjskotrgovinska bilanca • Vremenske neprilike • Male vinogradarske površine
Prilike	Prijetnje
Vanjski čimbenici	
<ul style="list-style-type: none"> • Samodostatnost u proizvodnji vina • Poticaji • Razvoj tehnologije • Edukacija proizvođača i potrošača • Maksimalizacija kapaciteta i iskorištavanje resursa 	<ul style="list-style-type: none"> • Uvozna vina • Konkurentska vina niže cijene ili kvalitete • Siva ekonomija

Vinogradarstvo i vinarstvo Požeško-slavonske županije pripada regiji Slavonija i hrvatsko Podunavlje, pod regiji Slavonija te se sastoji od tri vinogorja: Kutjevo, Pakrac i Požega-Pleternica. Godine 2017./2018. vinari i vinogradari u Županiji proizveli su 60.984,79 hektolitara vina što na nacionalnoj razini, u usporedbi s ukupnom proizvodnjom stavlja Županiju na četvrto mjesto u odnosu za proizvodnju vina ostalih županija s 10,59% ukupne proizvodnje vina u Republici Hrvatskoj. Ukupna površina nasada vinograda u Županiji iznosila je 1.497,96 ha odnosno 7,71 % ukupne nacionalne količine uzgoja vinove loze (Vinogradarski registar, 2018).

Prema provedenim analizama u Požeško-slavonskoj županiji kvalitetna vina pod kontroliranim zemljopisnim podrijetlom (KZP) i zaštićenom oznakom izvornosti (ZOI) imaju tendenciju rasta dok sortna vina bez oznake ZOI imaju tendenciju pada.

Primjenom *benchmarking* analize Požeško-slavonska županija ima prednost u brojnom stanju vinograda kao i u poljoprivrednim gospodarstvima u vinogradarstvu. Iako je najznačajnija županija u proizvodnji vina Vukovarsko-srijemska županija, Požeško-slavonska županija ima značajnu prednost u proizvodnji vrhunskog vina KZP (vino ZOI) sa udjelom od 65%.

Uz navedene specifičnosti i preduvjete potrebno je naglasiti kako postoji visoka razina konkurencije (domaće i inozemne), problem sive ekonomije kao i visoka razina administrativno zakonske regulative. U usporedbi s drugim zemljama proizvodni kapaciteti proizvođača su relativno manji, odnosno radi se o malim vinogradarskim površinama i proizvodnji vina u odnosu na međunarodno tržište

Prema SWOT analizi i TOWS strategiji daljnje preporuke za Požeško-slavonsku županiju ogledaju se o razvoju Centra poslovnih kompetencija koje će okupljati vinare koji će imati priliku donositi vlastitu strategiju razvoja kao i mogućnosti za dodatna projektna financiranja sredstvima iz zajedničkih fondova Europske unije.

Prema izvedenim projekcijama do 2025. godine ukupna proizvodnja vina u Požeško-slavonskoj županiji će rasti.

9. ZAKLJUČAK

Poljoprivredna proizvodnja u Požeško-slavonskoj županiji ne može postati konkurentna ukoliko se i dalje bude bazirala na proizvodnji žitarica i industrijskog bilja jer se te kulture mogu uspješno proizvesti i u drugim zemljama koje imaju značajno veće proizvodne površine pogodne za takvu proizvodnju te ostvaruju čak veće prinose. Zbog specifičnih klimatskih obilježja i resursa Požeško-slavonska županija može biti konkurenta kako u nacionalnim tako i internacionalnim okvirima. Naime, mjere poljoprivredne politike usmjerene su na povećanje ekonomske učinkovitosti i unaprjeđenje konkurentnosti proizvodnje i prerade poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, okolišno prihvatljivu i energetski učinkovitu poljoprivrednu djelatnost prilagodljivu klimatskim promjenama, poboljšanje kvalitete života, očuvanje naseljenosti i unaprjeđenje gospodarskih djelatnosti u ruralnim područjima poštujući načela očuvanja i unaprjeđenja okoliša, krajobraza i bioraznolikosti.

Prema *Analizi potencijala i razvoja poljoprivredne proizvodnje u Požeško-slavonskoj županiji* detektirale su smjernice daljnjeg razvoja. Kroz APRPP analizirali su se podsektori na tržištu poljoprivrednih proizvoda sa trendovima i projekcijama. Stanje i struktura poljoprivredne proizvodnje obuhvatila je najznačajnije poljoprivredne sektore, što je bila osnova za identifikaciju ključnih sektora. Požeško-slavonska županija ima priliku nastupiti na tržištu s puno većim udjelom voćnih i povrtlarskih kultura u svježem i prerađenom stanju te na taj način podići konkurentnost poljoprivredne proizvodnje. Danas poljoprivreda nije više isključivo djelatnost koja proizvodi hranu nego treba uzeti u obzir i doprinositi širim interesima zajednice u smislu očuvanja ruralnih prostora, zaštite potrošača, dobrobiti životinja, zaštite prirode i prirodnih resursa, proizvodnje energije. Svi ovi zahtjevi predstavljali su ozbiljno iskušenje i za proizvođače i za administraciju. Sektor stočarstva s obzirom na tradiciju i potražnju primjenom novih znanja i vještina u području upravljanja poljoprivrednim gospodarstvima, novim tehnologijama kao i povezivanjem u interesna povezivanja – klastere poboljšao bi njihov položaj na tržištu. Interesna povezivanja u svinjogojstvu trebala bi poboljšati umrežavanje proizvođača, prerađivača, industrije i savjetodavnih usluga kao istraživačkih institucija kroz TripleHelix model.

Vinarstvo i vinogradarstvo je sektor koji je prepoznat u Požeško-slavonskoj županiji ali potrebno dati poseban naglasak na *managerskim* vještinama proizvođača vina koji se trebaju usavršavati, informirati i surađivati kroz vertikalne i horizontalne vidove kako bi prezentirali lokalni identitet i svoje gospodarstvo ali i kako bi bili „*pristuni*“ u nacionalnim i internacionalnim okvirima.

Ekonomska i društvena dobit koja se stvara brendiranjem ruralnog područja je velika, jer se time čuva i promiče vlastiti identitet i tradicija, a samim tim poboljšava se kvaliteta življenja.

Požeško-slavonska županija može dati svoj doprinos na zajedničkom tržištu Europske unije, te je prilika Županije u području kvalitetnih i prepoznatljivih poljoprivrednih proizvoda i prerađevina, u ekološkoj poljoprivredi te u jačem povezivanju poljoprivrede s povezanim djelatnostima kao što je turizam i druge uslužne djelatnosti. Pri tome posebno naglašavamo važnost malih i srednjih poljoprivrednih gospodarstava, koja prevladavaju u proizvodnoj strukturi i a mogu imati

spособnost prilagodbe i opstanka u turbulentnim vremenima ako su organizirani u odgovarajući poslovni model.